İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ: İSTANBUL ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet Engin BAYKAN

Anabilim Dalı : Gayrimenkul Geliştirme

Programı : Gayrimenkul Geliştirme

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ş. Şence TÜRK

ŞUBAT 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ: İSTANBUL ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ahmet Engin BAYKAN
(516071002)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 Aralık 2010
Tezin Savunulduğu Tarih : 02 Şubat 2011

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ş. Şence TÜRK (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Vedia DÖKMECİ (İTÜ)
Doç. Dr. Fatma ÜNSAL (MSGSÜ)

ŞUBAT 2011

ÖNSÖZ

Çalışmalarım süresince her türlü desteğini esirgemeyen ve değerli eleştirileri ile tezimin tamamlanmasında bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Ş.Şence TÜRK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin temelini oluşturan taşınmaz kültür varlıklarının korunması konusunda verdikleri bilgilerden dolayı Arkeolog Bahar İNAN ve Sanat Tarihçisi Esengül YILDIZ ALTUNBAŞ'a ve tez aşamasında gösterdikleri anlayıştan dolayı iş arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında bana en doğru yolu gösteren aileme ve tez sürecinde anlayışını eksik etmeden beni destekleyen Fatoş KADERİM'e çok teşekkür ederim.

Şubat 2011

Ahmet Engin BAYKAN

Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **xiii**
SUMMARY ..... **xv**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Amacı 2
1.2 Tezin Kapsamı 4
1.3 Hipotez 5
2. ULUSLARARASI ÖLÇEKTE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ VE ÖRNEKLER **9**
2.1 Uluslararası Teşvik, Yardım ve Fonlar 13
2.1.1 Dünya Anıtlar Fonu 14
2.1.2 Unesco Dünya Mirası Fonu 15
2.1.3 Kültürel Miras Fonu 17
2.1.4 Kültürel miras alanında Avrupa Birliği fonları 18
2.2 Ulusal Teşvik, Yardım ve Fonlar 19
2.3 Yabancı Örnekler 22
2.3.1 İngiltere örneği 22
2.3.2 Hollanda örneği 25
2.3.3 Fransa örneği 27
2.4 Bölüm Değerlendirmesi 31
3. TÜRKİYE'DE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMSAL YAPI **33**
3.1 Temel Kavramlar 33
3.1.1 Eski eser 33
3.1.2 Taşınmaz kültür varlıkları 34
3.1.3 Yapı tescil tipleri 34
3.1.4 Sit alanları 35
3.1.5 Kentsel yenileme 37
3.2 Kurumsal Yapı 37
3.2.1 2004 Öncesi kurumsal yapı 37
3.2.2 2004 Sonrası kurumsal yapı (Güncel durum) 41
3.3 Bölüm Değerlendirmesi 44
4. TÜRKİYE'DE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ: DESTEK, YARDIM VE FONLAR **45**
4.1 Uluslararası Teşvik, Yardım ve Fonların Türkiye'deki Kullanımı 47
4.2 Türkiye'deki Teşvik, Yardım ve Fonlar 52
4.2.1 Kültür Bakanlığı tarafından sağlanan yardımlar 54
4.2.2 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca TOKİ tarafından sağlanan krediler 55
4.2.3 Kültür yatırım ve girişimlerine gelir vergisi stopajı, sigorta primi işveren payı ve su bedeli indirimi ile enerji desteği uygulaması 55

4.2.4 Kültür varlıklarına yapılan bağış ve yardımların gelir ve kurumlar vergisinden indirim esasları ... 56
4.2.5 Emlak vergileri üzerinden toplanan paylarla oluşturulan katkı payı fonu 56
4.3 Bölüm Değerlendirmesi ... 64
5. GÖRÜŞMELER VE ÖRNEK ALAN İNCELEMELERİ ... 67
5.1 Görüşmeler ... 67
5.1.1 Görüşme tekniğinin uygulanması ile ilgili metodoloji ... 67
5.1.2 Görüşme-1 ... 67
5.1.3 Görüşme-2 ... 69
5.1.4 Görüşme-3 ... 71
5.1.5 Görüşme-4 ... 72
5.1.6 Görüşme-5 ... 74
5.1.7 Görüşme-6 ... 75
5.2 Görüşmelerin Genel Değerlendirmesi ... 77
5.3 Örnek Alan İncelemesi ... 78
5.3.1 Örnek alanların belirlenmesinde seçim kriterleri ... 78
5.3.2 Örnek alan-1 ... 79
5.3.2.1 Başvuru safhası ve kriterler ... 79
5.3.2.2 Alansal bilgi ... 80
5.3.2.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar ... 81
5.3.2.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler ... 82
5.3.3 Örnek alan-2 ... 83
5.3.3.1 Başvuru safhası ve kriterler ... 83
5.3.3.2 Alansal bilgi ... 83
5.3.3.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar ... 85
5.3.3.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler ... 86
5.3.4 Örnek alan-3 ... 87
5.3.4.1 Başvuru safhası ve kriterler ... 87
5.3.4.2 Alansal bilgi ... 87
5.3.4.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar ... 89
5.3.4.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler ... 90
5.3.5 Örnek alan-4 ... 91
5.3.5.1 Başvuru safhası ve kriterler ... 91
5.3.5.2 Alansal bilgi ... 91
5.3.5.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar ... 93
5.3.5.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler ... 94
5.3.6 Örnek alan-5 ... 95
5.3.6.1 Başvuru safhası ve kriterler ... 95
5.3.6.2 Alansal bilgi ... 95
5.3.6.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar ... 96
5.3.6.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler ... 98
5.4 Örnek alan incelemesinin genel değerlendirmesi ... 99
6. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ ... 101
6.1 Genel Değerlendirme ... 101
6.2 Sonuç ... 105
KAYNAKLAR ... 109
EKLER ... 117

KISALTMALAR

AB	**:** Avrupa Birliği
AMGP	**:** Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi
UNESCO	**:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ICOMOS	**:** Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICCROM	**:** Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi
IUCN	**:** Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
IUR	**:** Kentsel Yenilenme Yatırım Bütçesi
NCM	**:** Ulusal Anıtlar Anlaşması Derneği
SMN	**:** Hollanda Anıtlar Bakım Derneği
ABF	**:** Fransa Bina Mimarlar Kurumu
NRF	**:** Ulusal Restorasyon Fonu
WMF	**:** Dünya Anıtlar Fonu
GHF	**:** Kültürel Miras Fonu
FAO	**:** Gıda ve Tarım Örgütü
WWF	**:** Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı
UNEP	**:** Birleşmiş Milletler Çevre Programı
PHARE	**:** Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılması Yardım Programı
GEEAYK	**:** Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
KTVKK	**:** Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Uluslararası Boyutta Korumanın Tarihsel Gelişimi 10
Çizelge 2.2 : Dünya Anıtlar Fonu Listesi-Türkiye 15
Çizelge 2.3 : Dünya Miras Geçici Listesi-Türkiye 16
Çizelge 2.4 : Dünya Miras Listesi-Türkiye 17
Çizelge 2.5 : İdari düzeyde kamu kültür harcamaları, 2003-2004 23
Çizelge 2.6 : Sektörlere gore hükümetin kültür harcamaları, 2003-2004..... 23
Çizelge 2.7 : Hükümet düzeyinde kamu kültür harcamaları, 1996 30
Çizelge 2.8 : Kültür ve İletişim Bakanlığı harcamaları, 2000 30
Çizelge 4.1 : Avrupa Birliği'nin Fener-Balat Programına Hibe Ettiği Tutarın Kullanımı……...48
Çizelge 4.2 : İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Gelir-Gider Durumu… 51
Çizelge 4.3 : 2006-2010 Dönemleri Arası Katkı Payı Fonu Genel Görünümü…..... 58
Çizelge 4.4 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan İşlerin Türleri……..……....59
Çizelge 4.5 : Katkı Payı Fonundan Proje/Tek Yapı Olarak Yararlanan İşlerin Kullanım Türleri ……. 59
Çizelge 4.6 : Katkı Payı Fonundan Uygulama/Tek Yapı Olarak Yararlanan İşlerin Kullanım Türleri …….. 60
Çizelge 4.7 : Katkı Payı Fonundan Proje/Tek Yapı Olarak Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türleri……... ..60
Çizelge 4.8 : Katkı Payı Fonundan Uygulama/Tek Yapı Olarak Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türleri……... ...61
Çizelge 4.9 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlerin Türleri..... ...61
Çizelge 4.10 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Türleri..... ..62
Çizelge 4.11 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlere Ayrılan Ödenekler……..... ..62
Çizelge 4.12 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlere Ayrılan Ödenekler……..……... ..63
Çizelge 4.13 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlerin Kullanım Türlerine Göre Ayrılan Ödenekler..……. 63
Çizelge 4.14 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türlerine Göre Harcanan Ödenekler..……..…… 64
Çizelge 5.1 : Yapılan Görüşmelerin Genel Değerlendirmesi..……..…….....77
Çizelge 5.2 : Alan-1 Katkı Payı Fonu Kullanımı……...……..…… 82
Çizelge 5.3 : Alan-1 Sokak Rayiç Değişimi……...……..…….....82
Çizelge 5.4 : Alan-2 Katkı Payı Fonu Kullanımı……...……..…… 86
Çizelge 5.5 : Alan-2 Sokak Rayiç Değişimi……...……..…….....86
Çizelge 5.6 : Alan-3 Katkı Payı Fonu Kullanımı……...……..…….....90
Çizelge 5.7 : Alan-3 Sokak Rayiç Değişimi……...……..…….....90
Çizelge 5.8 : Alan-4 Katkı Payı Fonu Kullanımı……...……..…… 94
Çizelge 5.9 : Alan-4 Sokak Rayiç Değişimi……...……..…….....94
Çizelge 5.10: Alan-5 Katkı Payı Fonu Kullanımı……...…… 98
Çizelge 5.11: Alan-5 Sokak Rayiç Değişimi……...……..…… ….....98

Çizelge 5.12: Örnek Alan İncelemeleri…….……...……..…… ..…...99
Çizelge 6.1 : Genel Analiz…….……...……..…….....106

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Yardımlar.. 14
Şekil 2.2 : Kültürel Mirasın Korunması Sürecindeki Aktörler-İngiltere..... …..……24
Şekil 4.1 : Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Projesi Kurumsal Yapı ve Uygulama Şeması. ..... ……..……24
Şekil A.1 : İstanbul İl Özel İdaresi, Etüt Proje Müdürlüğü yazısı. 165

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ: İSTANBUL ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZET

Coğrafi konumu itibariyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye, kültürel miras bakımından zengin potansiyellere sahip konumda olup, sınırları dahilinde tarihin izlerini taşıyan birçok eski eser bulundurmaktadır.

Koruma kavramının dünyada önem kazanması ile ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik birçok yasal düzenleme yapılmış, korumaya yönelik politikalar oluşturulmuştur. Önceleri örgütlü bir şekilde gerçekleştirilemeyen koruma çalışmaları, yasal düzenlemelerle birlikte daha düzenli ve bilimsel kaynaklara dayalı bir şekilde yürütülmeye çalışılmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve katılım kavramlarının koruma olgusunu güçlendirmesi sonucu ülkemizde koruma çalışmalarına çeşitli aktörler ve paydaşlar katılmakta olup, tarihi ve kültürel değerlere sahip taşınmazların korunmasına yönelik çeşitli kanun ve yönetmelikler çıkartılmıştır. Bu yasal düzenlemeler içerisinde taşınmaz kültür varlıklarına müdahale biçimleri ortaya konulmuş ve beraberinde çeşitli finansman kaynaklarının koruma sürecine katılması sağlanılmıştır.

Ulusal ölçekte ülkelerin kendi politikaları doğrultusunda oluşturulan ekonomik desteklerin dışında, kültürel mirasın korunmasına yönelik uluslararası kuruluşların da çeşitli destekleri bulunmaktadır. Aralarında Avrupa Birliği gibi büyük kuruluşların da yer aldığı uluslararası kurum ve kuruluşlar, sağladığı fon ve destekler ile "Ortak Gelecek" hedefi doğrultusunda taşınmaz kültür varlıkların korunmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Dünyada taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik finans yönetimi, koruma sürecinin dinamiğini belirleyen başlıca etken konumunda olup, kültürel mirasa sahip çıkılması hususunda merkezi ve yerel yönetim birimlerinin, özel girişimlerin ve çeşitli kuruluşların finans yönetiminde sürece dahil olduğu gözlemlenmektedir.

Kültürel ve tarihi mirasın korunması hedefi ile dünya üzerinde birçok ülke, hükümetleri aracılığıyla koruma çalışmalarına önemli derecede kaynak sağlamaktadır. Ülkemizde de yabancı ülkelerde yapılan mali politikalara benzer yapılanmalar bulunmakta olup, kültür çalışmalarına yönelik vergi indirimi gibi çeşitli destekler ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik fonlar sağlanmaktadır.

Dünya üzerinde koruma politikalarının uygulayıcıları olan merkezi yönetimin sorumluluklarını zamanla yerel yönetimlere aktarmasıyla birlikte yerindelik ilkesi sonucu koruma çalışmalarının daha sağlıklı biçimde yürütülmesi sağlanmıştır.

Ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yasal zemin oluşturan 2863 sayılı kanununa 2004 yılında getirilen değişikliklerle koruma anlayışının sınırları genişletilmiş olup, devamında yürürlüğe giren yönetmeliklerle koruma çalışmaları evrensel standartlara çekilerek finansman kaynakları oluşturulmuştur. Bu konuda ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik oluşturulan en önemli desteği; Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik doğrultusunda Katkı Payı Fonu adı altında İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan ve kamulaştırma, proje ve uygulama örneklerine aktarılan ödenekler oluşturmaktadır. Bununla birlikte İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan fonlarla ilgili bilgiler ulusal literatürde detaylı olarak incelenmemiştir.

Bu bilgiler ışığında ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarına yönelik verilen destek, yardım ve fonlar incelenmiş, "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" kapsamında belediyeler tarafından toplanan emlak vergilerinin %10'luk kısmının İl Özel İdareleri bütçesinde toplanmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonunun kullanımı İstanbul örneği üzerinde incelenmiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması için kaynakların verimli kullanılarak kültür mirası konumundaki bu varlıkların kullanımının devam ettirilerek yaşatılması gerekmektedir. Bu bağlamda ülkemizde yürütülen koruma çalışmalarına aktarılan kaynağın idari birimler tarafından yeterli derecede ve düzenli bir şekilde olması, koruma çalışmalarının da bilimsel veriler ışığında yapının özgünlüğü bozmayacak şekilde yapılması gerekmektedir.

FINANCIAL MANAGEMENT FOR PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL PROPERTIES: AN ANALYSIS FOR ISTANBUL

SUMMARY

Turkey is a country which hosted many different civilizations because of its geographical position, it keeps a lot of ancient monuments within its borders and it has big potential in terms of cultural inheritance.

As the ‘’protection’’ term gain importance worldwide, a lot of legal sources are made, and policies are formed in order to protect immovable cultural properties in our country. Protection efforts that could not be conducted in an organized manner in the past, is tried to be maintained by depending on scientific sources and in more regular way.

As a result of that sustainability and participating strengthen protection actions, various new actors and shareholders join to protection efforts in our country besides a variety of laws and instructions are formed for the protection of real properties which carry cultural and historical values. Within these legal adjustments, form of intervention types are put forward and besides a variety of financial sources is provided to be participated in the protection process.

In national scale international foundations provide various supports for the protection of cultural inheritance except from economical supports which is formed in accordance with countries’ own policies.

International institutions and organisations which includes big foundations like European Union, perform works with the aim of ‘Common Future’’ by providing funds and support in order to protect immovable cultural properties.

Financial management about protection of immovable cultural properties in world is the primary agent which specify the dinamic of protection process. It is observed that centralized and local administrative units, private sector iniatives and various organizations are involved to financial management process in point of protecting the cultural and historical inheritance.

With the aim of protection of cultural and histrorical inheritance many countries in the world provide sources significiantly to protection efforts via their governments. In our country there is a variety of structuring likewise financial policies in other countries and besides this, various supports like tax reduction for the cultural efforts and funds for the protection of immovable cultural properties.

Centralized administrations who are the appliers of protection policies all around the world pass on their own responsibilities to local governments in process of time, as a result of decentralization policies protection efforts are ensured to be conducted in a more proper way.

By the changes in 2004 made to Law no.2863 which forms a legal basis for the protection of immovable cultural properties in our country, borders of the sense of protection are extended, via following instructions, protection efforts are carried to universal standarts by this way financial sources are formed.

In this respect the most important support provided for the protection of immovable cultural properties; allowance which is collected in the Private Provincial Administrations' budget under the name of "Contrubition Funds" according to by law called "Contribution Share for the Protection of Immovable Cultural Properties", is transferred to expropriation, project and implementation samples. Besides this, datas about funds formed in Special Provincial Administration's budgets are to be rewieved in national literature elaborately.

In the light of these datas, the support, charity and funds devoted to immovable cultural properties in our country are rewieved; application of Contribution Funds which is formed by gathering 10% of property taxes collected by the municipals in the budgets of Special Provincial Administration is rewieved on the sample of Istanbul within the by law called "Contribution Share for the Protection of Immovable Cultural Properties"

It is necessary to use sources effectively and keep them in use incessantly in order to maintain these substances which are in a position as cultural inheritance. In this context, sources which are transferred to protection efforts conducted in our country, should be provided by administrative units sufficiently and in a regular way and also protection efforts should be done in the light of scientific datas in a way that doesn't change the originality of structure.

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir bir kent için, kenti oluşturan tarihi yapıların da zaman içerisinde ayakta kalmaları gerekmektedir. Dünyanın her bölgesinde tarih boyunca ayakta kalmayı başaran korunması gereken nitelikte eser yapılar bulunmakta olup, bu eserlerin korunması için uluslar çeşitli kanun, hüküm ve yasalar oluşturmuştur.

Dünyada ve ülkemizde çeşitli yasal düzenlemelerle koruma altına alınmaya çalışılan taşınmaz kültür varlıkları, koruma çalışmalarının maliyetli olması ve kaynak yetersizliği gibi bazı sorunlar nedeniyle kent merkezlerinde harap ve yıkık bir şekilde yer almaktadır. Şehir merkezlerinde bulunan bu yapıların yeniden canlandırılarak eski fonksiyonlarını devam ettirebilmesi için yönetim birimleri tarafından çeşitli finans kaynakları oluşturularak koruma süreci desteklenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 63. maddesinde yer alan; "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır." ifadesi ve 65. maddesinde yer alan "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirilir." ifadelerinden; devletin kültürel mirasın korunması görevini üstlendiği ve mali kaynaklar doğrultusunda koruma çalışmalarının yürütüleceği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde, 21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ve bu kanuna getirilen değişikliklerle 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" koruma sürecinin en önemli dayanağı konumundadır.

2863 sayılı kanun kapsamında çıkartılan "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik" ile taşınmaz kültür varlıkları resmi olarak birer kültürel miras konumuna getirilmekte, 16.06.2005 tarih ve 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" ile özellikle tarihi yapıların korunması ve canlandırılmasına yönelik koruma sürecinin yasal ilkeleri

belirlenmekte, “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik” ile de eski eserlerin korunmasına yönelik finansman oluşturulmaktadır.

Kültürel mirasın korunması sürecinde anayasa, kanun ve yönetmeliklerle belirtilen sınırlar dahilinde devletin, taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarına yeterli ve düzenli bir şekilde kaynak aktarması ve koruma sürecinde karşılaşılacak sorunlara çözüm üreterek “koruma” eylemini teşvik edici olması gerekmektedir. Aksi durumda koruma çalışmalarının yüksek maliyetli olmasından ötürü devlet desteği olmadan taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmaları sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Ulusal ölçekte koruma anlayışının daha verimli ve sürdürülebilir olması için kurumlararası işbirliğinin, zaman ve finans yönetiminin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

1.1 Tezin Amacı

Şehirler, yapısının vazgeçilmez bir parçası olan ve tarihe tanıklık etmiş olan taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile sahip olduğu vizyon doğrultusunda kimliklerini koruyabilmektedir. Dünyanın her köşesinde tarihi yapılar çeşitli kanun ve hükümlerle koruma altına alınmış olup, bu kanun ve hükümlerin belirlediği ölçüler doğrultusunda bilimsel verilere dayalı ve özgün yapısını kaybetmeyecek şekilde korunmaya çalışılmaktadır.

Fransa ve İngiltere gibi Avrupa ülkeleri tarihi yapıların korunmasına yönelik politikalarını eskiden beri belirlemiş olup, koruma sürecine katılan farklı aktörlerle sürecin verimliliğini artırarak finans yönetiminin oluşumunu sağlamaktadır. Avrupada, kültürel mirasa sahip çıkılması bir gereklilik olarak görülmekte ve çeşitli kurumsal yapılanmalar ile koruma süreci sürdürülmektedir.

Türkiye’de ise yasal zemin oluşturulmasına rağmen koruma ve yenileme çalışmalarına 2004 yılında çıkartılan 5226 sayılı yasaya kadar mali destek sağlanmamıştır. Mali yapının koruma politikalarına yeterli ölçüde destek vermemesi, göçlerle birlikte oluşan düzensiz kentleşme, kurumlararası iletişimsizlik, yetki paylaşımındaki sorunlar ve mülkiyet belirsizliğinin getirdiği sorunlar sebebiyle halen metropoliten bir şehir olan İstanbul’un merkezinde köhnemiş, yıkılmak üzere olan tarihi yapılar yer almaktadır.

Ülkemizin coğrafi konumu nedeniyle tarih öncesi çağlardan beri birçok medeniyete evsahipliği yapması, çok sayıda tarihi eserin ve taşınmaz kültür varlığının ülkemizde yer almasını sağlamıştır. Ülkemizde, korunacak taşınmaz kültür varlıklarının sayıca fazla olması ve çeşitli kanunlarla koruma altına alınmış olmasına rağmen, korumaya yönelik alternatif finans kaynaklarının kısıtlı olması ve varolan kaynakların da yetersiz durumda olması, taşınmaz kültür varlıklarına yönelik yapılan koruma çalışmalarının eksik kalmasının en önemli nedeni konumundadır. Bu sebeple, ülkemizde yer alan kültürel miras öğelerinin korunması için finans kaynaklarının yeterli seviyede, düzenli ve sistematik bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

2004 yılına kadar çeşitli kanun ve yönetmeliklerle sınırları belirlenen koruma anlayışı, ağırlıklı olarak merkezi yönetim birimlerinin aldığı kararlar doğrultusunda hazırlanan koruma çalışmalarını içermektedir. 2004 yılında çıkartılan ve yeni koruma yasası konumundaki 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile ülkemizde kurumsal yapının değişimi sağlanmış, bu kanun ile daha önce onaylanan kanunlarda belirtilmeyen "yönetim alanı" ve "yönetim planı" gibi yeni tanımlamalar yapılarak koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenerek yerel yönetimlerin insiyatifleri artırılmaya çalışılmıştır.

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunuyla birlikte yerel yönetimlerin koruma konusunda yetki sınırları genişletilerek sorumlulukları artırılmış ve yerelin yetkisi güçlendirilmiştir.

5226 sayılı kanun ve aynı yıl yürürlüğe giren 5225 sayılı "Kültür Yatırımları Girişimlerini Teşvik Kanunu" bugüne kadar çıkarılan koruma yasalarından ayrılmakta ve uluslararası normlara uygun bir korumayı sağlayıcı nitelikte görülmektedir. Ülkemizde son yıllarda çıkartılan ve kurumsal yapının değişmesini sağlayan kanunlarla birlikte merkezi yönetim birimlerinin üstlendiği sorumluluklar daha çok teşvik edici olup, koruma çalışmaları daha çok yerel yönetimler üzerinden sürdürülmektedir.

Merkezi ve yerel yönetim birimlerinin yanı sıra, ilgili meslek odalarının, sivil toplum kuruluşların, üniversitelerin planlama ve koruma çalışmalarına katılımıyla kültürel mirasın korunması sürecinin kurumsal yapısının değişimini sağlamıştır.

Son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle ülkemizde çok aktörlü bir yapıya sahip olan koruma sürecinde alternatif kaynakların artırılmasına yönelik politikalar, taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarının daha verimli şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

Bahsedilen hususlar doğrultusunda, kültürel mirasın korunması sürecinde yer alan kurumların birbirleriyle olan ilişkilerinin sistematik bir şekilde kurulması ve en önemlisi finans kaynaklarının iyi bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ulusal örnekler ışığında ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarına yapılan mali desteğin incelenerek, koruma çalışmalarına ayrılan finans kaynaklarının yeterliliği sorgulanmalıdır.

1.2 Tezin Kapsamı

Türkiye'de koruma anlayışı, gelişmiş ülkelerdeki koruma sürecini takip etmiş, zamanla taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik yasal zemin oluşturularak koruma çalışmaları için çeşitli finans kaynakları oluşturulmuştur.

Ulusal ölçekte sağlanan finans kaynaklarının dışında uluslararası kurum ve kuruluşların "kültürel miras" ve "ortak gelecek" kaygısı doğrultusunda sağladığı mali destek ile koruma çalışmalarının sınırları genişletilmiştir.

Fransız İhtilali ve Rönesansın etkisiyle kendini her anlamda geliştiren İngiltere, Fransa, Hollanda, İtalya gibi Avrupa ülkeleri, tarihi yapıların korunması ve kültürel mirasın sürdürülebilir olması anlayışını dünya üzerinde ilk benimseyen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ülkelerin koruma politikaları, finans kaynakları, koruma çalışmaları, kullanılan ulusal ve uluslararası fon ve yardımlar, sürece dahil olan aktörler ve paydaşlar incelendiğinde, diğer ülkelerin koruma anlayışının gelişimi için örnek teşkil edici bir yapının karşımıza çıktığı söylenebilmektedir.

Dünya üzerinde yayılan koruma anlayışından etkilenen Türkiye, sahip olduğu sayısız taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik çalışmaları zamanla merkezi yönetimden yerel yönetimlere kaydırmıştır. Yerel yönetimlerin insiyatiflerinin artırıldığı süreçte sürdürülebilirlik ve yerindelik ilkeleri benimsenerek koruma çalışmalarının verimliliği artırılmaya çalışılmıştır.

Ülkemizde ulusal ölçekte taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik mevzuatın, finans kaynaklarının oluşturulması ve uluslararası kurumların tavsiye ve

yardımları ile kültürel mirası koruma çalışmaları desteklenmektedir. Koruma sürecinin sürekliliği adına oluşturulan bu sisteme rağmen çok sayıda taşınmaz kültür varlığının kullanılamayacak durumda olması sebebiyle tarihin izlerini taşıyan bu varlıklara yönelik koruma çalışmalarının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Taşınmaz kültür varlıklarının kullanılabilir durumda olabilmesi için koruma politikalarına yönelik yasal düzenlemelerin ve finans yönetiminin incelenerek mevcut yapının arazi üzerinde uygulanabilirliğinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda tezim dört ana bölüm altında taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik süreci içermektedir. İlk ana bölümde; taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik uluslararası yardımlar ve koruma anlayışını ilk benimseyen ülkeler arasında yer alan İngiltere, Hollanda, Fransa gibi ülkelerin çalışmaları ve kurumsal yapısına, ikinci ana bölümde; Türkiye'de taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili temel kavramlar ve ülkemizdeki korumaya dair kurumsal yapı, üçüncü ana bölümde; taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik ülkemizde oluşturulan finans kaynaklarına ve dördüncü ana bölümde ise; ülkemizde emlak vergileri üzerinden aktarılan paylarla İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'nun kullanımı ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında yeterli olup olmadığına yönelik yapılan görüşmeler ve fondan yararlanan sivil mimari örneklerinin değer değişimlerinin gözlemlenebilmesi için örnek alan incelemelerine yer verilmektedir.

1.3 Hipotez

Kültürel mirasın korunmasına ilişkin kavramlar nelerdir? Koruma anlayışının dünyada yayılışı nasıl olmuştur? Avrupadaki koruma politikalarına dair hukuki bağlayıcılar nasıl şekillenmiştir? İngiltere, Fransa, Hollanda gibi ülkeler nasıl bir koruma anlayışı benimsemektedir? Uluslararası kuruluşlar kültürel mirasın korunmasına ne gibi destekler sağlamaktadır? Ulusal ölçekte ülkemizin koruma politikalarındaki gelişimi nasıldır? Türkiye'nin kültürel mirasın korunmasını sağlayan mekanizmada kurumların rolleri nelerdir? Ülkemizde koruma anlayışının sınırlarını hangi kanun ve yönetmelikler belirlemektedir? Kültürel mirasa yönelik çalışmalarda ne gibi destek, indirim ve fonlar sağlanmaktadır? Kurumların yetki sahaları ve kurumsal yapısı nasıldır? 2010 Avrupa Kültür Başkenti ve dünyanın önemli metropoliten kentlerinden bir tanesi olan İstanbul'un merkezinde yer alan harap ve dökük yapıların halen yer almasının sebepleri nelerdir? Ülkemizde taşınmaz

kültür varlıklarının korunmasına yeterli kaynak aktarılıyor mu? Koruma çalışmaları için alternatif finansmanların oluşturulmasına ihtiyaç var mıdır? Katkı Payı Fonu, İstanbul'un koruma ihtiyacına cevap verebiliyor mu? Şahısların devlet desteğinden belirli kazanımları var mıdır? Şahısların elde ettiği kazanımların devlete ekonomik anlamda geri dönüşü olmalı mıdır?

Bütün bu sorular doğrultusunda yapılan araştırmalar ile korumaya yönelik kavramlar ele alınarak yabancı ülkelerin korumaya bakış açıları, kurumsal yapıları ve mali destekleri, uluslararası yardımlar, ülkemizde yer alan korumaya yönelik politikalar, kurumsal yapı ve kültürel mirasın korunması kapsamında sağlanan mali destekler incelenerek İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinde toplanan Katkı Payı Fonu'nun günümüze kadar İstanbul'a sağladığı yararlar doğrultusunda şahısların kazanımları üzerinde durulmuştur.

Özellikle, İstanbul'un kentsel kimliğini oluşturan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında kullanılan finansal kaynakların yetersizliği ile Katkı Payı Fonu kullanımı sonucunda şahıs kazanımlarının analizi yapılmış olup, tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Ülkemizde ve İstanbul'da çok sayıda taşınmaz kültür varlığının korunmasında kullanılan finansal kaynakların yetersizliği sorunundan önce, eski eser yapıların yeniden kullanımlarının sağlanması sürecinde karşılaştıkları sorunların da analiz edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, özellikle hem kurumsal yapı hem de yasal mevzuattan kaynaklanan sorunların önem taşımaktadır.

Taşınmaz sahipleri konumunda bulunan şahısların eski eser niteliğindeki yapılarının onarım işlerini gerçekleştirebilmeleri için yasal olarak öncelikle ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulundan izin almaları gerekmektedir. Koruma sürecinde karşılaşılan en önemli sorunların başında taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarının öncesinde projelerin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından onaylanması sürecinde yaşanmaktadır. Ülkemizde Koruma Kurullarında özellikle yeterli eleman olmaması sebebiyle proje onaylama süreleri uzamakta, projelerin uygulama aşamasına geçişi aksatılmaktadır.

Koruma Kurullarının bilimsel yöntemlerle yapının özgünlüğünün korunmasına yönelik çalışmaları şart koyması ve taşınmaz sahiplerinin yeterli maddi durumunun olmaması sebebiyle yapıların onarımı için genellikle tescili bulunan taşınmaz kültür

varlıklarının tescillerini kaldırma yoluna gidilmektedir. Tescili kaldırılan yapılar, kültür varlığı niteliğindeyken bilimsel yöntemler dışında bireysel müdahalelerle onarılarak sıradan yapılara dönüşerek şehrin tarihi kimliğinin kaybolmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde, şehirlerin tarihi kimliğini oluşturan eski eserlerin korunması sürecinde; kültür yatırımlarında yatırımcılara fatura, vergi gibi indirimler, İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan "Emlak Vergileri Üzerinden Toplanan Katkı Payları" adı altında eski eser taşınmazların kamulaştırma, proje (restitüsyon, rölöve, restorasyon) ve uygulama aşamaları için fonlar ve Toplu Konut İdaresi tarafından sağlanan kredi olanakları ile koruma çalışmaları sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır.

Özellikle, ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarına sağlanan finansal desteklerin başında gelen ve koruma çalışmalarının sonuçlandırılması adına önemli derecede mali destek sağlayan İl Özel İdare bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonları koruma sürecinin temel finansal desteği konumundadır.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik İl Özel İdareleri bütçesinde emlak vergileri üzerinden toplanan katkı paylarıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu ile her yıl taşınmaz kültür varlıklarının korunması için belirli oranlarda ödenekler ayrılmakta, çeşitli kriterler doğrultusunda taşınmaz kültür varlıkların dönemsel olarak fondan yararlanabilmesi sağlanmaktadır.

Ülkemizde sağlanan finansal desteklere ve teşviklere rağmen, tescilli taşınmaz kültür varlığının onarımı için yeterli maddi olanağa sahip olmayan taşınmaz sahiplerinin koruma çalışmalarını devlet desteğiyle yapmak istediğinde, kurumların yetki alanlarının çakışması, yasal işlemlerin uzaması ve koruma çalışmalarının maliyetli olması ve kaynakların yetersiz olması gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir.

Türkiye'de korumaya yönelik kaynak çeşitliliğin yetersiz olması dışında, varolan kaynaklar da kurumların sorumluluklarını yerine getirememelerinden dolayı verimsiz hale gelmektedir. Özellikle, belediyelerin taşınmaz kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili olarak İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'na yaptığı başvurular, ilgili yönetmelikte bahsedilen konu kapsamında olmalarına ve kabul edilmelerine rağmen bazı belediyelerin Katkı Payı Fonu bütçesine aktarması gereken payları zamanında aktarmaması sebebiyle Fon bütçesinin tamamlanamamasından dolayı yetersiz kalmakta ve uygulamaya geçilememektedir.

Bahsedilen sorunların çözülmesi durumunda, Katkı Payı Fonu'ndan yararlanmaya hak kazanmış ve uygulaması tamamlanmış şahıs mülkiyetindeki taşınmaz kültür varlıklarına aktarılan ödeneklere rağmen, değerleri önemli derecede artan taşınmaz kültür varlıklarının sağladıkları ekonomik kazancın sadece şahıslara bırakılması ve devlete herhangi bir ekonomik dönüş sağlanmaması ise kaynak verimliliği adına sorgulanabilir bir duruma dönüşmektedir.

Yukarıda bahsedilen hususlar doğrultusunda taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki bir yapının korunması sürecinde karşılaşılacak sorunlar sebebiyle halen İstanbul ve çoğu kentlerimizin merkezinde harap ve yıkık şekilde tarihin izlerini taşıyan taşınmaz kültür varlıklarının bulunduğu görülmektedir. Tarihi yapıların sorunlarına yönelik çözümlerin üretilebilmesi için merkezi ve yerel yönetimlerin birbirleriyle uyumlu olması, kurumların üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi, yasal kaynakların daha destekliyici ve teşvik edici olması, en önemlisi de koruma çalışmaları için çeşitli ve yeterli finansmanların oluşturularak finans yönetiminin verimli şekilde sağlanması gerekmektedir. Aksi durumda korumada etkin rol alan Katkı Payı Fonları, İstanbul ve ülkemiz kültürel mirası için yetersiz kalmakta ve kullanımında kamu dışında şahıslara geri dönüşü olmayan önemli kazançlar sağlamaktadır.

2. ULUSLARARASI ÖLÇEKTE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ VE ÖRNEKLER

Global ölçekte koruma anlayışının ilk adımı, yönetim ve dinin etkisi ile kilise, manastır gibi dini yapıların ve idari binaların korunması çalışmaları ile atılmıştır. Koruma anlayışı, bu tarz yapıların temsil ettikleri gücün etkisini artırmak için koruma altına alınarak yapılan restorasyon çalışmaları ile gelişmiştir (Çelik ve Yazgan, 2007).

Dünya üzerinde milliyetçilik akımının genişlemesi ve 1870 sonrasında Sanayi Devrimi ile özellikle Avrupa'da demografik yapıda bir değişim gözlemlenmiştir. Demografik yapının değişimi, sosyal yapıyı da etkileyerek burjuva sınıfının tarihi eserleri koruma çalışmalarını bir asalet göstergesi olarak saymasını sağlamıştır (Dinçer, 2003). Burjuva sınıfının bu anlayışı ile asalet gösterisi adı altında yapılan çalışmalar koruma anlayışını dolaylı yoldan da olsa geliştirmiştir.

Koruma anlayışının zamanla dünya üzerinde yayılmasının düşünsel kaynağı; Fransa, İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde yapılan gelişigüzel koruma çalışmaları ve "romantik görüş" olarak tanımlanan ve zarar verici onarımlara karşı çıkan anlayış ile oluşmuştur (Ahunbay, 1996).

İkinci dünya savaşından sonra zarar görmüş çevre değerlerinin korunması gerekliliği bilinci yayılmış, ulusal boyutun yanında korumaya yönelik uluslararası birçok yapılanma oluşturulmuştur. "Ortak Miras" kaygısı, zamanla uluslararası ölçekte koruma çalışmalarının desteklendiği, çeşitli organizasyon, teşkilat ve kurumların sürece belirli amaçlar doğrultusunda katıldığı, düzenlenen etkinlik ve araçlarla birlikte yapısal bir boyuta ulaşmıştır.

Çizelge 2.1 : Uluslararası Boyutta Korumanın Tarihsel Gelişimi (Dündar, 2010)

ULUSLARARASI DÜZLEMDE KORUMA									
DÖNEM	ÖRGÜTLENME			ETKİNLİK			ARAÇLAR		
	TARİH	İSİM	AMAÇ	TARİH	İSİM	AMAÇ	TARİH	İSİM	AMAÇ
1930-1945	1943	Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	açlığı yok etmek ve beslenme şartlarını iyileştirmek	1931	Atina Konferansı	kentsel koruma uygulamaları ilk kez tanımlanmıştır.	1933	Atina Şartı	insanlığın ortak mirası kavramının ilk adımları atılmıştır
	1945	Birleşmiş Milletler	iki dünya savaşından sonra insanlığın uğradığı anlamsız ve yapay afetlerin yinelenmemesi	1933	Çağdaş Mimarlık Konferansı	mimari değerlerin korunması	1935	Washington Paktı	bilim ve sanat kurumlarının, tarihi anıtların korunması
	1945	UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim, Kültür Örgütü Kurulu)	dünyadaki kültürel ve tarihi mriasın korunması amacıyla pek çok etkinlik organize etmek						
1945-1970	1948	IUCN (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)	doğal alanların oluşturulması ve yönetimleri	1957	Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri I. Kongresi	"anıt olarak kent"	1954		çatışmalar sırasında kültür varlıklarına zarar verilmemesi
	1949	Avrupa Konseyi	Avrupa Kültürel Kimliğinin ve çeşitliliğinin desteklenerek, bu alandaki bilinçlenmenin geliştirilmesi	1964	Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi	Venedik Tüzüğü'nün temelleri atılmıştır.	1965		mimari mirasın yalnızca tek yapıların değil, kentsel alanları da kapsadığı vurgulanmış olup, tarihsel sit alanları ile ilgili kazı ve belgeleme çalışmalarına yönelik ilkeler verilmiştir.
	1959	ICCROM (Uluslar arası Kültürel Varlıkları Araştırma ve Koruma Merkezi)	onarım çalışmalarının izlenip, diğer ülkelerle paylaşılmasını sağlamak	1969	Avrupa Konferansı Sorumlu Bakanlar Toplantısı	"bütünleşik koruma"			
	1961	WWF (Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı)	dünyanın doğal ortamının bozulmasını durdurmak ve insanın doğayla uyumlu bir şekilde yaşadığı bir gelecek oluşturmak						
1970-1990	1972	UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)	gelişmekte olan ülkelere çevre politikaları konusunda yardımcı olmak ve çevreye duyarlı	1972	Stokholm Konferansı	"tek bir dünya-ortak gelecek"	1972		
				1972	UNESCO Genel Konferansı	dünyada giderek yok olan özgün doğal ve kültürel değerleri korumak amacıyla Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması ile İlgili Sözleşme imzalanmıştır.	1975		
				1975	Avrupa Mimari Miras Yılı (Avrupa Konseyi)	koruma konularında duyarlılığı artırmak	1981		Avrupa mimari mirasının korunması
				1987	Birleşmiş Milletler Çevre ve Geliştirme Komisyonu	"ortak geleceğimiz"			
1990-2009	1993	Dünya Mirası Kentler Örgütü		1992	Rio Zirvesi	çevre kirliliği karşısında dünya devletlerinin yerine getirmek	1992	Avrupa Kentsel Şartı	kentteki koruma sorunlarına insan hakları çerçevesinde yaklaşılması
				1994	Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı	sürdürülebilir kentsel gelişmelerin ilkeleri verilmektedir			
				1996	BM-İnsan Yerleşimleri Zirvesi	"kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşmeleri" / Habitat Gündemi ve İstanbul Deklerasyonu			
				1999	Avrupa Birliği-Avrupa Ortak Mirası Konferansı (Avrupa Konseyi)	Kültürel ve doğal mirasın korunması, yönetimi ve geliştirilmesi yönünde kamuoyu duyarlılığını artırmak			

Uluslararası boyutta korumanın tarihsel gelişimi, Çizelge 2.1'e göre örgütlenme, etkinlik ve araçlar olarak üç aşamada incelenebilmektedir. Tarihsel gelişimde "örgütlenme" yapısı ele alındığında; UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)'nun 1945 yılında yürüttüğü kültürel ve tarihi mirasın korunmasına dair çalışmalar öne çıkmakla birlikte, 1949 yılında Avrupa Konseyi'nin Avrupa Kültürel Kimliğini destekleme kararları, 1959 yılında ICCROM'un (Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi) onarım çalışmalarını uluslararası boyuta taşıma hedefi, 1972 yılında UNEP'in (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) gelişmekte olan ülkelere verdiği referanslar ve 1993 yılında Dünya Mirası Kentler Örgütü'nün çalışmaları yer almaktadır.

Avrupada 19. yüzyılın başında anıt niteliğindeki yapıları korumaya yönelik eylemlere dönüşen koruma olgusu, 1931 yılında Uluslararası Müze Örgütü tarafından düzenlenen Atina Konferansı'nda ilk tanımını bulmuştur. 1957 yılında Paris'te toplanan Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri I. Kongresi ve 1969 yılında Brüksel'de toplanan Avrupa Konferansı Sorumlu Bakanlar Toplantısı'nda tek yapı koruma anlayışı bütünleşik anlayışa geçmiş olup, koruma olgusu alansal bir boyuta taşınmıştır (Dündar, 2010).

1972 Birleşmiş Milletler-Stockholm Konferansında koruma olgusunun ulusal boyutu aşarak global ölçekteki ortak gelecek kaygısı, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Komisyonu'nca yayınlanan ve Brundtland Raporu olarak bilinen "Ortak Geleceğimiz" isimli rapor ile 1992 yılında Rio Zirvesinde kabul edilen uluslararası belgelerde bütüncül koruma kavramıyla birlikte öne çıkmıştır (Dündar, 2010).

26 Eylül 1975'de Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan Avrupa Mimarlık Mirası Kartası'nın ilk maddesinde yer alan; "Avrupa Mirası yalnızca en önemli anıtlardan oluşmaz, aynı zamanda eski kentlerimizde ve karakteristik köylerimizdeki doğal ya da insan yapısı ortamlarında bulunan daha az önemli yapı gruplarını da içerir" ifadesi ile global ölçekte tek yapı koruma anlayışından çıkıldığı anlaşılmaktadır (Avrupa Mimarlık Kartası, 1975).

1980-1981 yıllarında Avrupa Konseyi, Kentsel Yenileme Kampanyası adı altında kentsel miras kavramının kent planlama anlayışı içerisindeki öneminin geniş bir perspektif içinde tartışılmasını sağlamıştır (Eke ve Özcan, 1988).

Korumanın tarihsel süreci "etkinlik" çerçevesinde incelendiğinde; 1994 yılında gerçekleştirilen Avrupa Sürdürülebilir Kentler ve Kasabalar Konferansı ve 1996 yılındaki Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Zirvesinde sürdürülebilirlik kavramı öne çıkmış, 1999 yılında Avrupa Konseyi tarafından gerçekleştirilen AB-Avrupa Ortak Mirası Kampanyası doğrultusunda kültürel ve doğal mirasın korunulması, yönetimi ve geliştirilmesi hususlarında kamuoyu duyarlılığının artırılması hedeflenmiştir (bkz. Çizelge 2.1).

Korumanın tarihsel gelişimine dair örgütlenme ve etkinlik yapılarında kullanılan "araçlar" ele alındığında ise; 1933 yılında Atina Şartı'nda belirtilen "Ortak Miras" kavramının ortaya çıkması, 1935 yılında Washington Paktı'nda yer alan tarihi anıtların korunması hususu, 1965 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü'nde tek yapının yerine "Kentsel Alanlar"a vurgu yapılması, 1972 yılında UNESCO'nun aldığı evrensel kararlar, 1975 yılında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde eski eser yapıların korunması gerekliliği ve 1981'de imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi uluslararası ölçekte koruma sürecinde kullanılan araçların başında gelmektedir (bkz. Çizelge 2.1).

Koruma eyleminin tarihsel süreçte gelişimini sağlayan en önemli dayanaklarından bir tanesi Venedik Tüzüğü'dür. Eski eser niteliğindeki yapıların korunmasıyla ilgili ilkelerin belirlenmesi amacıyla 1964 yılında çıkartılan Venedik Tüzüğü ile koruma anlayışının sürekliliğinin sağlanması ve eski eserlerin toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesi gerekliliği benimsenmiş olup, koruma kavramları arasına çevre düzenleme, çağdaş teknolojiden yararlanma gibi hususlar eklenmiştir (Palalı, 1992).

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesinde belirtilen "anıtların korunması ancak toplumsal bir amaç için kullanılmasıyla kolaylaşacaktır" ifadesi bağlamında tarihi yapı veya alanların korunması için bu yapıların yaşatılmaları gerektiği belirtilmiştir (Erder, 1977).

Venedik Tüzüğü'nün dışında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Mimari Miras Tüzüğüyle birlikte mimari miras kavramının sınırları genişletilmiş, tarihi çevrenin evrensel değeri, koruma-ekonomik ve toplumsal yapı arasındaki ilişkileri barındıran "bütünleşik koruma" yaklaşımına yer verilmiştir. (Binan, 1999).

Uluslararası ölçekte kültürel mirasın korunması ve finansmanı, korumanın tarihsel sürecinde yer alan çeşitli kurum ve kuruluşların sağladığı uluslararası fon, indirim ve desteklerin dahil olduğu bir mekanizma tarafından sağlanmaktadır. Uluslararası kuruluşların sağladığı kaynaklar dışında ulusal ölçekte her ülkenin kendi mirasını koruma hedefleri, politikaları ve araçları koruma anlayışının ortak gelecek adı altında sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır.

Ortak gelecek, kültürel miras ve sürdürülebilirlik gibi kavramların ortaya çıkması ile birlikte AB gibi birçok kuruluş, koruma ve yenileme çalışmaları için finansal destek sağlayarak uluslararası ölçekte birçok ülkenin tarihi yapılarının korunmasını sağlamaktadır.

2.1 Uluslararası Teşvik, Yardım ve Fonlar

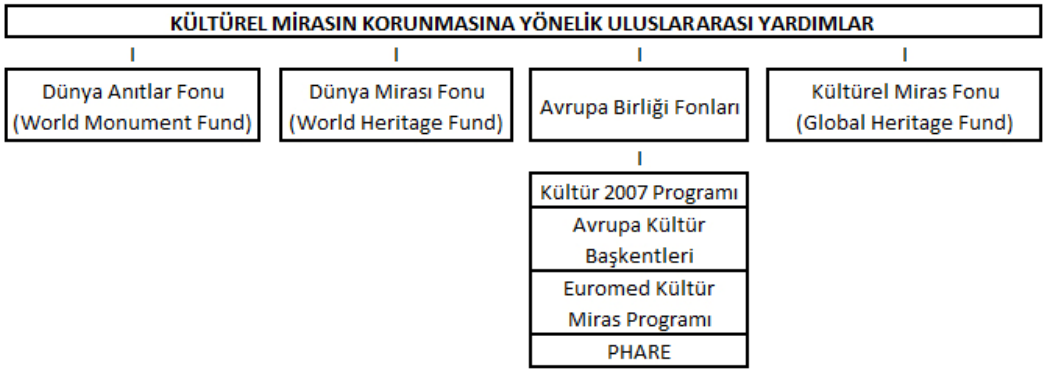
Uluslararası ölçekte sağlanan teşvik, yardım ve fonların geneline bakıldığında, küreselleşmenin sonucunda sürdürülebilirlik ilkesi ve kültürel mirasın etrafında toplanan ortak bir hedef kapsamında hareket eden destekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve küreselleşme kavramları kentler arasında rekabeti artırmış, beraberinde yeni kentleşme stratejilerinin geliştirilmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda AB tarafından geliştirilen Avrupa Mekansal Gelişme Perspektifi (AMGP); kentsel koruma ve yenileşme projelerinin uygulanabilirliğinde etkin olabilecek ve fon sağlama konusunda katkı sağlayabilecek bir stratejik rapordur. AMGP ile mekanların ekolojik ve sosyal boyutuyla ele alınmasının mekanın fiziksel değişiminde sağlıklı bir süreci beraberinde getireceği bir yöntem benimsenmekte, bu yöntemin uygulama şekli ve finansman sorununun çözüm yolları tanımlanmaktadır (Hasçelik, 2004).

Dünyada koruma sürecine katılan ve finansman görevini üstlenen birçok aktör bulunmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimlerin ulusal ölçekte koruma sürecini desteklemesi dışında AB, UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar sürece dahil olarak sağladıkları fonlarla birlikte uluslararası boyutta kültürel mirasın sahip çıkılmasına yardımcı olmaktadır.

Tarihi anıtların ve sitlerin korunmasını amaç edinen ve bu doğrultuda UNESCO'ya danışmanlık yapan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve ekolojik

sürdürebilirliği hedefleyen Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) de kültürel mirasın korunmasına yardım eden uluslarası organizasyonların başında gelmektedir.

Şekil 2.1 : Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Yardımlar (İzmir Ticaret Odası, 2009).

Şekil 2.1'de görüldüğü üzere, kültürel mirasın korunmasına yönelik uluslararası ölçekte çeşitli yardım sağlayan fonlar bulunmaktadır. AB, oluşturduğu Kültür 2007 Programı, Avrupa Kültür Başkentleri, Euromed Kültürel Miras Programı (MEDA) ve PHARE Programları ile kültürel mirasın korunmasına uluslararası ölçekte büyük destek vermektedir.

AB, kentsel koruma ve yenileme projelerine dair yapısal fon kapsamında da birçok destek vermekte olup, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu ekonomik ve sosyal boyutta gelişim gösteren kentlerin oluşumuna önemli katkıda bulunan yapısal fonları oluşturmaktadır (Hasçelik, 2004).

Bahsedilen fonların dışında AB'nin sağladığı Katılım Öncesi Fon ve UNESCO'nun sağladığı Dünya Mirası Fonu gibi koruma sürecine hizmet eden birçok uluslararası yardım ile Dünya Anıtlar Fonu (World Monument Fund-WMF) ve Kültürel Miras Fonu (Global Heritage Found-GHF) da tarihin izlerini taşıyan, korunması gerekli tabiat ve kültür varlıklarının restorasyon ve koruma çalışmaları için çeşitli destek ve olanaklar sağlamaktadır.

2.1.1 Dünya Anıtlar Fonu

1965 yılında Amerika'da kurulan WMF'nin; tehlike altında bulunan sanat ve mimari eserlerin korunması, restore edilmesi, tarihi eserlere yönelik inceleme ve araştırma yapılması gibi hedefleri bulunmaktadır. WMF; halk bilincini kuvvetlendirme, mali

ve teknik destek, eğitim aktiviteleri gibi farklı kollarla da kültürel mirası korumaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

Fona ait her yıl belirlenen bütçenin büyük bir kısmı saha ve koruma çalışmalarına ayrılmaktadır. Fonun bütçe kaynaklarının büyük bir kısmı bireysel kaynaklardan sağlanmakta olup, vakıf, kuruluş ve özel düzenlenen aktivitelerle bütçe tamamlanmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

Çizelge 2.2 : Dünya Anıtlar Fonu Listesi-Türkiye (www.wmf.org)

İL	KÜLTÜREL ALANLAR	YIL
İstanbul	İstanbul'un Tarihi Surları	2008
Kars	Ani Katedrali	1996,1998,2000,2002
Aydın	Aphrodisias Arkeolojik Alan	2006
Konya	Çatalhöyük Arkeolojik Alan	1996,2
İzmir	Merkez Sinagok	2004
Ankara	Çukur Han	2008
İzmir	Efes Arkeolojik Alan	2004
İstanbul	Ayasofya	1996,1998
Batman	Hasankeyf	2008
İstanbul	Kariye Müzesi	2004
İstanbul	Küçük Ayasofya Camii	2002,2004,2006
Nevşehir	Meryem Ana Kilisesi	2008
Adıyaman	Nemrut Dağı Arkeolojik Alanı	2000
Antalya	Patara Arkeolojik Alan	1998
Nevşehir	Kızıl Kilise	2008
Ankara	Augustus (Roma) Tapınağı	2002,2004
Gaziantep	Tepebaşı Mahallesi	2002
İstanbul	Zeyrek Camii	2000

WMF tarafından iki yılda bir dünyada acilen kurtarılması gereken 100 eser listesi yayımlanmakta olup, Çizelge 2.2'de belirtildiği üzere 1996 yılından itibaren ülkemizde yer alan çeşitli kültürel alanlar WMF'nin listesine girmiştir.

2.1.2 Unesco Dünya Mirası Fonu

UNESCO Dünya Mirası Fonu, UNESCO'ya bağlı Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen ve tarihi alanların korunması, koruma planının hazırlanması ve uygulanması hedefiyle kurulmuştur. 1972 yılında UNESCO'nun genel konferansında alınan kararlar doğrultusunda Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Konvansiyonu imzalanmış olup, dünya mirası kriterlerine uyan sit ve anıtların korunması kararı alınmıştır (Akipek, 2001).

Fonun kullanımını yöneten Dünya Mirası Komitesi, ICOMOS ve IUCN'den destek alarak adaylar arasından kesin bir liste oluşturmaktadır. Ayrıca ülkelerin kendi doğal ve kültürel miraslarının korumasını sağlamak adına Dünya Mirası Konvansiyonunun imzalanması teşvik edilmektedir (Akipek, 2001).

UNESCO günümüze kadar aralarında Efes (1994), Sümela Manastırı (2000)'nın bulunduğu 21 kültürel varlıklarla birlikte Güllük Dağı - Termessos Milli Parkı (2000) ve Kekova (2000) gibi karma (kültürel ve doğal) varlığı Dünya Miras Geçici Listesi'ne eklemiştir (bkz. Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3 : Dünya Miras Geçici Listesi-Türkiye (whc.UNESCO.org)

İL	KÜLTÜREL/DOĞAL VARLIKLAR	YIL	NİTELİK
Bitlis	Ahlat Eski Yerleşimi ve Mezar Taşları	2000	Kültürel
Mersin	Alahan Manastırı	2000	Kültürel
Antalya	Alanya	2000	Kültürel
Aydın	Afrodisias Antik Kenti	2009	Kültürel
Bursa	Bursa ve Cumalıkızık Erken Osmanlı Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri	2000	Kültürel
Konya	Çatalhöyük Neolitik Kenti	2009	Kültürel
Diyarbakır	Diyarbakır Kalesi ve Surları	2000	Kültürel
Edirne	Edirne Selimiye Cami	2000	Kültürel
İzmir	Efes	1994	Kültürel
Şanlıurfa	Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri	2000	Kültürel
Ağrı	İshakpaşa Sarayı	2000	Kültürel
Antalya	Karain Mağarası	1994	Kültürel
Konya	Konya Selçuklu Başkenti	2000	Kültürel
Antalya-Muğla	Likya Uygarlığı Antik Kentleri	2009	Kültürel
Mardin	Mardin Kültürel Peyzaj Alanı	2000	Kültürel
Antalya	Perge Antik Kenti	2009	Kültürel
Burdur	Sagalassos Antik Kenti	2009	Kültürel
-	Selçuk Kervansarayları Denizli-Doğubayazıt Güzergahı	2000	Kültürel
Antalya	St. Nicholas Kilisesi	2000	Kültürel
Mersin	St. Paul Kilisesi, St Paul Kuyusu ve Çevresi	2000	Kültürel
Trabzon	Sümela Manastırı	2000	Kültürel
Antalya	Güllük Dağı - Termessos Milli Parkı	2000	Karma (Kültürel/Doğal)
Antalya	Kekova	2000	Karma (Kültürel/Doğal)

UNESCO, aralarında Truva (1988), İstanbul'un tarihi yerleri (1985) ve Nemrut Dağı (1987)'nın bulunduğu 9 kültürel varlığı da Dünya Miras Listesi'ne eklemiştir (bkz. Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4 : Dünya Miras Listesi-Türkiye (whc.UNESCO.org)

İL	KÜLTÜREL/DOĞAL VARLIKLAR	YIL	TÜRÜ
İstanbul	İstanbul'un Tarihi Alanları	1985	Kültürel
Karabük	Safranbolu Şehri	1994	Kültürel
Çorum	Hattuşaş (Boğazköy) - Hitit Başkanti	1986	Kültürel
Adıyaman	Nemrut Dağı	1987	Kültürel
Antalya-Muğla	Xanthos - Letoon	1988	Kültürel
Sivas	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası	1985	Kültürel
Çanakkale	Truva Antik Kenti	1998	Kültürel
Denizli	Pamukkale - Hierapolis	1988	Karma (Kültürel/Doğal)
Nevşehir	Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	1985	Karma (Kültürel/Doğal)

Dünya üzerinde birçok kültürel ve doğal varlıkların korunması için destek veren UNESCO'nun kaynakları; Dünya Mirası Listesinde yer alan ve diğer ülkelerin katkıları, kamu ve özel kuruluşların katkıları ile bireysel katkılar, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve diğer uluslararası programlar, fon yararına organize edilen aktivitelerden elde edilen gelirler ve Dünya Mirası Komisyonunca kabul edilebilir diğer kaynaklardan oluşmaktadır (Hasçelik, 2004).

2.1.3 Kültürel Miras Fonu

Tarihin izlerini taşıyan bölgelerin korunmasına yönelik oluşturulan GHF, uzun dönemli koruma anlayışı ve yerel topluluklara ekonomik kazançlar sağlamaya yönelik kullanılmaktadır. Yıkılma tehlikesi taşıyan ve tehdit altında bulunan tarihi alanlara yönelik projeler, koruma planlamaları, koruma uygulamaları ve uzun dönemli sürdürülebilir ilişki ağları desteklenmektedir (www.globalheritagefund.org).

GHF'den yararlanmak isteyen projeler 8 önemli kriter doğrultusunda bütçe dahilinde değerlendirilmektedir. Fonun aktarılacağı proje için projenin evrensel değeri, gelişim potansiyeli, proje aktörlerinin liderliği, alan yönetim planı, tehditler, eşleşen fonlar, fonun etkileri ve sürdürülebilirlik hususları değerlendirme aşamasındaki kriterleri oluşturmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

GHF, günümüze kadar aralarında Türkiye'den Çatalköyük ve Kars'a ait koruma projelerinin de yer aldığı 6 projeyi tamamlamış, çeşitli ülkelerde olmak üzere toplam 11 adet projeyi de halen devam ettirmektedir. Ayrıca GHF tarafından Hasankeyf'in tehlike altında olduğu vurgulanmış ve Şanlıurfa'da yer alan Göbeklitepe'nin önemine dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (www.globalheritagefund.org).

2.1.4 Kültürel miras alanında Avrupa Birliği fonları

AB; kültürel miras konusunda Kültür 2007 Programı, Avrupa Kültür Başkentleri, PHARE ve MEDA Programları adı altında fonlar sağlamaktadır. Ayrıca AB tarafından sürdürülebilir kalkınmayı teşvik edici Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, sosyal standartların iyileştirilmesini hedefleyen Avrupa Sosyal Fonu ve kırsal kalkınmayı destekleyici Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu gibi yapısal fonlar da sağlanmaktadır.

Kültürel çeşitliliğin korunması ve kültürel mirasın korunarak kültürel alanın oluşturulması amacıyla Kültür 2007 Programı yürütülmektedir. Program, 2007-2012 yıllarını kapsamakta olup, 352 milyon Euro'luk bir bütçeye sahiptir. Kültürlerarası ilişkilerin geliştirilmesi, eserlerin uluslararası hizmet vermesi, sanatçıların sınırötesi dolaşımının sağlanması gibi hedeflere sahip olan Kültür 2007 programı kültürel eylem ve organizasyonları desteklemektedir (İzmir Ticaret Odası, 2009).

1985 yılından itibaren uygulanmakta olan Avrupa Kültür Başkentleri Programı kapsamında her yıl kültür başkenti olan şehrin kültürel mirasını öne çıkaran faaliyetler için programdan destek sağlanmaktadır. Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Komisyonu'nun önerisiyle her yıl belirlenen şehirler birden fazla olabilmektedir. 2010 yılında belirlenen Avrupa Kültür Başkentleri; İstanbul-Türkiye, Essen-Almanya, Pecs-Macaristan'dır (Katipoğlu, 2010).

AB ülkeleri ile Akdeniz ülkeleri arasındaki ilişkilerin ve Akdeniz ülkelerindeki kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmaların hedeflendiği MEDA Programı ise; 1998 yılında başlatılmış ve 16 proje desteklenmiştir. 2000 ve 2004 yılında devamı niteliğindeki programlarla kültürlerarası diyaloğun geliştirilmesi ve maddesel olmayan kültürel mirasın korunması hedeflenmiştir (İzmir Ticaret Odası, 2009).

AB, katılım öncesinde aday ülkelere öncelikli çevresel boyuttaki sorunların çözümünde kullanmaları için fon sağlamaktadır. Sağlanan Katılım Öncesi Fonlarla aday ülkelerin tam üyelik öncesinde güçlendirilmesinin sağlandığı finansal mekanizma; PHARE Programı (Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılması Yardım Programı), Katılım Öncesi Yapısal Politikalar içi Destek Aracı-ISPA ve Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı-SAPARD'dan oluşmaktadır (Aksoy, 2006).

PHARE; AB'nin önce Polonya ve Macaristan sonra da Doğu Avrupa'daki diğer ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Makedonya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) de içerisine alan yardım programı olup, bu ülkelere enerji, ulaştırma ve haberleşme altyapısı, özel sektörün gelişimi ve işletmelerin desteklenmesi, eğitim, çevrenin korunması ve nükleer güvenlik gibi konuları kapsamaktadır (Ülger, 2003).

AB, 1997-1999 döneminde 60 milyon Euroluk bir bütçe ile Özel Hazırlık Programı (Special Preparatory Programme-SPP) kapsamında ülkelerin yapısal politika alanında hazırlıklarını desteklemekte, Yapısal Kurum Geliştirme Programı (Structural Institution-Builng Programme-SIP) kapsamında ise AB yapısal fonundan yararlanmaya dönük uygun politikaları geliştirmeye hazırlamaktadır (Hasçelik, 2004).

AB Komisyonu, Topluluk Girişimleri kapsamında INTEREG, EQUAL, LEADER ve URBAN programlarını oluşturmuştur. Entegrasyon, istihdam, tarım politikalarını içeren ilk üç programın dışında URBAN girişimi kapsamında; kentsel çöküntü alanlarına yönelik topluluk yardımı sağlamakta, altyapı ve çevrenin geliştirilmesinde konutların yenilenmesi dışında birçok konuda yapısal fon sağlamıştır (Altay, 2004).

AB, oluşturduğu programlar dahilinde sağladığı fonlar ile genel olarak koruma eyleminin sürdürülebilir halde olmasını ve kültürel mirasa sahip çıkılmasını sağlayacak projeleri desteklemektedir.

2.2 Ulusal Teşvik, Yardım ve Fonlar

Uluslararası fon ve desteklerin yanında her ülkenin çeşitli kuruluşlarıyla beraber merkezi ve yerel yönetimler koruma süreci içerisinde farklı sorumluluklar almaktadır.

Endüstri devriminden sonra yoğunlaşan koruma çalışmaları, dünya savaşlarının yıkıcı etkisinin sonuçlarıyla birlikte daha da artarak geniş kapsamlı planlama yaklaşımlarının oluşumuna sebep vermiştir. Hollanda'da Anıt Yasası (1961), Fransa'da Malraux Yasası (1962), İngiltere'de Civic Amenities Act (1967), İtalya'da Kent Planlama Yasası (1967) ve ülkemizde Eski Eserler Kanunu (1973) gibi düzenlemeler yapılmıştır (Yücel, 2005).

Koruma sürecine erken başlayan ülkelerden bir tanesi olan İtalya'da, yasal bir mevzuat olmamasına rağmen tarihi binaların tek yapı olarak korunmasına önem verilmiştir. Tek yapı koruması anlayışı 1939 yılında çıkartılan yasa ile geliştirilmiş, tarihi artistik değeri olan dokular, doğal güzellikleri açısından değer taşıyan köy, bahçe ve parklar koruma kapsamına alınarak koruma olgusunun çerçevesi genişletilmiştir (Çoban, 1989).

İtalya'da 1902 yılında çıkartılan koruma yasası ile taşınır, taşınmaz eserlerin korunması yasalaştırılmış, 1931 yılında çıkartılan "Carla Del Restauro" tüzüğü ile anıtların korunarak özgünlüğünün kaybedilmemesi gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. 1962 ve 1967 yılında çıkartılan imar planı kanunlarının yanısıra ayrıca yüksek değerlere sahip Asisi ve Ancon gibi tarihi şehirler için özel koruma kanunları çıkartılmış ve fonlarla korunmuştur (Resuloğlu, 2005).

Finansman desteğinin devlet tarafından ya da özel vakıflardan aktarılan kaynaklarla sağlandığı İtalya'da devlet tarafından mülk sahiplerine bazı vergi kolaylıkları da sağlanmaktadır. Devlet yardımı kapsamında Kültürel Miras ve Çevre Bakanlığı'nın yıllık bütçesinden restorasyon çalışmaları veya ulusal mirasın korunması ve kamunun bilinçlendirilmesi için düzenli ödenek ayrılmaktadır (Yılmaz, 2006).

İtalya dışında koruma sürecine erken başlayan bir diğer ülke İngiltere'dir. İngiltere'de de İtalya'da olduğu gibi merkezi idarenin sorumluluğu zamanla yerel idareye kaydırılmıştır.

1992 yılında kurulan İngiltere Ulusal Miras Bakanlığı, 1997 yılında ismini değiştirerek Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı olmuş, halen koruma çalışmalarının yürütücüsü ve denetleyici olan en önemli merkezi yönetim birimi konumuna gelmiştir. Merkezi idarenin koruma çalışmalarında önemi büyük olsa da yerel yönetim birimleri son yıllarda merkezi yönetimin önüne geçmiştir (bkz. Çizelge 2.5).

Avrupa'nın bir başka ülkesi, 1958 yılında o zamanki adıyla Çekoslavakya'da çıkartılan koruma yasası ile tarihi sitlerin korunması, ulusal anıtların korunması ve çevre planlama öncelikli hedef olarak belirlenmiş, korunacak eserlerin hemen hepsi devlet mülkiyetinde olduğundan koruma devletin görevi kabul edilerek finansmanı da devlet olarak belirlenmiştir (Zeren, 1981).

1960'lardan sonra birçok ülke kültürel değerleri öne çıkartarak, bu değerlerin bakım, onarım işlemleri dışında korunacak alanların şehirle olan ilişkisini önemseyen ilgi

alanı oluşturmuş, bu doğrultuda koruma ve imar mevzuatlarında bütünleşmeyi sağlamak için çeşitli düzenlemeler yapmıştır (Akçura, 1973).

Polonya'da 1962 yılında çıkartılan "Kültürel Değerlerin Korunması ve Müzeler Yasası" ile korunacak değerler Polonyalıların ortak değerleri kabul edilmiş, tarihsel, bilimsel ve sanatsal değerleri nedeniyle gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanan taşınır ve taşınmaz yapıtlar "eski eser" olarak tanımlanmış ve tarihsel kent strüktürleri, tarihi yerleşmeler, yeşil alan ve mezarlık alanları gibi alanlar koruma altına alınmıştır (Çoban, 1989).

Arazilerin önemli bir bölümünün kamulaştırıldığı Polonya'da, tarihi alanlarda yürütülen yenileme çalışmalarının finansmanı kamu kaynaklarınca sağlanmaktadır. Polonya'da sağlanan kamu desteği Macaristan'da da benzer şekilde sağlanmakta olup, özel mülk sahiplerine evlerinin korunması için mali destek sağlayan Merkezi Hükümet Fonu bulunmaktadır (Çoban, 1989).

Belçika'da özellikle II. Dünya Savaşından sonra sosyal konut projeleri ile yeni yapılaşmaya yönelme ve yeşil alan oluşturmanın özendirilmesi gibi nedenler, barınma işlevini yerine getiremeyecek durumda olan eski eser niteliğindeki yapıların tahribine neden olmuştur. Yasal düzenlemeler arasındaki senkronizasyonun olmayışı, maddi kaynakların yetersizliği, koruma süreci için Belçika'nın başlıca sorunları olsa da son zamanlarda "Marcus Gerards Vakfı" gibi özel örgütlerin yerel yönetimlerle ortak çalışmalar yürütmesiyle çok sayıda koruma ve sağlıklaştırma çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Erdem, 1997).

Macaristan'da merkezi yönetim 1980'lere kadar kamu yararı adına birçok koruma çalışmaları gerçekleştirmiştir. 1989 yılında "Tarihi Anıtları Koruma Yasası" çıkartılmış, bu yasa doğrultusunda tarihi yapıları koruma çalışmaları 1990'daki rejim değişikliği ile Kültürel Miras Bakanlığı'nın sorumluluğu altına verilmiştir. 1990'lardan sonra yerel yönetim birimlerinin koruma adına çalışmalarını hızlandırması sonucu yerel yönetimler uygulayıcı, merkezi yönetim ise denetleyici konuma geçmiştir (Yalçın, 2004).

Hollanda'da 1990'lara kadar merkezi hükümet adına Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı koruma çalışmalarını yürütmüş, 1990'lardan bu yana yerel yönetimler koruma çalışmalarındaki sorumluluğunu artırmıştır. Hollanda'daki kurumsal sorumlulukların merkezden yerele kayması Fransa'da da gerçekleşmiştir. Çizelge

2.6'dan da anlaşılacağı üzere 1996 yılında belediyelerin yaptığı harcamalar merkezi yönetimlerin toplamından az olsa da kurum ölçeğinde her birinden daha fazla olduğunu, yerel yönetimlerin de merkezi yönetimler kadar kültürel çalışmalara destek verdiği söylenebilmektedir.

1960'lara göre 1980'lerde koruma olgusu daha kapsamlı hale gelmiş, 1980'ler ve sonrasında birçok ülkede uygulanan koruma çalışmalarında; anıtların tespiti ve kamulaştırma yoluyla satın alınarak korunması, devlet kuruluşlarının tarihi yapıları belgelemeleri, tescilli yapıların tahrip edilmemeleri, eski eser niteliğindeki yapıların korunması için merkezi ve yerel yönetimlerce destek sağlanması, koruma algısının tek yapıdan çok alansal olması gerekliliği, koruma çalışmalarına yöre halkının katılımının sağlanması ve korumanın planlama ile eşgüdümünün sağlanması hedeflenmiştir (Zeren, 1984).

Ulusal ölçekte taşınmaz varlıklarının korunması genelde ülkemizde olduğu gibi yerel yönetimlerin koruma adına daha önemli işler yaptığı, Bakanlıklar vasıtasıyla merkezi yönetimlerin de denetleyici konumda olduğu bir yapı ile karşımıza çıkmaktadır.

2.3 Yabancı Örnekler

2.3.1 İngiltere örneği

İngiltere'de 1882 tarihinde onaylanan Anıtlar Koruma Yasası (Ancient Monument Protection Act) ile tarihi binaların, yapıların ve anıtların korunmasına ilişkin çalışmalar başlatılmıştır. Anıtlar Koruma Yasası'ndan sonra 1932 yılında onaylanan Planlama Yasası (Planning Act) ile tarihi binaların dışında koruma sürecine günlük kullanılan binalar da dahil edilmiştir. 1967 yılında onaylanan Şehir Estetiği Yasası'nda (Civic Amenities Act) ise "Koruma Alanı" kavramı ortaya çıkarak özel yapıların grup halinde koruma altına alındığı gözlenmiştir (Şahin, 2004).

Şehir Estetiği Yasası ile herhangi bir alan korunacak alan olarak ilan edildikten sonra, korunumu için barındırdığı bina ve çevresindeki araziler için özel önlemler alınabilmektedir (Çeçener, 1973).

1990 yılında onaylanan Tescilli Binalar ve Koruma Alanları Yasası (Listed Buildings and Conservation Areas) ve 1991 yılında onaylanan Planlama ve Tazminat Yasası (Planning and Compensation Act) ile yasal düzenlemeler geliştirilmiştir (Şahin, 2004).

2001 yılında İngiltere Hükümeti'nin yayınladığı "The Historic Environment: A Force for our Future" adlı çalışma ile de kültürel mirasa dikkat çekilerek tarihi binaların korunmasının önemli olduğu vurgulanmıştır (Şahin, 2006).

Kültürel mirasın korunmasında İngiltere hükümetinin yanısıra sürece katılan ve kültürel mirasın korunmasına destek veren birçok bölgesel ve mahalli idari birimler bulunmaktadır.

Çizelge 2.5 : İdari düzeyde kamu kültür harcamaları, 2003-2004 (Şahin, 2006)

İdari Düzey	**Toplam Harcama (x1000 €)**	**Toplamdaki Payı (%)**
Hükümet (Federal)	2.075.524	34,1
Bölgesel (İl)	Uygulanabilir değil	Uygulanabilir değil
Mahalli (Belediye)	4.006.000	65,9
TOPLAM	**6.081.524**	**100,0**

Çizelge 2.6 : Sektörlere göre hükümetin kültür harcamaları, 2003-2004 (Şahin,2006)

Sektör		**Direk Harcamalar (x1000 €)**	**Toplamdaki Payı (%)**
Kültürel Yarar	Kültürel Miras	734.698	35,3
	Müzeler, Arşivler, Heyetler	29.270	1,4
	Kütüphaneler	440.717	21,2
	Kültür Online	1.439	0,1
	Toplam	**1.206.124**	**58,1**
Sanat		**329.918**	**15,9**
Radyo & Medya		**114.118**	**5,5**
Diğer	Ulusal Piyango*	636.794	-
	Disiplinlerarası	425.364	20,5
	Toplam	**425.364**	**20,5**
TOPLAM		**2.075.524**	**100**

(*Ulusal Piyango, gelirlerini şans oyunlarından elde etmeye başladıktan sonra hükümet harcama girdilerinden çıkarılmıştır.)

Çizelge 2.5'de İngiltere'de kamu birimlerinin 2003-2004 yılları arasında kültür harcamalarını gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde, İngiltere'deki kültür harcamalarının büyük bir bölümünün mahalli birimler tarafından gerçekleştirildiği anlamı ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 2.6'da ise sektörlere göre İngiltere hükümetinin kültür harcamaları gösterilmektedir. Sektörler incelendiğinde, İngiltere'de kültür harcamalarının önemli

bir kısmının kültürel miras kaleminde harcandığı görülmekte olup, harcamalar Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu gibi merkezi ve yerel yönetimlerin dışında kültürel mirasın korunması sürecinde yer alan aktörler Şekil 2.2'de gösterilmekte olup, koruma sürecinde sadece merkezi ve yerel yönetimlerin değil, farklı organizasyonların da yönetim kurumları kadar sürecin içerisinde yer aldığı söylenebilmektedir.

GENEL ORGANİZASYON ŞEMASI				
Merkezi Hükümet	**Yerel Hükümet**	**Şirketler**	**Profesyonel Organizasyonlar**	**Gönüllü Organizasyonlar**
Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı	Kent Yenileme Şirketleri		Tarihi Binaları Koruma Enstitüsü	Ulusal Piyango Fonu
Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu (English Heritage)	Bölgesel Gelişme Ajansları		Kraliyet Planlama Enstitüsü	Civic Trust
English Partnership	Meclisler		Yapı Koruma Grubu	Kültürel Mimari Fonu
	Belediyeler		...	Eski Eserleri Koruma Demeği
				...

Şekil 2.2 : Kültürel Mirasın Korunması Sürecindeki Aktörler-İngiltere (Şahin, 2006)

1992 genel seçimlerine kadar İngiltere'de Kültür Bakanlığı kurulmamış olup, genel seçimden sonra Ulusal Miras Bakanlığı (Department Of National Heritage) kültürel politikaları içeren hükümet faaliyetlerini üstlenmiştir. Ulusal Miras Bakanlığı'nın sorumlulukları; müze, galeri, medya, spor, turizm, miras ve tescilli binalarla birlikte Ulusal Piyangoyu da kapsamaktadır. 1997 yılında ismini değiştiren Ulusal Miras Bakanlığı, çalışmalarını halen Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı olarak yürütmektedir (Şahin, 2006).

İngiltere'de Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı koruma sürecini yöneten kurumların başında gelmektedir. Bu süreçte Bakanlığa, Ulaştırma Bakanlığı, yerel yönetimler ve bölgesel idareler yardım etmektedir. Bakanlık, tescil ve korumayı içeren birçok işlemi Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu (Historic Buildings and Monuments Commission for England) veya kurumların aracılıklarıyla yerine getirmektedir (Şahin, 2004).

Merkezi hükümet aktörleri arasında yer alan ve English Heritage olarak da anılan Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu; Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın desteğinde çalışan bağımsız bir kurum olup, ulusal miras politikasını 1983 Ulusal Miras Yasası (National Heritage Act) hükümleri doğrultusunda belirlemekte olup, İngiltere'deki koruma anlayışının en etkili kurumu konumundadır. Kurumun bütçesinin büyük bir kısmı İngiltere Hükümetinden aldığı ödeneklerden, diğer kısmı ise kendi gelirlerinden oluşmaktadır (Şahin, 2004).

English Heritage, tarihi çevrenin korunması ve geliştirilmesi için merkezi hükümet, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşu ve özel sektörle işbirliği içinde çalışmaktadır. Merkezi hükümet tarafından yapılan sınırlı mali yardım doğrultusunda belirli kriterler dahilinde koruma çalışmalarına destek vermektedir. Ülkemizde İl Özel İdarelerinin görev yapısına benzer yapıya sahip olan English Heritage bağış ve borç şeklinde de koruma çalışmalarını devam ettirebilmektedir.

English Heritage dışında, hükümetin ulusal yenileme ajansı konumunda olan English Partnership, yerel otorite ile birlikte çalışan Kent Yenileme Şirketleri ve bölgesel ekonomik kalkınma çalışmaları yürüten Bölgesel Kalkınma Ajansları kültürel mirasın korunması çalışmalarında tavsiye verici ve düzenleyici roller üstlenmektedir (Şahin, 2006).

1993 yılında onaylanan Piyango Yasasına dayanılarak Anıtsal Ulusal Miras Fonu olarak kurulan Piyango Fonu da; tarihi mirası koruyacak projeleri desteklemeyi amaç edinmiş olup, projelere kamu yararı, tarihi önem, kültür varlığının önemi gibi kriterler göz önüne alınarak başlıca mali yardımlar aktarılmaktadır (Şahin, 2004).

İngiltere'de yerel kuruluşlarının ve halkın kurduğu dernekler koruma çalışmalarında önemli adımlar atmaktadır. "Ancient Monumentes Society" Eski Anıtlar Derneği, "National Trust" Ulusal Vakıf, "Council for British Archeology" İngiliz Arkeoloji Konseyi, Kral George dönemi yapılarını korumayı amaçlayan "Georgan Group", Kraliçe Viktorya dönemi yapılarını korumayı amaçlayan "Victorian Society" ve "Civic Trust" Kamusal Vakıf gibi yerel, bölgesel ve ulusal dernekler kültür mirasını korumayı amaçlamaktadır (Zeren, 1984).

2.3.2 Hollanda örneği

Avrupa'nın önemli ülkelerinden Hollanda, 1988 yılında yürürlüğe giren Eski Eserler ve Tarihi Yapılar Yasası (Monumentenwet) ile kültürel mirasın korunmasına yönelik

politikaların temel dayanağını kurmuş, 1990 yılında hükümet tarafından tarihi eserlerin korunmasına yönelik bir delta programı oluşturulmuştur. Bu kapsamda başlatılan kültürel mirasın korunması süreci dahilinde Hollanda Hükümeti'nin 2000'li yılların başında kültüre ayrılan bütçesinin genel bütçenin %1.2-%1.4'ü olduğu gözlemlenmektedir (Yıldız, 2005).

Hollanda'da, 1996 yılının sonunda politikaların belirlendiği Kültürel Politika Belgesi yayınlanmış, bu doküman kapsamında kültürel kurumlar dört yıllık politika planlarına göre kültürel varlıkların finansmanını sağlamakla yükümlü hale gelmiştir (Yıldız, 2005).

Devlet tarafından projelere ulusal nitelikteki eski eserlerin bakım ve onarım işleri için Anıtlara Bakım İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu ve Anıtları Onarma İçin Mali Devlet Yardımı Kanunu hükümleri doğrultusunda bütçeden aktarım olmaktadır (Yıldız, 2005).

İngiltere'de Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın kültürel mirasın korunması kapsamında aldığı sorumlulukları Hollanda'da Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı üstlenmiştir. Merkezi Hükümetin temsilcisi Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı ile birlikte merkezi ve yerel birimler 1975 yılından itibaren her yıl kültüre sürekli artan bir bütçe ayırmıştır (Yıldız, 2005).

1990'ların başına kadar merkezi hükümet kültürel mirasın korunması sürecine doğrudan destek vermiş, bu süreçte korunması gereken kültürel miras niteliğindeki alanların kamulaştırılması yoluyla mülkiyet edinilip sosyal konutlara dönüştürülerek koruma süreci devam ettirilmiştir. Kentsel Yenilenme Yatırım Bütçesi oluşturularak birçok ödeneğin toplandığı bir bütçe kurulmuş ve bütçe dahilinde 30 büyük kentin 5-10 yıllık program dahilinde kentsel yenilenme politikaları desteklenmektedir (Korthals Altes, 2002).

Her şehir kendine ait bir gelişme programı belirledikten sonra bu bütçeden yararlanmaya başlamaktadır. Bütçeden yararlanacak şehirlerin en önemli hedefleri kendine özel programları doğrultusunda yarışmacı pozisyonlarını kaybetmemeleri ve yaşam kalitelerini yükseltmektir (Korthals Altes, 2002).

Belediyelerin belirlediği programlar sonucunda, koruma ayağının hükümetten yerel yönetimlere kaydırılması, yerel yönetimlerin daha fazla rol üstlenmesi ve kamu-özel işbirlikleriyle kültürel mirasın korunması sağlanmıştır (Korthals Altes, 2002).

Koruma anlayışının belediye ve yerel yönetimlerle birlikte farklı aktörleri sürece dahil etmesiyle Konut, Özel Planlama ve Çevre Bakanlığı, Ekonomik İlişkiler Bakanlığı ve Tarım, Doğa Yönetimi ve Balıkçılık Bakanlıkları gibi merkezi birimler de koruma sürecine katılmaktadır (Yıldız, 2005).

İngiltere'de English Heritage'in fonksiyonel yapısına Hollanda'da Kültür Konseyi sahiptir. Kültür Konseyi; koruma konusunda yapılacak mali yardımların belirlenmesi ve kültüre yönelik politikaları oluşturmakla görevlidir (Yıldız, 2005).

Kültürel varlıkların korunmasına yönelik finansal kaynak ve araçlarını "Eski Eser Finansı" olarak tanımlarsak Hollanda'nın tarihinde bu kavramın çok eskilere dayandığı söylenebilmektedir. 1874 yılında herhangi bir yasal düzenleme olmadan genel bütçeye eski eserlerin korunması ve yönetimi için ödenek ayrılmıştır (Yıldız, 2005).

1985 yılında kurulan Ulusal Restorasyon Fonu (NRF); kurumsal yatırımcılarla devlet arasındaki bağlantıyı kurarak hizmet vermektedir. NRF, restorasyon çalışmaları için yapı sahiplerine düşük faiz oranlarıyla krediler sağlamanın yanında ipotek karşılığında yardım finansmanı, finansal danışmanlık gibi hizmetler de sunmaktadır (Yıldız, 2005).

NRF'nin dışında belediyelere yönelik kurulan Şehir Yenileme Fonları (The Urban Renewal Funds) ile eski eser niteliğindeki yapıların restorasyonu ve korunması için finansman sağlamaktadır (Yıldız, 2005).

Hollanda'da eski eser yapıların korunması çalışmalarında finansal destek, kamu kaynaklarının dışında sivil toplum örgütlerinin sağladıkları kaynaklarla da karşılanmaktadır. Ulusal Anıtlar Anlaşması Derneği (NCM) ve Hollanda Anıtlar Bakım Derneği (SMN) Hollanda'nın koruma alanında söz sahibi iki önemli sivil toplum örgütüdür (Yıldız, 2005).

NCM; özel sektör, sivil kurumlar ve merkezi hükümet arasında bağlantı kurmakta, SMN ise; koruma adına alınan kararların uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır (Yıldız, 2005).

2.3.3 Fransa örneği

Fransa'da tarihi eserlerin korunmasına ilişkin süreç 1830 yılında anıtsal yapıların korunmasına yönelik İçişleri Bakanlığının verdiği rapor doğrultusunda başlamıştır.

Bu rapora göre tarihi binaların yıpranmasına ve yok olmasına karşılık önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. 30 Mart 1887'de tarihi yapıların korunması görevi Tarihi Anıtların Korunması, Güzel Sanatlar ve Halkın Bilgilendirilmesi Bakanlığı'na bırakılmıştır (Okyay, 2001).

1906 ve 1913 yıllarında çıkarılan yasalar ile tarihi binaların korunması kavramı tarihi sitlerin korunması anlayışı olarak benimsenmiştir. Bu yasaların devamı niteliğinde 1962 yılında çıkarılan Malraux Yasası ile "Koruma Alanları"nın hukuki olarak tanımlanması yapılmış olup, 1983 yılında küçük yerleşmeler ve doğal güzelliklerin korunmasına ilişkin ZPPAUP (Zone de Protection du Patrimoine urbain et paysager) Yasası çıkartılmıştır (Okyay, 2001).

Malraux Yasası ile tarihi dokunun aktif korunması için yasal zemin oluşturulmuş ve bu yasayla her yerleşim alanının özel yapısıyla bütünleşebilecek esnek bir hukuki dayanak sağlanmıştır (Çoban, 1989).

1976 yılında çıkartılan mali yasa ile vergi yapısında değişiklik yapılmış olup, koruma planı kapsamında kalan yapıların restorasyon, onarım gibi koruma işlerinin masraflarının gelir vergisinden yapı restore edildikten sonra 9 sene kiraya verilmesi şartı ile vergi indirimi yapılmaktadır. Bu sayede hem tarihi yapının onarılması hem de kiraya verilerek konut gereksinimi sağlanmaktadır (Okyay, 2001).

Merkezi ve yerel yönetimlerin dışında Fransa Bina Mimarlar Kurumu olarak bilinen ABF (Architectes des Batiments de France), kentsel kültür mirasının korunması konusunda uzmanlaşmış bir kurum olup, sit alanlarında yer alacak her türlü yapının ruhsatı bu kurumdan onaylanmaktadır. Yarı özerk bir yapıya sahip olan ABF, kamu mülkiyetinde olmayan tarihi eser niteliğindeki bir yapının onarımı hakkında karar alabilmekte, anıtsal yapının restorasyon masraflarının karşılanamaması durumunda devlet adına tüm restorasyon masraflarını üstlenebilmektedir (Okyay, 2001).

Geleneksel konutların yenilenmesine yönelik kurulan L'ANAH (l'Agence nationale de l'Amelioration de l'Habitat), tarihi kentsel alanlarda çalışma yapan bir kamu kuruluşudur. L'ANAH, 1948 yılıdan önce inşa edilmiş kira altındaki yapıların sahiplerine onarım masraflarının %25 ila %80 oranında destek sağlamakta olup, buna karşılık mal sahibi konutunu 10 yıl boyunca kiraya vermek ve kira bedelinin üzerine eklenen %3,5'luk artışı L'ANAH'a devretmek zorundadır. L'ANAH tarafından 1948 yılından önce yapılan yapılar için sağlanan bu olanaklar 1975 yılına kadar yapılan

yapılar için sağlanmakta, 1975 yılından sonra yapılan yapıların kira artış oranı için %5 koşulu getirilmektedir (Okyay, 2001).

1977 yılında ise hükümet öngördüğü atılımlarla L'OPAH (l'Operation programmee d'Amelioration de l'Habitat) adı altında bir kurtarma projesi hazırlamıştır. L'OPAH roje ve uygulamarı kapsamında belediyeler, yapacağı proje, uygulama ve satın alınan parseller için %35 oranında devlet sübvansiyonuna sahip konumdadır (Okyay, 2001).

Bahsedilen kuruluşların dışında, ulusal ve uluslararası çalışan bir örgüt federasyonu yapısına sahip PACT-ARİM, kentsel sit alanlarındaki tarihi dokunun iyileştirilerek kurtarılmasında, dar gelirli halkın konutlarının iyileştirilmesi gibi çalışmalar gerçekleştirmektedir (Okyay, 2001).

Fransa'da bireysel girişimcilerin yapacağı restorasyon çalışmalarında vergi indirimi hakkına sahip olabilmesi için AFU (Associations foncieres urbanies)'ya üye olmaları şarttır. AFU sayesinde yapılar belirli kriterler doğrultusunda kendi özgünlüğünü kaybetmeden restorasyona uğramaktadır (Okyay, 2001).

Merkezi hükümet adına kültürel mirasın korunması çalışmaları Kültür Bakanlığı tarafından sürdürülmektedir. Kültür Bakanlığının yanı sıra diğer bakanlıklar da kültürel projelere destek vermektedir. Kültür Bakanlığı ile çeşitli yerel ve bölgesel otoritelerle özel sözleşmeler imzalanarak bölgesel düzeyde kültürel çalışmalar yapılmaktadır (Şahin, 2006).

Paris bölgesinde yer alan Fransız Müzelerini Araştırma ve Koruma Merkezi (C2RMF), Tarihi Eserleri Araştırma Laboratuvarı (LRMH) ve Belge Koruma Araştırma Merkezi gibi merkezi laboratuvarlar kültürel mirasın korunması araştırmalarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir (Brandth-Grau, 2000).

1980'lerde yerel düzeyde kültürel mirasın korunması ve gelişmesi için çalışan binlerce kurum yer almakta iken, hepsi 1980'lerden sonra belediye meclislerinin aktif ortakları haline dönüşmüştür. Çeşitli ortaklıkların dışında Kültürel Miras Restorasyon Merkezleri de enstitülere ve ulusal, bölgesel, yerel düzeyde kültürel faaliyetlere ekonomik anlamda destek sağlamaktadır (Şahin, 2006).

Çizelge 2.7 : Hükümet düzeyinde kamu kültür harcamaları, 1996 (Şahin, 2006)

İdari Düzey		Milyar (x1000 €)	Oran (%)
Hükümet	Kültür Bakanlığı	2,27	20,5
	Diğer Bakanlıklar	3,16	28,6
Hükümet	Özel Hazine Hesapları (Sinema, Görsel-İşitsel Çalışmalar, Kitap)	0,35	3,2
	Toplam	**5,78**	**52,3**
Yerel Otoriteler	Belediyeler	4,3	38,9
	Departmanlar	0,74	6,7
	Bölgeler	0,23	2,1
	Toplam	**5,27**	**47,7**
TOPLAM		**11,05**	**100,00**

Çizelge 2.7'ye göre Fransa'da 1996 yılında kamu adına yapılan kültür harcamaları incelendiğinde; belediyelerin kültür harcamalarında en önemli paya sahip olduğu görülmektedir. Belediyerin dışında Kültür Bakanlığı ve diğer bakanlıkların kültüre yaptığı harcamalar, 1996 yılında kamunun kültüre yaptığı harcamaların yarısına yakın miktarını oluşturmaktadır.

Çizelge 2.8 : Kültür ve İletişim Bakanlığı harcamaları, 2000 (Şahin,2006)

Alan	Oran
Sahne Sanatları	21
Miras, Arkeoloji ve Mimarlık	**18**
Müzeler	15
Kitap, Kütüphaneler	9
Görsel Sanat	3
Film ve Görsel-İşitsel Ürün	3
Arşiv	1
Diğer	30
TOPLAM	**100**

Çizelge 2.8'e göre 2000 yılında Fransa Kültür ve İletişim Bakanlığı'nın harcamaları incelendiğinde ise; miras, arkeoloji ve mimarlık alanlarına harcanan meblağların toplam harcamalar içerisinde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Çizelge 2.7 ve Çizelge 2.8 birlikte değerlendirildiğinde, Fransa'da bakanlıkların ve belediyelerin kültür harcamalarındaki paylarının yüksek olduğu, dolayısıyla merkezi ve yerel yönetimlerin kültürel mirasın korunmasında önemli derecede etkili olduğu söylenebilmektedir.

Planlama aşamasında ise, kültürel mirasın korunması kapsamında korunacak alanların yerel konsey ve merkezi yönetim tarafından belirlenmesi için mimari veya tarihi açıdan özellikler taşıması gerekmektedir. Koruma alanları kent veya kent merkezleri ile bir bütün halinde tasarlanmakta olup, korunması gereken alanlar olarak planlara işlenmektedir.

Fransa'da koruma anlayışının yapısına genel olarak bakıldığında, korumaya yönelik çıkartılan yasalara bakmak yeterli olacaktır. Genel olarak, çıkartılan her yasanın bir öncekine göre geliştirilmiş olduğu, kurum ve örgütler arasındaki ilişkilerin düzenlenerek yapısal koruma anlayışından alansal koruma anlayışına geçildiğini söylenebilmektedir (Okyay, 2001).

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Koruma anlayışı sınırları zamanla ülkelerin yürüttüğü çalışmalar doğrultusunda genişleyerek, çıkartılan yönetmelik ve kanunlarla yasal zemine oturtulmuştur. Farklı ülkelerde yapılan koruma çalışmaları birbirine emsal teşkil etmiş, korunması gerekli yapıların birer yapıdan çok, kültür mirası olarak algılanması sağlanmış, bu bağlamda uluslararası ölçekte yayınlanan bildirgelerle tarihi önemi olan yapıların korunması "ortak gelecek" kaygısı vasıtasıyla zorunluluğa dönüştürülmüştür.

Korumanın tarihsel süreci koruma anlayışını benimseyen ülkelerde benzer özellikler göstermiş, merkezi idarenin önceleri aldıkları koruma sorumlulukları yerel idarelere kaydırılarak merkezi yönetim denetiminde korumada verimliliğin sağlanması hedeflenmiştir.

İngiltere, Hollanda, Fransa, İtalya gibi koruma sürecinin erken başladığı ülkeler koruma adına kurumsal yapılarında değişikliklere gitmiş, yasal düzenlemelerini geliştirerek farklı finansman kaynakları ile taşınmaz kültür varlıklarının dünya mirası adına korunmasını sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik ve kültürel miras kavramları varolan kaygılar sebebiyle önem kazanmış, ülkelerin koruma çalışmalarına sağladığı destekler uluslararası kuruluşların sağladığı fonlarla genişletilmiştir.

Uluslararası kuruluşlar arasında AB ve UNESCO gibi kuruluşlar kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve devamlılığı açısından ekonomik anlamda önemli yardımlar yapılmaktadır. 2010 Avrupa Kültür Başkenti programında yer alan İstanbul'a

taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında özellikle son dönemlerde önemli destekler sağlanmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE KURUMSAL YAPI

Tarihi değeri olan yapılar, geçmişin devamı açısından bir belge niteliğinde olup, içerisinde tarih boyunca kültürün, tekniğin, yaşam ve estetiğin barındığı birer anıt durumundadır (Kuban, 1971).

Koruma sürecinin hukuka uygun olması için ülkeler taşınmaz varlıklar kavramının etrafında değişik kanun ve ilkeler benimseyerek yasal bir zemin oluşturmuştur. Avrupa'da çeşitli kanun, bildirge ve ilkeler doğrultusunda koruma anlayışı sürdürülmeye çalışılmış, Avrupa'nın paralelinde ülkemizde de eski eser yapılara dair çeşitli yasal düzenlemeler oluşturulmuştur.

"Koruma" eyleminin evrensel standartlarda gerçekleştirilebilmesi ve tarihi yapıların özgünlüğünün bozulmaması için yasal düzenlemelerde değişikliklere gidilerek yabancı ülkelerde yer alan korumaya ait tanımlamalar ve standartlar örnek alınmıştır.

Ülkemizde koruma adına ilk kapsamlı kanun olan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile koruma anlayışını oluşturan kavramlar geniş kapsamlı olarak ele alınmış, "eski eser", "anıt" ve "sit"in tanımları yapılmış, sitler; "tarihi sit", "arkeolojik sit", "doğal sit" gibi sınıflara ayrılmıştır.

3.1 Temel Kavramlar

3.1.1 Eski eser

1710 sayılı Eski Eserler Kanunu eski eserleri; "Tarihten önceki devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallar ve aynı nitelikteki her türlü belgeler" olarak tanımlamıştır (1710 Sayılı Kanun, 1973).

Eski Eser Kanunun getirdiği sınıflamayla eski eserler; anıt, külliye, sit olarak üçe ayrılmakta olup, sitler de kendi içinde tarihi, arkeolojik ve doğal sit olarak sınıflanmaktadır (Şahin, Ocak 2004).

3.1.2 Taşınmaz kültür varlıkları

1710 sayılı kanunun yerine kabul edilen 2863 sayılı kanunda 1710 sayılı kanunda yer alan "eski eser" kavramı, UNESCO'nun da bildirimlerinde kullandığı "taşınmaz tabiat ve kültür varlıkları" olarak değiştirilmiştir.

Taşınmaz kültür varlıkları; "Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınmaz varlıklardır" olarak tanımlanmıştır (2863 Sayılı Kanun, 1983).

3.1.3 Yapı tescil tipleri

Tarih boyunca ayakta durmayı başaran yapılar önemlerine göre kayıt altına alınıp, tescil edilmiştir. Tescil işlemi; "Taşınmaz kültür ve doğa varlıklarının (anıtlar ve sitler) saptanarak ulusal kültür varlıkları kütüğüne geçirilmesi işlemidir" (Ahunbay, 1996).

Tescil edilen taşınmazlar yasal güvence altına alınmakta, yapının önemi, estetik ve taşıdığı tarihi öneme göre değerlendirilip iki grup halinde sınıflandırılmaktadır. 2863 sayılı yasanın 18. Maddesi doğrultusunda korunması gerekli eserler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları" ilke kararı ile I. Grup Yapılar ve II. Grup Yapılar olarak ikiye ayrılmıştır.

I. Grup yapılar; "Toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır" (660 No'lu İlke, 1999). Ayasofya, Süleymaniye Camii, Taşkışla, Topkapı Sarayı bu grubun başlıca örnekleri olup, plan düzeni ve strüktürü itibariyle korunması gereken konutlar da bu küme içinde yer almaktadırlar.

II. Grup yapılar; "Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır" "(660 No'lu İlke, 1999). Sanat değeri yüksek, şehircilik yönünden önemli, tarihsel ve teknik önemi olan yapılar bu grup altında toplanmaktadırlar.

Koruma ve onarım çalışmaları, mevcut durumun saptanması, eserin tanımlanması ve belgelenmesiyle başlamaktadır. Bu doğrultuda 2863 sayılı yasaya dayanarak oluşturulan "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve

Tescili Hakkında Yönetmelik" ile tespit çalışmalarındaki bütün aşamalar belirtilmiştir (Çakır,1995).

3.1.4 Sit alanları

Şehircilik ilkeleri doğrultusunda yapılar, bulundukları konumun, parselin özellikleriyle ele alınmalıdır. Bu bağlamda tarihi yapıların bulunduğu konumlar en az yapılar kadar önemlidir. Koruma sürecindeki bağlayıcılardan en önemlisi yapıların "Sit Alanı" içinde kalıp kalmamasıdır.

"Korunacak özelikleri bulunan doğal, yada insan yapısı, yada ikisinin ortak ürünü olan alanlara" Sit Alanı denilmektedir (Ahunbay, 1996). Bir başka deyimle sit alanları; "mimarileri, üniteleri ve çevrelerine katkıları bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken tabiat veya tabiatla insanların ortak eseri olan topografik bölgeler" (Şahin, Ocak 2004) yada "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tesbiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır" (Çoban, 1989).

Avrupa Konseyi, 1965'de Barselona sempozyumunda alınan Palma tavsiye kararlarında sit alanlarının sanatsal, estetik, tarihsel, arkeolojik, etnografik, bilimsel ve edebi önemlerinden dolayı korunması gerektiğine değinmektedir (Council of Europe, 1965).

Sit alanları tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin yaşadıkları sosyal, ekonomik, mimari ve benzer özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntılarının yer aldığı alanlar olup, barındırdıkları özellikleri doğrultusunda sınıflara ayrılmıştır. Bu sınıflamada yer alan Sit, Tarihi Sit, Arkeolojik Sit ve Doğal Sit kavramları 1710 sayılı kanunda tanımlanmıştır (Şahin, 1995).

Üzerine inşa edilen yapılar yada doğal oluşumlar sonucu korunacak değere sahip olan doğal bölgeler "Doğal (Tabii) Sit Alanı" içerisinde yer almaktadır. Ayrıca bir alanın doğal sit alanı ilan edilmesi için üzerindeki bitki örtüsünün yada orada yaşayan hayvanların özel niteliklere sahip olması yeterli olabilmektedir.

Korunması gerekli doğal güzellikler ile doğal ve jeolojik olayların oluşturduğu güzellikler, anıt ağaçlar ve koruluklar Doğal Sit Alanını oluşturmaktadır (1710 Sayılı Kanun, 1973).

Doğal Sit Alanları kendi içerisinde önemine göre I., II. ve III. derece doğal sit alanlarına ayrılmıştır. I. Derece doğal sit alanlarında; yapı yasağı bulunmakla birlikte Koruma Kurulu'nun uygun göreceği şekilde teknik altyapı gibi hizmetler yapılabilmektedir. II. derece doğal sit alanlarının I. derece sit alanından farkı, kamu yararı göz önünde bulundurularak bu alanların kullanıma açılabilecek alanlar olmasıdır. Turistik tesisler ve hizmete yönelik yapılar bu sit alanlarında yapılabilmektedir. III. derece doğal sit alanları ise; doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de gözönünde tutularak konut kullanımına da açılabilecek alanlardır (Toksöz, 2001).

Tarihi Sit Alanı; "tarihte önemli bir olayın geçtiği yada önemli bir olayla ilgisi olan yerler" (İzmir Ticaret Odası, 2009), "tarihi, edebi yada efsanevi değerinin korunması gerekli bölgeler" (Şahin, 1990) ya da "önemli tarihi olayların geçtiği ve bu nedenle korunması gereken yerler" (Şahin, 2004) olarak ifade edilebilmektedir.

Arkeolojik Sit; "insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar" (Toksöz, 2001), bir başka deyişle "antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu, yeraltında bilinen veya meydana çıkarılan yerler" (Şahin, 2004) olarak tanımlanmaktadır. Korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanları olup, koruma - kullanma kararları doğrultusunda yeni düzenlemelere izin verilebilecek arkeolojik alanlardır.

Kentsel Sit Alanları; "kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapılanmasına, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar" olarak tanımlanmıştır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

Bir başka ifadeyle "mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre alanlarınının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim

dokuları, duvarlar) birlikte bulunduğu alanlar" kentsel sit alanlarıdır (19660 No'lu Yönetmelik, 1987).

Karmaşık Sit; En az iki sit özelliğine sahip alanlara Karmaşık Sit Alan denilmektedir. Karmaşık sit alanı olarak tescil edilmiş bir alan hem arkeolojik sit hem de tarihi sit özelliği taşıyabilmektedir. Karmaşık Sit; kentlerin ve kasabaların, tek kalmış anıtların doğal çevresi ve doğal bölgeler gibi insanın varlığıyla yada insanın yaratmasıyla oluşan tarihi değere sahip sit alanlarıdır (Şahin, 1990).

3.1.5 Kentsel yenileme

Kültür ve Tabiat Varlıklarına dair koruma sürecinde kentsel koruma ile paralel devam eden kentsel yenileme çalışmaları da önem teşkil etmektedir.

Genel anlamda kentsel yenileme; farklı sebeplerden zamanla eskimiş, köhneleşmiş, terkedilmiş kentsel dokunun, sosyo-ekonomik ve fiziksel koşullar dahilinde değiştirilmesi, dönüştürülmesi ve yeniden canlandırılmasıdır (Özden, 2001).

Kentsel yenileme eylemleri türlerine göre Yeniden Canlandırma (Revitalization), Yenilenme (Renovation), Yeniden Oluşum (Regeneration), Soylulaştırma (Gentrification) ve Eski Haline Getirme (Rehabilitation) şeklinde ayrılabilmektedir.

Kentsel yenileme "koruma" anlayışı içerisinde "Rehabilitasyon-Eski Haline Getirme"; yıpranma ve bozulmanın başladığı ancak özgün niteliğin kaybolmadığı eski kent dokularının eski haline getirilmesi ve "Renovasyon-Yenilenme"; yıkarak yeniden yapma yönteminin uygulanarak kent dokularının yenilenmesi ile yer almaktadır (Çubuk, 1994).

3.2 Kurumsal Yapı

3.2.1 2004 Öncesi kurumsal yapı

Osmanlı İmparatorluğu zamanında çıkartılan "Asar-ı Atika Nizamnameleri ile ülkemizde koruma anlayışının ilk adımı atılmıştır. 1869 yılında çıkarılan tarihi eserlerin korunması ile ilgili ilk yasa olan Asar-ı Atika Nizamnamesi; eski Yunan ve Roma eserlerinin toplanıp müzede korunmasını hedeflemiş, 1874 yılında güncellenerek taşınır varlıkların yanında taşınmaz varlıkların da önemine dikkat çekilmiştir. 1884 yılında çıkartılan üçüncü nizamname ile tarihi eserlerin sınıflandırılması genişletilmiş (Akozan, 1977), 1906 yılında yürürlüğe giren

dördüncü ve son nizamnamede ise menkul ve gayrimenkul eserlerin korunmaya alınması benimsenmiştir (Zeren, 1984).

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte 1930'lardan sonra eski yapıların korunması konusunda Eski Yapıları Koruma Komisyonu ve Muhafaza Heyeti kurulmuş ve planlama ölçeğinde koruma anlayışı Ankara imar planında kentsel olarak ele alınmaya çalışılmıştır (Çoban, 1989). H.Jansen'in hazırladığı imar planında; Ankara Kalesi ve çevresi "Protokol Alanı" ilan edilerek bölge içinde yer alan yapıların yıkılamayacağını ve yeni yapıların yapılmaması için karar alınmıştır. Bu karar Türkiye'de kentsel dokunun koruma altına alındığı kararların ilki niteliğindedir (Tekeli, 1980).

1933 yılında yürürlüğe giren "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu"nda Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından saptanan anıtsal nitelikteki eski eserlere yapı yaklaşma sınırlarının çekilmesi mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincini geliştirmiştir (Gülersoy, 2001).

1944 yılında yayınlanan Eski Eserler ve Müzeler 1. Danışma Komisyonu Raporu'nda taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının imar planları ile korunması gerektiği savunulmuştur (Akçura ve Çapar, 1973).

1930'lardan sonra tarihi yapıların korunması konusunda Eski Yapıları Koruma Komisyonu ve Muhafaza Heyeti'nin kurulmasının ardından 1951 yılında onaylanan 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkilini ve Vazifelerine Dair Kanun" ile taşınmaz eski eserlerin korunmasına ve denetlenmesine yönelik Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur.

Kanuna göre GEEAYK; çeşitli üniversitelerin konuyla ilgili öğretim üyeleri ile kamu temsilcilerinden kurulmakta olup, yurt içinde korunması gerekli mimari ve tarihi anıtların korunma, bakım onarım ve restorasyon işlerinde uyulacak prensipleri ve bunlarla ilgili programları tespit ve tatbikatını genel olarak takip etmekle yükümlüdür (Çakır, 1995).

GEEAYK'ın dışında 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın kuruluşu ile bakanlık bünyesinde oluşturululan Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, çeşitli düzenlemeler doğrultusunda farklı isimlerde ve farklı bakanlıklar altında kültür ve tabiat varlıklarının korunması çalışmalarını yürütmüştür.

1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı İmar Kanunu'nda anıtlara yaklaşım koşulları belirlenmiş olup, kentsel mirasın korunmasına yönelik herhangi bir yenilik getirilmemiştir (6785 sayılı Kanun, 1956).

1960'larda devlet koruma sorumluluğunu üstlenerek 1961 Anayasasının 50. maddesine "Devlet tarihi ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar" hükmünü getirmesine rağmen Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)'nda korumaya dair bir ilke veya hedefe rastlanılmamaktadır (Madran ve Özgönül, 1981).

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce 1964 yılında alınan planlama kararı ile sit alanlarının saptanarak "Protokol Alanı" olarak koruma amaçlı düzenlenmesi, eski eser niteliğindeki tek yapıların çevresiyle bütünlük oluşturması amacıyla çevre düzenlemesinin yapılması hedeflenmiş olup, Trabzon'da kentsel mirasın korunması için iki alanda protokol alanı ilan edilmiştir (Aysu, 1982). 1967 yılında hazırlanan Karabük İmar Planlarında taşınmaz kültür varlıkların yoğun olduğu alan "karakteri ve yapı nizamı aynen muhafaza edilecek sahalar" olarak değerlendirilerek bir anlamda kentsel sit alanı oluşturularak koruma anlayışı gerçekleştirilmiştir (Okyay, 1982).

Mayıs 1973'de çıkartılan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunun "sit" tanımını getirmesi ve korumanın gerektirmesi halinde imar planlarının değişebileceği hükmünü içermesi, imar planlarındaki koruma vurgusunun giderek çoğalmasını öngörmüştür. 1975 yılında gerçekleştirilen "Avrupa Mimari Miras Yılı" etkinlikleri ve bu etkinlikler sonucunda kabul edilen "Amsterdam Bildirgesi"nde belirlenen ilkeler, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde, "Tesbit ve Tescil" ve "Koruma Planlaması" birimlerinin kurulmasını gerektirmiştir. Bu nedenle, 1975 yılı, Türkiye'de ilk programlı, belli amaçlara yönelik ve kuralları konmuş bir envanter çalışmasının başlangıç yılı olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde ülkemizdeki koruma faaliyetlerinin yasal temelini 1983 tarihli 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 1987 tarihli 3386 Sayılı "2863 Sayılı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddelerin Eklenmesi Hakkındaki Kanun" oluşturmaktadır (Yılmaz ve Gürel Üçer, 2004).

1983 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu dışında doğal kaynakların ve tarihsel zenginliklerin korunmasına yönelik 2872 sayılı Çevre

Kanunu ve İstanbul Boğazındaki tarihi değerlerin korunmasını amaçlayan 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu kabul edilmiştir (Zeren, 1988).

22.11.1983 tarihinde yürürlüğe giren Boğaziçi Kanunu; Boğaziçi Alanının kültürel, tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korunmasını, geliştirilmesini ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemeyi ve düzenlemeyi amaç edinmektedir (Tekeli, 1994). 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'nun 6. maddesi ile 11.01.1984 tarihinde kurulan Boğaziçi İmar Müdürlüğü ise; yetki alanı sınırları dahilinde ruhsat işlemleri, planlama ve kamulaştırma çalışmaları ve yapı denetimi çalışmaları yürütmektedir (www.ibb.gov.tr).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) ile 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu kaldırılmış, "koruma amaçlı imar planı" kavramı planlama türü olarak kabul edilmiştir (Akay, 1992). Kanunda koruma planı hazırlanması ve metodolojisi belirlenmiş olup, koruma planları ile kültür miras varlıklarını koruma stratejilerinin ve politikalarının oluşumu dolaylı da olsa sağlanmıştır (Ünver, 2006).

2863 sayılı kanun ile GEEAYK yerine Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Bölge Kurulları kurulmuş olup, Kurullara ait tanımlar ve görevleri düzenlenerek 30.01.1989 tarih ve 20065 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği" ile yeniden belirlenmiştir.

Koruma Yüksek Kurulu; Koruma Bölge Kurulları arasındaki koordinasyonun sağlanması, taşınmaz kültür varlıklarının restorasyonu ile koruma alanları, sit alanları hakkında "İlke Kararları"nın belirlenmesi, uygulamada çıkan sorunların değerlendirilerek Bakanlığa bildirilmesi gibi görevlere sahiptir (Ünal, 2008).

Koruma Bölge Kurulları ise; Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları çerçevesinde, kültür ve tabiat varlıklarının tescil ve gruplandırılması, koruma alanlarının tespiti, koruma amaçlı imar planla değişikliklerin değerlendirilmesi gibi görevlere sahiptir (Ünal, 2008). Koruma Kurulları, korunması gerekli taşınmaz varlıkların tespitini ve tescil kararını 2863 sayılı kanun kapsamında çıkartılan 10.12.1987 tarih ve 19660 sayılı "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik" doğrultusunda gerçekleştirmektedir.

3.2.2 2004 Sonrası kurumsal yapı (Güncel durum)

Türkiye'de koruma olgusunun yabancı ülkelerin benimsediği standartlara ulaşması 14.07.2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa ile; bugüne kadar sözü edilmemiş yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası gibi yeni tanımlamalar oluşturulmuş, koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenmesi olanaklı hale getirilmeye çalışılmıştır (bkz. EK-1).

5226 sayılı yasanın koruma uygulamalarında belediyelerin, valiliklerin ve ilgili kurumların yanı sıra, söz konusu alanla ilgili meslek odalarını, sivil toplum kuruluşlarını ve plandan etkilenen hemşerilerin katılımını da sağlamaktadır. Özellikle bünyesinde koruma birimi kurarak tescilli yapılara bakım izni yetkisi ile belediyelerin korumadan sorumlu olmasının sağlanması daha önceki uygulamalardan çıkan karmaşayı en aza indirecek nitelikte olmuştur.

5226 sayılı yasa aynı zamanda, korumanın gönüllü kuruluşlardan destek alması, vakıf ve derneklerin, akademik düzeyde bir katılımın sağlanması yolunu açması bakımından da oldukça önemlidir. Bu yasanın sağladığı dayanakla, koruma aşamalarında, üniversitelerin bünyesinde yer alan çeşitli bölümlerde görevli öğretim elemanlarının karar ve uygulamalarda katılımcı olarak yer alması sağlanabilecektir.

Avrupa'da son yıllarda önem kazanan koruma uygulamalarındaki halkın ve gönüllü kuruluşların katılımı koruma süreci için önem teşkil etmektedir. Koruma uygulamalarında halkın katılımının daha etkin olarak sağlanması ile korumaya yönelik amaç ve önceliklerin belirlenmesi hedeflere ulaşılmasında zaman kazancı sağlamaktadır (Larkhalm, 1996). 5226 sayılı kanun ile de ülkemizde uygulanacak koruma çalışmalarında katılımın sağlanması için teşvik edici düzenlemeler sağlanmıştır.

16.05.2005 tarih, 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" ile Koruma Yüksek Kurulu ilke kararlarında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Ünal, 2008). 5366 sayılı kanunun amacı; büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve il özel idarelerince, kentsel donatı alanlarının oluşturulması, tabiî afet risklerine karşı tedbirler alınması,

tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır (Karartı ve Gürsoy, 2008).

Koruma sürecinde mülkiyet hususu gereği Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi farklı aktörler sürece dahil olabilmektedir. 1935 yılında çıkartılan 2762 sayılı Vakıflar Kanunu ile Türk-İslam binalarının korunması sorumluluğu o zamanki adıyla Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne verilmiştir (Şahin, 1995). 227 Sayılı "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"de görev sınırları daha önceden belirlenmiş olan Vakıflar Genel Müdürlüğü; yürürlükte olan 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 28. ve 29. maddesi kapsamında vakıflara ait taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik her türlü işlemleri yürütmektedir. Ayrıca mülkiyeti gerçek ve özel tüzel kişilerin elinde olan taşınmazlar ile vakıf taşınmazlarının tespiti ve envanterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yapılmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun çeşitli maddelerine dayanılarak hazırlanan ve 11.06.2005 tarih ve 25842 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usül ve Esaslarına Dair Yönetmelik" doğrultusunda İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Bakanlıkça izin verilen belediyelerin bünyesinde kurulan ve koruma, uygulama ve denetleme yetkisine sahip KUDEB büroları (KUDEB Laboratuvarı, 2008); Koruma Bölge Kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdür.

1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı altında kurulan ve 29.04.2003 tarih ve 25903 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri belirtilmiş olup, ülkemizdeki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik her türlü çalışmaları ve korumaya yönelik tedbir alınması çalışmalarını yürütmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü*;* İl Özel İdare Müdürlüklerinin ödenekleri içerisindeki eski eserlerin ve yeni yapıların

projelendirilmesi, inşaatı, koruma-onarımı ve restorasyonunun yapılması görevlerine sahip bulunmaktadır.

Belediyeler, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi gereği " …, her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak…" ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkilerini belirleyen 7. maddesi gereği " …, sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak,.." görevlerini üstlenmiştir.

Belediyelerin görev alanında kalan kültür varlıklarının korunması amacıyla 1819 sayılı Emlak Vergisi Kanunu kapsamında toplanan emlak vergilerinin %10'u oranında bir payın 13.04.2005 tarih 25785 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" (bkz. Ek 4) kapsamında İl Özel İdareleri tarafından açılan bir hesapta toplanmasıyla, İl Özel İdareleri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesinde önemli çalışmalar yürütmektedir (Ünal, 2008).

İl Özel İdareleri, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik gereği oluşturulan Katkı Payı Fonunun kullanılmasını yönlendirmekle ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 12. maddesine getirilen ek hükümler ile oluşturulan Katkı Payı Fonunun maksimum %30'luk kısmını kendi hazırladıkları taşınmaz kültür varlıklarına dair projelerde kullanması için yetkili kılınmıştır.

5226 sayılı Kanunun çıkartılmasıyla birlikte merkezin sorumluluklarının yerel birimlere kaydırılmasıyla merkezi hükümet temsilcisi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın daha çok denetleyici konuma geçtiğini, bu kanun içeriğinde belirtilen "yönetim alanı" ve "yönetim planı" konusunda merkezi ve yerel idarelerin dışında Sivil Toplum Kuruluşlarının da yetkili olduğu söynelebilmektedir.

Merkezi ve yerel yönetim birimlerinin dışında Toplu Konut İdare Başkanlığı (TOKİ) gibi çeşitli kuruluşlar da koruma çalışmalarında önemli roller üstlenmektedir. 1984 yılında yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile TOKİ'nin görev ve yetki sınırları çizilmiş olup, koruma çalışmaları kapsamında çeşitli krediler sağlanmaktadır.

Genel olarak bakıldığında koruma sürecinin ülkemizde merkezi ve yerel idarelerin farklı birimlerini barındırdığı, sivil toplum kuruluşları gibi farklı teşkilatların da sürece katıldığı söylenebilmektedir.

3.3 Bölüm Değerlendirmesi

Koruma eylemlerinin zamanla artması sebebiyle çalışmaların standartlarının belirlenmesi gereği ihtiyaç duyulmuş olup, bu kapsamında çalışmaların yapılacağı alanlara ve çalışmaların kapsamına dair çeşitli tanımlamalar yapılmıştır.

Ülkemizde tarihi yapılara 1710 sayılı Eski Eser Kanun ile getirilen "eski eser" tanımlaması, global ölçekte dil birliğinin sağlanabilmesi hedefiyle güncellenerek 2863 sayılı kanun ile taşınmaz varlıklar olarak değiştirilmiş, koruma çalışmalarında yer alan rehabilitasyon, restorasyon gibi kavramlar ortaya konulmuştur.

Türkiye'de taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik çıkartılan kanun ve yönetmeliklerle birlikte yasal zemin oluşturulmuş, koruma süreci içerisinde çeşitli kurumlara görev alanları doğrultusunda farklı yetkiler verilmiştir. Koruma süreci çok aktörlü bir yapı içerdiğinden, belediyeler dışında mülkiyet durumu sebebiyle Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi farklı kurumlar da sürece katılabilmektedir.

1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile koruma çalışmalarının kapsamı belirlenmiş, 2004 yılında çıkartılan 5226 sayılı yasa ile ülkemizde yürütülmekte olan koruma çalışmalarının uluslararası normlara ulaşması sağlanmış, koruma çalışmalarının denetimi için KUDEB büroları gibi birimler kurulmuştur.

5226 sayılı yasa ile geliştirilen yasal düzenlemeler ile birlikte kurumsal yapı sınırları genişletilerek sivil toplum kuruluşları ile üniversitelerin katılımı sağlanmakta, Toplu Konut İdaresi gibi kurumlara koruma sürecinde farklı görevler yüklenilmektedir.

4. TÜRKİYE'DE TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA YÖNELİK FİNANS YÖNETİMİ: DESTEK, YARDIM VE FONLAR

Taşınmaz kültür varlıkların korunması sürecinde merkezi ve yerel yönetimler tarafından koruma çalışmalarına çeşitli destek ve yardımlar sağlanmaktadır. Yerel yönetimler, sivil mimari örneklerin de dahil olduğu tarihi öğelerin korunması için çeşitli hüküm ve yönetmelikler doğrultusunda önlem almakta, sürecin bizzat içerisinde bulunup yenileme, denetleme faaliyetlerini yöneterek tarihi öğelerin yeniden canlandırılması için çalışmaktadır. Bu çalışmaların maliyetlerini karşılayabilmek için çeşitli yardım ve fon gibi finansal desteklerden yararlanılmaktadır.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması konusunda ülkemizde 28.11.1960 tarihinde yürürlüğe giren 7463 sayılı "Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Abidelerin İstimlakı Hakkındaki Kanun" ile devlet özel kişilerin mülkiyetindeki taşınmaz eski eserlerin üzerindeki kullanımlarını sınırlandırmıştır (7463 sayılı kanun, 1957).

1970'lerde korumaya dair maliklere parasal yardımlar sağlanmış, 1972 yılın temmuz ayında çıkartılan 1610 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ile koruma altında bulunan eski eserlere onda bir oranında vergi indirimi yapılmıştır. (Zeren, 1984).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında çıkartılan "Asar-ı Atika Nizamnameleri (Eski Eser Tüzükleri)" ile başlayan Venedik Tüzüğü (1964), Amsterdam Bildirgesi (1975), Nara Özgünlük Belgesi (1994) ile devam eden kültürel miras düzenlemeleri uluslararası ölçekte çeşitli kanun, yönetmeliklerle devam ettirilmiş olup, ülkemizde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve çeşitli yönetmeliklerle koruma süreci ve eski eser finansmanı şekillendirilmiştir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu; barındırdığı taşınır ve taşınmaz kültür varlıkların nitelikleri, kamulaştırma, yetkiler, mülkiyet konusu gibi tanımlamalar ve yaklaşımlar ile birçok Avrupa ülkesinin koruma mevzuatlarındaki tanım ve yaklaşımlarla örtüşmekte olup (Akçura, 1973), ülkemizde koruma

çalışmalarına yapılan desteklere yönelik yasal kaynakların yönlendiricisi konumundadır.

2863 sayılı KTVKK'na bağlı olarak 24 Haziran 1985 tarihinde Özel Hukuka Tabi Gerçek ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu Yönetmeliği yayınlanarak tescili yapılmış taşınmazlara dair Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacak yardımların esasları belirlenmiştir (Zeren, 1988). Kültür varlıklarına yönelik projeleri kapsayan bu fonla, projenin tamamına oranla az da olsa parasal destekler veya proje sürecinde çeşitli vergi indirimleri gibi olanaklar sağlanmaktadır.

Kültür Bakanlığı'nın sağladığı destekler dışında taşınmaz kültür varlıklarını koruma çalışmalarına, İl Özel İdareleri bütçelerinde belediyelerin topladığı emlak vergisinin %10 oranındaki paylarının aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu tarafından destek sağlanmaktadır. Her yıl Ocak ve Haziran dönemleri olmak üzere "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında taşınmaz kültür varlıklarına ödenek harcanmaktadır.

Ulusal ölçekte Kültür Bakanlığı tarafından sağlanan destekler ve İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu dışında vakıflar mülkiyetinde olan taşınmaz kültür varlıklarını koruma çalışmaları için Vakıflar Genel Müdürlüğü çeşitli destekler sağlamaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimlerin ulusal ölçekteki desteklerinin yanında 2863 sayılı Kanunun "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı" başlıklı 12. maddesine eklenen "2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullandırılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi başkanlığı'nca müştereken belirlenir" fıkrası gereğince taşınmaz kültür varlıkların korunmasına Toplu Konut İdaresi tarafından kredi temini sağlanmaktadır.

Ülkemizde yer alan finans kaynakların dışında AB, UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar koruma çalışmalarına çeşitli destekler sağlamaktadır. Özellikle AB, birliğe aday konumundaki ülkemize çeşitli programlar kapsamında maddi desteklerde bulunmakta, UNESCO, ICOMOS gibi kuruluşlar da koruma sürecinin merkezinde yer almaktadır.

4.1 Uluslararası Teşvik, Yardım ve Fonların Türkiye'deki Kullanımı

Uluslararası ölçekte verilen teşvik, yardım ve fonların içerikleri daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere ülkemizde uygulanan uluslararası teşvik, yardım ve fonların büyük bir bölümünü AB'nin sağladığı fonlar oluşturmaktadır.

AB'nin Türkiye'ye mali yardım sağlamasının başlıca nedenleri; uyum sürecinde reform ve çalışmaların ülkemizde gerçekleşebilmesi, AB üye ülkeleri ile Türkiye gibi aday ülkelerin uygulamalarının kıyaslanabilmesi ve üyelik sonrası Türkiye'nin kullanacağı yapısal fonlara hazırlığın tamamlanabilmesidir (Ünlü, 2006).

AB ile Türkiye arasında 1980'lere kadar mali protokoller imzalanmış, 1996-2001 yılları arasında çeşitli projeler MEDA programı kapsamına alınmış, aday ülke olması sebebiyle 2002-2006 yılları arasında Katılım Öncesi Mali Yardım almış, 2007-2013 yılları arasında IPA kapsamına alınmıştır.

MEDA ve IPA yardımı; kurumsal kapasite gelişimi, bölgesel ve sınırötesi işbirliği, bölgesel kalkınma, insan kaynakları ve kırsal kalkınma konularını kapsamaktadır. GAP Bölgesel Kalkınma Programı; MEDA Programı kapsamında GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından yürütülen ve kültürel mirasın korunmasına da destek veren bir proje olup, proje kapsamında bölgedeki 128 projeye yaklaşık 47 milyon Euro sağlanmıştır (www.abgs.gov.tr).

Kültürel mirasın korunması kapsamında ülkemiz AB'nin MEDA programından yararlanmakta olup, 1996 yılında gerçekleştirilen "Euromed Heritage" programı kapsamında kültürel ve doğal mirasın araştırılması ve korunması hedeflenmiştir. Euromed programının ilk aşaması 2001 yılında tamamlanmış olup, Euromed programı dışında Akdeniz'deki kent dokusunun ve mimarisinin araştırılmasını hedefleyen Corpus ve Kültürel Mirasın Korunması Sergisi Expo 2000 projeleri içinde ülkemiz de yerini almıştır (Hasçelik, 2004).

Ülkemizde AB tarafından finansmanı sağlanan en önemli projelerden bir tanesi olan Fener-Balat projesinde her türlü mesleki eğitimden maddi desteğe kadar AB finansman kaynağı oluşturmuştur.

Fener-Balat Semtlerinin Rehabilitasyonu Programı ile Dünya Miras Listesi'nde bulunan bu yerleşim alanlarındaki meskenlerin restorasyonu yoluyla yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Fener ve Balat semtlerinin UNESCO

Dünya Mirası Listesi'ne aday gösterilmesiyle ülkemiz Dünya Mirası Konvansiyonu'ndaki imzası gereği bu bölgeleri "kültürel miras" adına korumayı üstlenmiştir (Hasçelik, 2004).

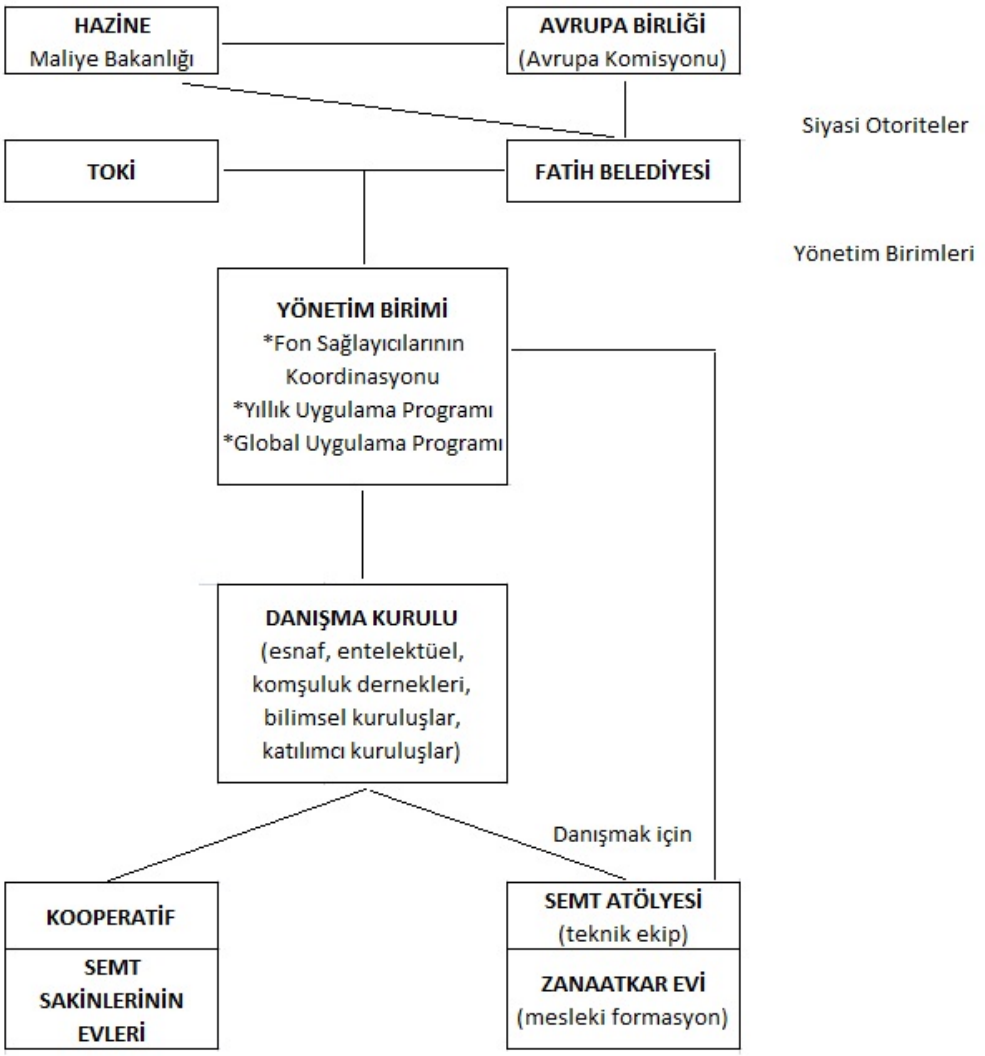
Kent mekanı içerisinde sorumluluk alan aktörlerin artması, koruma görevlerinin yerine getirilmesi hususunda süreçte yer alacak farklı kesimlerin birbirleriyle olan koordinasyonun gerekliliğini daha önemli hale getirmektedir (Lichfield, 1988). Fener Balat projesinde AB'nin finansmanı ile Fatih Belediyesi, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü ve UNESCO işbirliği ile başlatılarak çok aktörlü bir yapı kurulmuştur. Bu aktörler dışında AB'den sağlanacak fonlar için gerekli süreç AB Genel Sekreterliği, Hazine Müsteşarlığı, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Mali İşbirliği Komitesi ve Ortak İzleme Komitesi tarafından gerçekleştirilmiştir (Hasçelik, 2004).

Fener-Balat Projesi 1998 yılında AB tarafından MEDA Programı dahiline alınmış olup, 2000 yılında AB, Fatih Belediyesi ve Hazine Müsteşarlığı arasında imzalanan finansman anlaşmasıyla 7 milyon Euro programın uygulanmasına yönelik kullanıma ayrılmıştır (Hasçelik, 2004).

Çizelge 4.1 : Avrupa Birliği'nin Fener-Balat Programına Hibe Ettiği Tutarın Kullanımı (Program Ofisi, 2003).

KULLANIM ALANI	TUTAR (Euro)
Balat Çarşısının Islahı	150.000
Çöp Islahı	100.000
Tarihi Evlerin Onarımı	3.850.000
Sosyal Merkezin Kurulması	1.000.000
Yönetim Giderleri	1.900.000
TOPLAM	**7.000.000**

Çizelge 4.1'den anlaşılacağı üzere yapılan uluslararası yardımın yarısından fazla bir kısmı restorasyon için, dolayısıyla kültürel mirasın korunmasına yönelik yapılmıştır.

Şekil 4.1 : Fener-Balat Semtleri Rehabilitasyon Projesi Kurumsal Yapı ve Uygulama Şeması (Hasçelik, 2004)

Şekil 4.1'de ise AB tarafından sağlanan uluslararası bir fonun organizasyon şemasındaki yerini görebilmekteyiz. Genel anlamıyla koruma çalışmalarının ihtiyaç duyduğu mali kaynaklar sebebiyle finansman konumundaki AB'nin Hazine Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığı'nın aracılığı ile projeye dair yapılacak çalışmaların ilk adımı atılmaktadır.

Finansman boyutu dışında UNESCO Dünya Mirası Merkezi gibi kurumlar da tarihi kentsel mirasın korunmasında sorumlu makam olarak denetim ve danışmanlık fonksiyonlarını yerine getirmektedir.

Hazine Müsteşarlığı, AB'den sağlanan mali yardımlar konusunda Ulusal Yetkilendirme Görevlisi konumunda olup; komisyondan mali kaynak transferi talebi, mali kaynakları Merkezi Finans ve İhale Birimine aktarma gibi görevleri bulunmaktadır (Hasçelik, 2004).

Merkezi Finans ve İhale Birimi ise; Türkiye'de AB tarafından finanse edilen programlar çerçevesinde gerçekleşen hizmet, mal, iş ve hibelere ilişkin ihalelerin genel bütçeleme, ihaleye çıkma, sözleşme imzalama, ödeme, muhasebe ve mali raporlaması bakımından tek sorumlu birimdir (www.mfb.gov.tr).

Türkiye'de kültür ve tabiat varlıkların korunmasına ilişkin kanun ve yönetmelikler, Koruma Kurullarının oluştuğu ve uluslararası antlaşmaların imzalandığı bir süreci başlatmıştır. UNESCO ve Birleşmiş Milletler kararlarını uygulama görevi siyasi iktidara, Kültür Bakanlığı'na ve UNESCO Milli Komitesine verilmiştir (UNESCO-Mimarlar Odası, 1990).

UNESCO Milli Komitesi'nin dışında UNESCO'nun bir kolu olan ve merkezi Paris'te bulunan ICOMOS'un tüzüğüne uygun olarak kurulan ICOMOS Türkiye Milli Komitesi; 18.05.1974 tarih ve 14890 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği"ne göre Türkiye'deki anıt ve sitlerin incelenmesini özendirme, korunmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştıran çalışmaları ve bu değerlerin uluslararası ölçekte ilgisini çekecek çalışmaları yürütmeyi amaç edinmiştir.

13 Kasım 2006 tarihinde AB Konseyi'nin İstanbul'u 2010 Avrupa Kültür Başkenti programına dahil etmesine takiben 2 Kasım 2007 tarihinde onaylanan 5706 sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun ile İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı kurulmuş olup, bu kanun ile kurumsal yapısı ve sorumluluk alanları belirlenmiştir.

Çizelge 4.2 : İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Gelir-Gider Durumu (www.istanbul2010.org)

İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ AJANSI								
ÖZET GELİR GİDER DURUMU (2008-2009-2010)								
NO	AÇIKLAMA	2008 DÖNEMİ		2009 DÖNEMİ		01.01.2010-30.09.2010		TOPLAM
		GELİR	GİDER	GELİR	GİDER	GELİR	GİDER	
1	MALİYE BAKANLIĞI	75.000.000		250.000.000		0		325.000.000
2	İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ	660.000		633.840		84.960		1.378.800
3	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	350.000		0		0		350.000
4	İSTANBUL TİCARET ODASI	500.000		500.000		0		1.000.000
5	İSTANBUL SANAYİ ODASI	0		50.000		0		50.000
6	SPONSORLIK GELİRLERİ	634.344		745.855		122.769		1.502.968
7	FAİZ VE DİĞER GELİRLER	1.343.043		5.038.800		8.999.772		15.381.615
8	AB KOMİSYONU PROJE TAHSİS GELİRLERİ	0		3.262.050		0		3.262.050
GELİRLER TOPLAMI		**78.487.387**		**260.230.545**		**9.207.501**		**347.925.433**
1	PROJE UYGULAMA GİDERLERİ		10.755.410		27.201.383		91.636.424	129.593.217
2	KÜLTÜR BAKANLIĞI AKTARMALAR - UNESCO		10.805.091		21.171.325		2.362.000	34.338.416
3	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ GÜVENLİK - TEMİZLİK		1.190.608		10.668.533		8.643.260	20.502.401
4	TANITIM GİDERLERİ		10.317.602		16.450.618		33.191.417	59.959.637
5	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ		7.305.522		13.595.301		6.534.158	27.434.981
6	ÖDENEN KATMA DEĞER VERGİSİ		4.526.569		7.842.869		16.906.307	29.275.745
GİDERLER TOPLAMI			**44.900.802**		**96.930.029**		**159.273.566**	**301.104.397**

Çizelge 4.2'den anlaşılacağı üzere İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının merkezi ve yerel yönetim kurumlarının dışında çeşitli gelir kaynakları bulunmaktadır. Ajansın giderleri incelendiğinde; her yıl projelere harcanan giderlerin toplam giderlerin önemli bir kısmını oluşturduğu, 2010 yılında toplam giderlerin yarısından fazlasının proje uygulamasında harcadığı görülmektedir.

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının sinema, edebiyat, denizcilik ve spor, tanıtım gibi birçok projenin yanında kentsel projeler adı altında kültürel mirasın korunması adına İstanbul'a önemli katkılarda bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı'nda Harem Hastanesi, Hünkar ve Valide Hamamı, Arslanhane, Hasekiler Dairesi, Adalet Kulesi, Meşkhane ve dış çevre duvarlarında restitüsyon ve restorasyonlarını projelendirme çalışmaları, Ayasofya Müzesi'nde I. Mahmud Kütüphanesi ve I. Mahmud Şadırvanı'nın özgün halinin belgelenmesi ve restorasyon projelerinin hazırlanması için çalışmalar, Kariye Müzesinin aslına uygun biçimde restorasyonu için projelendirme çalışmaları, Süleymaniye-Darüşşifa Binası restorasyon çalışmaları, Sultanahmet Meydanı'nın iyileştirilmesi işi, Dünya Miras Alanlarını çevreleyen ve tampon bölgeleri kapsayan İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planının Hazırlanması işi ve birçok kültürel mirasın korunması çalışmaları İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı tarafından yürütülmektedir (www.istanbul2010.org).

AB'nin yapısal fonların dışında sağladığı Katılım Öncesi Fonlar aday ülke olarak ülkemizi de doğrudan ilgilendirmekte olup, fonun yönetimi Türkiye Hükümeti tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, Çizelge 2.2, 2.3 ve 2.4'de verilen listeler de Türkiye'nin uluslararası fonlardan yararlanan veya fonlar için potansiyeli olan kültürel ve doğal alanlar belirtilmektedir.

4.2 Türkiye'deki Teşvik, Yardım ve Fonlar

Koruma ve yenileme sürecinin her aşamasında çeşitli kurum ve kuruluşlar birer aktör olarak sürece dahil olmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, İl Özel İdareleri, TOKİ, KUDEB hiç şüphesiz koruma sürecinin başlıca aktörleri olup, Boğaziçi İmar Müdürlüğü, Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları da sürecin temel yapı taşları arasında yer almaktadır (Özdemir, 2009).

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik doğrultusunda Belediyeler, İl Özel İdareleri bütçelerine emlak vergisinden belirli oranlarda paylar aktararak oluşturulan Katkı Payı Fonu'nun ilk adımını atmaktadır. İl Özel İdareleri ise oluşturulan bu fon ile birlikte tarihi değeri olan yapıların korunması çalışmalarını yürütmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması için oluşturulan bütçeden yararlanacak yapılara dair projelerin öncelikli olarak ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanması gerekmektedir. Eski eser finansının, koruma ve

yenileme sürecinin projelere kurul tarafından verilecek onayla başlaması, Anıtlar Kurulu'nu en önemli aktörlerden birisi haline getirmektedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları dışında koruma sürecinde etkili olan bir diğer kurum olan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü; restorasyon ve uygulama faaliyetleri kapsamında; aralarında İstanbul Eski Teşvikiye ve Gülhane Hastaneleri ile Topkapı Sarayı'nın olduğu birçok anıtsal yapı ve sivil mimari örneklerini onarımını, kale ve sur onarımları, sokak sağlıklaştırması, çevre düzenleme uygulamaları ile özel proje ve yurtdışı proje çalışmaları ile koruma sürecinde aktif bir rol üstlenmektedir.

Merkezi ve yerel idarelerin dışında koruma sürecini etkileyen ve katılımın sağlanmasını gerçekleştiren Sivil Toplum Kuruluşları birer aktör konumuna gelmektedir. İstanbul'da gerçekleştirilen Fener-Balat ve Zeyrek projelerinde sivil toplum kuruluşları sayesinde katılım sağlanarak koruma süreci sağlıklı bir şekilde işlemiştir.

Ayrıca, Tarihi Yarımada sınırları içerisinde Oteller Bölgesi'nin desteklenmesi kamu-özel işbirliği ile oluşturulmuş bir yapıdır. Genelde kamu desteğini arkasına alan koruma çalışmaları dışında özel sektörün projeler geliştirerek koruma sürecine yardım ettiği durumlar da bulunmaktadır. Şişli ilçesinde yer alan Nişantaşı Semtinde bulunan köklü şirketlerin ofis olarak kullanıldığı tarihi binalar, özel sektörün girişimleriyle restorasyon sürecine sokularak yeniden canlandırılmıştır.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının korunmasına yönelik yatırımların artırılması adına 25529 sayı, 21.07.2004 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanununun 5. ve 6. maddesinde teşvik unsurları ve esasları belirtilerek kanun kapsamında kültür yatırımlarına sponsorluk yapacak firmalara gelir vergisi, sigorta, altyapı hizmetlerine yönelik çeşitli indirimler sağlanmaktadır. Bu kanunla birlikte özel sektörün dahil olduğu kültür mirası yatırımları teşvik edilerek, hem taşınmaz kültür varlıklarının korunması hem de özel sektörün dolaylı olarak sürece finansman olarak katılması sağlanmaktadır.

Ülkemizde çok sayıda korunması gereken yapılar olmasına rağmen koruma çalışmalarına dair uygulayıcıların sayısının az olduğunu söylebiliriz. Bu doğrultuda koruma çalışmaları yürütülürken mevzuata, projelendirmeye, malzeme seçimine, uygulamaya ve kullanıma ilişkin sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Çakır, 1995)

Koruma eylemlerinin sağlıklı olabilmesi ve kültürel mirasın korunabilmesi için ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik çalışmaların düzenlenmesi gerekmektedir. Bahsedilen sorunların dışında, koruma eyleminin ve risk yönetiminin ortak bir işleyişinin olmamasından kaynaklanan sorunlara yönelik çevresel faktörlerin ele alınarak kültür mirası ile risk yönetiminin kapsamlı bir şekilde bütünleştirilmesi gerekmektedir (Uzer Von Busch, 2010). Ülkemizde taşınmaz kültür varlıkları için çevresel risklerin koruma süreci içerisinde düşünülmesi, korunması gereken yapılara yönelik yapılacak koruma çalışmalarına dair uygulayıcıların ve sağladıkları fon, teşvik ve yardımların verimli kullanılması gerekmektedir.

4.2.1 Kültür Bakanlığı tarafından sağlanan yardımlar

Kültür Bakanlığı, "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik" kapsamında özel hukuka tabi mülklerde bulunan taşınmaz kültür varlıklarının korunması, onarımı, bakımı için proje ve uygulama aşamalarında çeşitli yardımlar sağlamaktadır.

Kültür Bakanlığı tarafından sağlanan bu yardım için İl Kültür Müdürlüğü'ne taşınmaza ait istenilen belgelerle birlikte başvuru yapılmaktadır. İl Kültür Müdürlüğü yapılan başvuruları ilgili taşınmazların kent için önemine dair hazırlayacağı raporlarla birlikte Bakanlığa iletmektedir.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yapılan incelemelerle tahmini bedel, proje ve uygulama maliyetleri belirlenmektedir. Başvurular her yılın mart ayında Kültür Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında toplanan komisyonca değerlendirilmekte ve komisyonca yardım almaya hak kazanan başvuru sahipleriyle sözleşme yapılmaktadır. Komisyonun ön ödeme yapılmasına, yedek liste belirleme ve denetleme gibi yetkilere sahiptir.

Bakanlıkça yapılacak nakdi yardım miktarı; projeler için elli bin (50.000) TL, proje uygulamaları için tahmini bedelin %70'i , tahmini bedeli elli bin (50.000) TL'yi geçmeyen proje uygulamaları için %100'üne kadar komisyonca yardım kararı alınabilmektedir. Bu tutarlar her yıl Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından belirlenen genel ÜFE oranında artırılarak Kültür Bakanlığı'nca duyurulmaktadır. Komisyonca belirlenen ön ödemeyle birlikte projenin yarısının tamamlanması halinde toplam yardımın %30'u kadar bir ara ödeme, projenin bitirildiği denetlendikten sonra hak sahiplerine kalan ödemeler yapılmaktadır (bkz. Ek 4).

4.2.2 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca TOKİ tarafından sağlanan krediler

1984 yılında kurulan Toplu Konut ve Kamu Ortalıklığı İdare Başkanlığı 1990 yılında çeşitli kanun hükmünde kararnameler ile iki ayrı idare olarak ayrılmış olup, Toplu Konut İdare Başkanlığı kurumsal son şeklini almıştır. Ayrıca 1984 yılında çıkartılan 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile Toplu Konut Fonu oluşturulmuş, 1993 yılında genel bütçeye dahil edilene kadar geçen sürede konut üretimine destek vermiştir (www.toki.gov.tr, 2010).

Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyon işleriyle ilgili başvurularda kullanılmak üzere TOKİ tarafından kredi desteği sağlanmaktadır. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu'na göre TOKİ, kullandırdığı kredilerin en az %10'unu bu kapsamdaki işlerde kullanılmak üzere sağlamaktadır. Kredi desteği sağlanacak projeler Kültür ve Turizm Bakanlığı ile TOKİ Başkanlığı'nca müştereken belirlenmektedir. Kredi kullanımına dair başvurular istenilen belgelerle TOKİ'ye yapılmaktadır.

TOKİ tarafından kredi sağlanacak bu kapsamdaki projeler için; tarihi kent dokularına yönelik çalışma yapan kurumlarla birlikte yerel yönetimlerin de sürece dahil olacağı projelerin öncelikli olması, bakım, onarım ya da restorasyon işlerinin yapılacağı taşınmazın fiziksel, fonksiyonel ve çevre özelliklerinin değerlendirilmesi ve yapılacak koruma işlemlerinin, yapının niteliğini bozmaması, fonksiyonunun artırılabilmesi hususları gibi değerlendirme kriterleri bulunmaktadır.

TOKİ, kullandırılacak kredinin üst limitini her sene yeniden belirlemekte olup, bütçesinin yeterli olmadığı durumlarda kredi taleplerini incelememektedir. Sağlanacak kredi doğrultusunda uygulaması yapılan projelerin denetimi TOKİ uzmanları ile Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü uzmanları tarafından yapılmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

4.2.3 Kültür yatırım ve girişimlerine gelir vergisi stopajı, sigorta primi işveren payı ve su bedeli indirimi ile enerji desteği uygulaması

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 14.07.2006 tarih ve 26228 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Kültür Yatırım ve Girişimlerine Gelir Vergisi Stopajı, Sigorta Primi İşveren Katkı Payı ve Su Bedeli İndirimi İle Enerji

Desteği Uygulamasına Dair Yönetmelik doğrultusunda kültür belgesi alan yatırım ve projelere destek verilmektedir.

Söz konusu yönetmeliğe istinaden kültür belgesi alan yatırım ve girişimlerde, işçi ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin yatırım aşamasında 3 yılı aşmamak kaydıyla %50'si, işletme aşamasında 7 yılı aşmamak kaydıyla %25'i beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden düşülmektedir. Sigorta primi işveren payı, gelir vergisi stopajındaki gibi yatırım aşamasında %50, işletme aşamasında %25 oranında muafiyet hakkına sahip olup, sigorta prim indirimleri Bakanlık bütçesindeki ödenekten karşılanmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

Kültür belgeli yatırım ve girişimlerde 5 yıl süreyle doğalgaz ile elektrik enerjisi tüketim bedellerinde %20 oranında indirim yapılmaktadır. Ayrıca bu tarz yatırımlarda kullanılan su bedeli yörede uygulanan en düşük tarifeden uygulanarak yatırımcıya destek verilmektedir (İzmir Ticaret Odası, 2009).

4.2.4 Kültür varlıklarına yapılan bağış ve yardımların gelir ve kurumlar vergisinden indirim esasları

Kültüre yapılan bağış ve yardımlar gelir veya kurumlar vergisine tabi matrahtan indirilebilmektedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun 89/7. Maddesinin (d) bendi ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10/d maddesinin (4.) bendinde bahsi geçen "2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işleri" işlemlerine ilişkin harcamalar ile bu amaçla yapılan her türlü bağış ve yardımların %100'ü matrahtan düşürülerek vergi indirimi sağlanabilmektedir. Ancak Bakanlar Kurulu tarafından bu oranın değiştirilmesi mümkündür (İzmir Ticaret Odası, 2009).

4.2.5 Emlak vergileri üzerinden toplanan paylarla oluşturulan katkı payı fonu

Eski eser niteliğindeki yapıların korunması ve ayakta durabilmesi için yapılacak olan restorasyon ve yenileme işlemlerinde aktörlerin üstlendikleri görevler sürece doğrudan etki etmektedir.

İl Özel İdaresi ve belediyeler yerel yönetimin en önemli temsilcileri olup, koruma kavramını plan boyutuna taşıyarak tescilli yapıların korunması için sorumluluklar üstlenmişlerdir.

Belediye ve Büyükşehir Belediyeleri sorumlu oldukları sınırlar içerisinde yer alan kültür varlıklarının korunmasına dair uygulama ve denetleme büroları kurmakla görevli olup, İl Özel İdareleri ise 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun görev ve sorumluluklarını belirleyen 6. maddesi dışında taşınmaz kültür varlıklarının restorasyonu ve yenilenmesi için her yıl belirli bir bütçe ayırarak koruma çalışmalarını yürütmekle görevlidir.

İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan taşınmaz kültür varlıklarının korunması için ayrılan Katkı Payı Fonu; belediyeler tarafından her yıl toplanan emlak vergilerinden %10 oranında alınan payların Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik doğrultusunda taşınmaz varlıklarının korunması için kullanılması amacıyla oluşmaktadır.

Emlak vergisi üzerinden toplanan vergilerle oluşan bu fona belediyeler dışında hiçbir kurum veya şahıs başvurusu yapılamamaktadır. İl Özel İdareleri bütçelerinde oluşturulan fondan yararlanacak başvurular, belediyelerin sınırları içerisinde bulunan taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, ilin kültürel değerlerine katkısı hususları dikkate alınarak kullandırılmaktadır.

5226 sayılı kanunun taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı ile ilgili 12. maddesinde yer alan; "İl özel idarelerince yapılan projeler için kullanılan miktar özel hesabın % 30'unu geçemez." hükmü ile fonun %30'luk kısmının tasarrufu İl Özel İdarelerine bırakılmaktadır.

Oluşturulan fondan yararlanacak başvurular valilik tarafından, belediyelerin sınırları içerisinde bulunan taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, ilin kültürel değerlerine katkısı hususları dikkate alınarak, hazırlanan projenin maliyetinin %49'unu geçmeyecek şekilde kullandırılmaktadır. Belirlenen yardım miktarları Vali tarafından gerekli görülen hallerde çeşitli idari sınırlar için farklı oranlarda değiştirilebilmektedir.

Belediyeler tarafından İl Özel İdaresine yapılacak başvurular Ocak ve Haziran olmak üzere iki dönemde yapılmaktadır. Gerekli görüldüğü hallerde başvuru dönemleri Vali tarafından değiştirilerek belediyelere duyurulmaktadır.

Emlak vergisinden alınan katkı payı doğrultusunda oluşturulan fonlar;

- Kamulaştırma alanında; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 15. maddesi ile belediyelerin uyguladığı kamulaştırmalar, koruma amaçlı imar planları yada proje uygulamalarındaki kamulaştırmalar,
- Projelendirme, planlama ve uygulama alanında; koruma amaçlı imar planları, koruma amaçlı imar planlarında tespit edilmiş özel proje alanlarının projelendirilmesi, sokak sağlıklaştırılması ve çevre düzenleme projelerinin, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yaptırılması ve uygulanması için kullanılmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2009).

İstanbul İl Özel İdaresi'nin Katkı Payı Fonu aracılığıyla koruma ve yenileme çalışmalarına ayrılan ödenekler ile ilgili İstanbul İl Özel İdaresi, Etüt Proje Müdürlüğü'ne tarafımdan yazılan dilekçeye cevaben *Etüt Proje Müdürlüğü'nün 23/11/2010 tarih, 33337-1736 sayılı yazısı ekinde* verilen bilgiler analiz edilmiştir.

Çizelge 4.3 : 2006-2010 Dönemleri Arası Katkı Payı Fonu Genel Görünümü (İstanbul İl Özel İdaresi)

DÖNEM		TÜM BAŞVURU	KABUL BAŞVURU	AYRILAN ÖDENEK
2006		-	116	22.027.442
2007		-	236	58.101.831
2008	**OCAK**	962	604	27.956.597
	HAZİRAN	60	50	14.859.500
2009	**OCAK**	289	264	57.725.782
	HAZİRAN	307	265	19.784.373
2010	**OCAK**	650	251	43.826.010
TOPLAM		**2268**	**1786**	**244.281.534**

Çizelge 4.3'den anlaşılacağı üzere İstanbul İl Özel İdaresine belediyeler tarafından 2008-Ocak döneminden 2010-Ocak dönemine kadar toplam 2268 adet başvuru yapılmıştır. Bu dönemlerde yapılan tüm başvuruların 1434 tanesi Katkı Payı Fonu'ndan yararlanmaya hak kazanmıştır. Ayrıca 2006 ve 2007 yıllarında toplam 352 adet başvuru kabul edilmiştir. 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar koruma çalışmalarına *244.281.534 TL* ödenek ayrılmıştır.

Çizelge 4.4 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan İşlerin Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

DÖNEM	2006	2007		2008		2009		2010
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Kamulaştırma	7	1	1	1	-	-	102	2
Proje/Tek Yapı	88	89	76	513	28	153	134	172
Proje/İmar Planı	-	1	-	1	-	-	-	-
Proje/Sokak Sağlıklaştırması	3	6	-	-	-	-	3	-
Proje/Kentsel Tasarım	5	22	2	3	-	1	5	-
Uygulama/ Kentsel Tasarım	-	-	-	-	-	1	-	-
Uygulama/ Tek Yapı	13	31	7	86	22	109	21	77
TOPLAM	**116**	**150**	**86**	**604**	**50**	**264**	**265**	**251**

Çizelge 4.4'de 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar yapılmış başvurulardan kabul edilen 1786 iş türlerine ayrılmaktadır. Oluşturulan sınıflamaya göre; diğer türlere göre Uygulama/Tek Yapı ve özellikle Proje/Tek Yapı işlerinin sayıca daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Çizelge 4.5 : Katkı Payı Fonundan Proje/Tek Yapı Olarak Yararlanan İşlerin Kullanım Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

PROJE/TEK YAPI								
DÖNEM	2006	2007		2008		2009		2010
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Şahıs Kullanımı	25	35	51	448	2	124	87	135
Kamu Kullanımı	63	54	25	65	26	29	47	37

Çizelge 4.5'de 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan *Proje/Tek Yapı* türündeki proje işleri, kamu yararına kullanılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılmıştır. Çizelgeye göre; 2006 yılından bu yana şahıs kullanımındaki 907 adet sivil mimari örneğine ait proje ve kamu kullanımındaki 346 adet taşınmaz kültür varlığına ait proje işlerine fondan ödenek ayrılmıştır.

Çizelge 4.6 : Katkı Payı Fonundan Uygulama/Tek Yapı Olarak Yararlanan İşlerin Kullanım Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

UYGULAMA/TEK YAPI								
DÖNEM	2006	2007		2008		2009		2010
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Şahıs Kullanımı	2	3	2	52	5	86	4	23
Kamu Kullanımı	11	28	5	34	17	23	17	54

Çizelge 4.6'da 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan *Uygulama/Tek Yapı* türündeki uygulama işleri, kamu yararına kullanılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılmıştır. Çizelgeye göre; 2006 yılından bu yana şahıs kullanımındaki 177 adet sivil mimari örneğine ait uygulama işine ve kamu kullanımındaki 189 adet taşınmaz kültür varlığının uygulama işlerine fondan ödenek ayrılmıştır.

Çizelge 4.7 : Katkı Payı Fonundan Proje/Tek Yapı Olarak Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

PROJE/TEK YAPI							
DÖNEM	2006	2007		2008		2009	
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN
Şahıs Kullanımı	23	20	27	26	1	4	-
Kamu Kullanımı	55	13	14	27	21	9	-

Çizelge 4.7'de 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan *Proje/Tek Yapı* türündeki tamamlanan proje işleri, kamu yararına kullanılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılmıştır. Çizelgeye göre; 2006 yılından bu yana şahıs kullanımındaki 101 adet sivil mimari örneğine ait proje işi, kamu kullanımındaki 139 adet taşınmaz kültür varlığının proje işi tamamlanmıştır. Çizelge 4.5 ile Çizelge 4.7 birlikte incelendiğinde; ödenek ayrılan şahıs kullanımındaki 907 adet sivil mimari örneğine ait proje işinin sadece 101 tanesi, kamu kullanımındaki 346 adet taşınmaz kültür varlığına ait proje işinin sadece 139 tanesi tamamlanmıştır.

Çizelge 4.8 : Katkı Payı Fonundan Uygulama/Tek Yapı Olarak Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

UYGULAMA/TEK YAPI							
DÖNEM	2006	2007		2008		2009	
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN
Sivil Mimari Örneği	1	2	-	3	4	1	1
Diğer	4	15	1	22	4	5	1

Çizelge 4.8'de 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan *Uygulama/Tek Yapı* türündeki tamamlanan uygulama işleri, kamu yararına kullılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılmıştır. Çizelgeye göre; 2006 yılından bu yana şahıs kullanımındaki 12 adet sivil mimari örneğine ait uygulama işi, kamu kullanımındaki 52 adet taşınmaz kültür varlığının uygulama işi tamamlanmıştır. Çizelge 4.6 ile Çizelge 4.8 birlikte incelendiğinde; ödenek ayrılan şahıs kullanımındaki 177 adet sivil mimari örneğine ait uygulama işinin sadece 12 tanesi, kamu kullanımındaki 189 adet taşınmaz kültür varlığına ait uygulama işinin sadece 52 tanesi tamamlanmıştır.

İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'ndan yararlanan işlerden devam eden ve tamamlanan işlerin türleri için Çizelge 4.9 ve Çizelge 4.10'un incelenmesi gerekmektedir.

Çizelge 4.9 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlerin Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

DEVAM EDEN İŞLERİN TÜRLERİ								
DÖNEM	2006	2007		2008		2009		2010
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Proje/Tek Yapı	-	9	12	289	1	44	38	27
Uygulama/ Tek Yapı	-	10	1	3	4	20	7	9
Proje/Kentsel Tasarım	-	13	1	2	-	-	2	-
TOPLAM	**-**	**32**	**14**	**294**	**5**	**64**	**47**	**36**

Çizelge 4.9'da 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan ve halen devam etmekte olanlar işler türlerine göre ayrılmıştır. Çizelgeye göre 2006 yılına ait günümüze kadar devam etmekte olan herhangi bir iş bulunmamakta olup, 2007-Ocak döneminden bu yana kabul edilen işlerin 492 tanesinin devam etmekte olduğu görülmektedir. Devam eden işlerin büyük bir kısmını oluşturan Proje/Tek

Yapı ve Uygulama/Tek Yapı işlerine ait kullanım türleri Çizelge 4.5 ve 4.6'da gösterilmektedir.

Çizelge 4.10 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Türleri (İstanbul İl Özel İdaresi)

TAMAMLANAN İŞLERİN TÜRLERİ								
DÖNEM	2006	2007		2008		2009		2010
TÜR		OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Proje/Tek Yapı	78	33	41	53	22	13	-	-
Uygulama/Tek Yapı	5	17	1	25	8	6	2	-
Proje/Kentsel Tasarım	-	4	-	-	-	-	-	-
Proje/Sokak Sağlıklaştırması	2	-	-	-	-	-	2	-
TOPLAM	**85**	**54**	**42**	**78**	**30**	**19**	**4**	**-**

Çizelge 4.10'da 2006 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan ve tamamlanan işler türlerine göre ayrılmıştır. Çizelgeye göre 2010-Ocak döneminde tamamlanan bir iş bulunmamakta olup, bu döneme kadar 312 işin tamamlandığı görülmektedir. Tamamlanan bu işlerin büyük bir kısmını oluşturan Proje/Tek Yapı ve Uygulama/Tek Yapı işlerine ait kullanım türleri Çizelge 4.7 ve 4.8'de gösterilmektedir.

İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'ndan yararlanan işlerden devam eden ve tamamlanan işlere aktarılan ödenekleri için Çizelge 4.11 ve Çizelge 4.12'nin incelenmesi gerekmektedir.

Çizelge 4.11 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlere Ayrılan Ödenekler (İstanbul İl Özel İdaresi)

DEVAM EDEN İŞLERE AYRILAN ÖDENEKLER							
DÖNEM	2007		2008		2009		2010
TÜR	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK	HAZİRAN	OCAK
Proje/Tek Yapı	862.500	2.191.080	17.550.734	160.000	2.349.536	940.590	8.344.619
Uygulama/Tek Yapı	1.217.871	157.600	4.461.454	8.682.438	21.483.151	6.311.372	19.391.497
Proje/Kentsel Tasarım	4.880.500	350.000	500.000	-	-	15.471.000	-
Proje/Sokak Sağlıklaştırması	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM (TL)	**6.960.871**	**2.698.680**	**22.512.188**	**8.842.438**	**23.832.687**	**22.722.962**	**27.736.116**

Çizelge 4.11'de 2007 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan ve halen devam etmekte olanlar işlere ayrılan ödenekler verilmektedir. 2006 yılına ait devam eden herhangi bir iş olmadığı için bu tabloda 2006'ya ait veriler yer almamaktadır. 2007-Ocak döneminden bu yana kabul edilen işlerden devam eden 492 adet işe toplam 115.305.942 TL ödenek ayrılmıştır.

Çizelge 4.12 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlere Harcanan Ödenekler (İstanbul İl Özel İdaresi)

TAMAMLANAN İŞLERE HARCANAN ÖDENEKLER							
DÖNEM	**2006**	**2007**		**2008**		**2009**	
TÜR		**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**
Kamulaştırma	4.512.688	-	-	801.550	-	-	-
Proje/Tek Yapı	2.092.695	6.762.569	2.849.732	2.910.795	604.650	546.300	-
Uygulama/Tek Yapı	15.682.552	8.763.219	2.629.971	10.701.489	8.632.799	3.171.750	1.405.673
Proje/Kentsel Tasarım	-	3.143.500	-	-	-	-	-
Proje/Sokak Sağlıklaştırması	2.305.958	-	-	-	-	-	355.000
TOPLAM (TL)	**24.593.893**	**18.669.288**	**5.479.703**	**14.413.834**	**9.237.449**	**3.718.050**	**1.760.673**

Çizelge 4.12'de 2006 yılından 2010 yılına kadar fondan yararlanan ve tamamlanan işlere harcanmış ödenekler verilmektedir. 2010-Ocak döneminde tamamlanan iş olmadığı için tabloda 2010-Ocak dönemine ait veri bulunmamaktadır. 2006 yılından 2010 yılına kadar kabul edilen işlerden tamamlanan 312 adet işe toplam 77.872.890 TL ödenek harcanmıştır.

Çizelge 4.13 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Devam Eden İşlerin Kullanım Türlerine Göre Ayrılan Ödenekler (İstanbul İl Özel İdaresi)

DEVAM EDEN İŞLERİN KULLANIM TÜRÜNE GÖRE AYRILAN ÖDENEKLER							
DÖNEM	**2007**		**2008**		**2009**		**2010**
TÜR	**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**
Şahıs Kullanımı	245.000	128.350	16.780.899	-	4.946.614	1.205.049	78.000
Kamu Kullanımı	1.836.371	2.220.330	5.231.288	8.842.438	18.886.073	6.046.912	27.658.116
TOPLAM (TL)	**2.081.371**	**2.348.680**	**22.012.187**	**8.842.438**	**23.832.687**	**7.251.961**	**27.736.116**

Çizelge 4.13'de 2007 yılından 2010-Haziran dönemine kadar fondan yararlanan ve devam etmekte olan işler, kamu yararına kullanılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılarak, bu işlere ait ayrılan ödenekler verilmiştir. Çizelgeye göre; 2007 yılından bu yana şahıs kullanımındaki

sivil mimari örneğine ait işlere 23.383.912 TL, kamu kullanımındaki taşınmaz kültür varlıklarına ait işlere 70.721.528 TL olmak üzere toplam *94.105.440 TL* ayrılmıştır.

Çizelge 4.14 : Katkı Payı Fonundan Yararlanan ve Tamamlanan İşlerin Kullanım Türlerine Göre Harcanan Ödenekler (İstanbul İl Özel İdaresi)

TAMAMLANAN İŞLERİN KULLANIM SINIFLARINA GÖRE HARCANAN ÖDENEKLER							
DÖNEM	**2006**	**2007**		**2008**		**2009**	
TÜR		**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**	**OCAK**	**HAZİRAN**
Şahıs Kullanımı	962.399	5.876.863	1.476.440	2.665.422	3.105.362	2.461.676	640.000
Kamu Kullanımı	16.812.848	9.648.925	4.003.263	10.946.862	6.132.086	1.256.374	765.673
TOPLAM (TL)	**17.775.247**	**15.525.788**	**5.479.703**	**13.612.284**	**9.237.448**	**3.718.050**	**1.405.673**

Tablo-4.14'de 2006 yılından 2010-Ocak dönemine kadar fondan yararlanan ve tamamlanan işler, kamu yararına kullanılan taşınmaz kültür varlıkları ile şahıs kullanımında olan sivil mimari örnekleri olarak ayrılarak, bu işlere harcanan ödenekler verilmiştir. Tabloya göre; 2006 yılından 2010-Ocak dönemine kadar şahıs kullanımındaki sivil mimari örneğine ait işlere 16.225.763 TL, kamu kullanımındaki taşınmaz kültür varlıklarına ait işlere 32.753.183 TL olmak üzere toplam *66.754.193 TL* harcanmıştır.

4.3 Bölüm Değerlendirmesi

Merkezi ve yerel yönetimlerin sağladığı çeşitli yardımlar ile koruma çalışmaları sınırları genişletilmiş, yararlanılan uluslararası fonlarla birlikte ülkemizde yer alan kültürel mirasın korunması için önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye'nin AB aday ülkesi konumunda olması sebebiyle ülkemize AB tarafından önemli mali destekler sağlanmaktadır. Bu doğrultuda İstanbul'un da 2010 Kültür Başkenti seçilmesi ile kültür varlıklarının korunmasına yönelik çalışmalar son yıllarda hızlandırılmıştır.

AB ve UNESCO gibi kuruluşların sağladığı uluslararası yardımların dışında ulusal ölçekte koruma çalışmalarına yönelik çeşitli finansal kaynaklar yer almaktadır. Bu kaynakların başında İl Özel İdareleri bütçelerinde oluşturulan Katkı Payı Fonu yer almaktadır.

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere göre, 2005 yılında çıkartılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında

Katkı Payı Fonu'ndan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ilişkin tamamlanan işlere yaklaşık 67.000.000 TL'nin harcanmış ve devam etmekte olan işlere ise yaklaşık 94.000.000 TL ödenek ayrılmıştır.

İstanbul İl Özel İdaresi'nden sağlanan fon bilgileri doğrultusunda son yıllarda koruma çalışmalarına yerel yönetim tarafından önemli derecede katkıların sağlandığı söylenebilmektedir. Ancak, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik toplamda yapılan 2268 başvurunun 1786 tanesine kaynak ayrılabilmesi, taşınmaz kültür varlıklarının tamamı için kaynak yetersizliği sonucunu çıkarmaktadır.

Katkı Payı Fonu dışında AB'nin Zeyrek projesinde restorasyon çalışmaları için önemli paralar harcaması, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında uluslararası ölçekte finansal kaynakların da yer aldığını göstermektedir.

Ülkemizde merkezi ve yerel yönetimlerle birlikte uluslararası kuruluşların yer aldığı koruma sürecinde özel sektörün varlığı da unutulmamalıdır. Özel sektör girişimleri ile tarihi binaların yer aldığı Ortaköy, Cihangir, Kuzguncuk, Talimhane bölgeleri yenileme süreci geçirmiştir (Ergun, 2005). Bu süreçte tarihi binalar piyasa koşulları çerçevesinde artan değerleri nedeniyle tek tek özel sektör girişimleri (mal sahipleri) tarafından yenilenmiştir. Burada kamu sektörünün katkısı altyapının iyileştirilmesi şeklindedir. Yine bu örneklere benzer süreç Galata ve Tarih Yarımada'nın çeşitli bölgelerinde halen devam etmektedir.

Ulusal ölçekte son yıllarda koruma çalışmalarında kullanılan finansal kaynaklarının yeterliliğinin sorgulanması koruma çalışmalarının ülkemizde geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. İstanbul'da son yıllarda İstanbul İl Özel İdaresi tarafından sağlanan Katkı Payı Fonu ile sivil mimari örneklerine ve kamu kullanımındaki taşınmaz kültür varlıklarına yönelik kamulaştırma, planlama, projelendirme ve uygulama çalışmalarında önemli meblağlar sağlanmıştır.

5. GÖRÜŞMELER VE ÖRNEK ALAN İNCELEMELERİ

5.1 Görüşmeler

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'na ait bilgi ve sorunlar, İstanbul İl Özel İdaresi yetkilileri ile yapılan görüşmeler ile değerlendirilmiştir.

5.1.1 Görüşme tekniğinin uygulanması ile ilgili metodoloji

Ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarına yapılan destekler ve emlak vergileri üzerinden toplanan paylarla oluşturulan Katkı Payı Fonu'na ait bilgi ve sorunlara ilişkin yapılan görüşmeler İstanbul İl Özel İdaresi'nde Katkı Payı Fonu ile ilgili yetkili kişilerle karşılıklı görüşmelerle yapılmıştır.

Görüşmeler sırasında daha önceden belirlenen 5 adet soru her yetkiliye sorulmuş olup, ilgili sorulara verilen cevaplar yazılı olarak not alınmıştır.

5.1.2 Görüşme-1

Görüşme-1; İstanbul İl Özel İdaresi, Genel Sekreter Yardımcısı ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

  Ü.Ü.: Taşınmaz kültür varlıklarına verilen destek şuan yeterli durumdadır. Türkiye'nin bulunduğu ekonomik durum göz önüne alındığında tarihi eserlere yeterli paraların ayrıldığını söyleyebilirim. Buradaki en önemli nokta ülkemiz ekonomisinin şu anki durumudur ve ülkemiz şu anki ekonomik durumuyla taşınmaz kültür varlıklarına önemli derecede paralar ayırmaktadır.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

Ü.Ü.: Yönetmelikte belirtildiği gibi belediyeler emlak vergilerinden %10 oranında topladıkları payları İdaremiz bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu hesabına yatırmaktadır. Oluşturulan fonun %30'luk kısmı İl Özel İdare'sinin belirlediği taşınmaz kültür varlıklarında, %70'lik kısmı ise belediyelerin yaptığı taşınmaz kültür varlığı başvurularında değerlendirilmektedir. Genelde Büyükşehir Belediyesi'nin başvurularında toplam maliyetin %60'lık kısmı, diğer belediye başvurularında ise toplam maliyetin %80'lik kısmı bu fondan yararlanmaktadır.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

Ü.Ü.: Katkı Payı Fonu için emlak vergileri üzerinden alınan pay yeterlidir. Zaten belediyeler altyapı, ulaşım gibi hizmet konularında gelirlerin büyük bölümünü gider olarak kullanmaktadır. Ayrılan %10'luk kısmın eski eserler için yeterli olduğunu düşünüyorum.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?*

Ü.Ü.: Katkı Payı Fonu bütçesine aktarması gereken paraları yatırmayan birçok belediye bulunmaktadır. Belediyeler kendi ilçelerindeki hizmetleri karşılamak üzere bu paraları kullanmakta, dolayısıyla fon bütçesine düzenli şekilde para aktaramamaktadır. Bu duruma karşı yaptırımlarımız elbette mevcuttur. İl Özel İdaresi olarak belediyelerle şifaen yapılan görüşmelerde bu ödemelere dikkat etmelerini belirtiyoruz. Bunun dışında İller Bankasından yararlanan belediyelerin fon bütçesine yatırmadıkları borçlarını, belediyelerin İller Bankasından alacakları yardımlardan temin ederek eksiklikleri kapatmaya çalışıyoruz.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer*

artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma gibi zorunluluklar getirilebilir mi?

Ü.Ü.: Devlete bir geri dönüş olmasına gerek yoktur. Sonuçta bütün taşınmaz kültür varlıkları ortak miras olarak kabul edilmektedir. Taşınmazın mülkiyet hanesinde şahıs yazması çok önemli değildir. Önemli olan ortak miras adına eski eser olarak korunarak gelecek nesillerin de bu eserlere şahit olmasıdır. Kültür mirası olan taşınmaz varlıkları adına rant kavramını tartışmayı gereksiz görüyorum. Zira şahısların mülkiyet değerinden dolayı kazancı diğer taşınmaz sahiplerinin kaybı değildir. Şahıs veya kamu mülkiyetindeki taşınmaz kültür varlıklarının korunması aslında tarih adına bir devrim niteliğindedir. Belirli sürede oturma konusunda getirilecek hususlar zorlamalardan ibaret olacaktır. O yüzden bu tarz zorlamalara gerek olmamakla birlikte, bu yapıların maddi değerinden çok gelecek nesillere aktarılacak birer miras olarak görülmesi önemlidir.

5.1.3 Görüşme-2

Görüşme-2; İstanbul İl Özel İdaresi, Bütçe Planlama Daire Başkanı ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

T.T.: Mevcut eserlere bakıldığında sayıca çok fazla olduğunu görüyoruz. Eski eser sayısına göre yeterli olduğunu düşünmüyorum. Tabiki ülkemizin ekonomik durumu da kaynakların aktarılması konusunda göz ardı edilmemelidir. Tarihi eserlerin yıllarca ihmali devam etmiş. Son yıllarda yapılan desteklere baktığımızda sanki belli bir döneme sıkıştırılmış gibi gözüküyor. Koruma çalışmalarının belirli zamanlara yayılması gerekmektedir. Bu sayede daha sağlıklı ve kaynakların daha yeterli olduğu söylenebilir.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

T.T.: Öncelikle, İstanbul İl Özel İdaresi 2000 yılından bu yana Katkı Payı fonu dışında her yıl kendi bütçesinden taşınmaz kültür varlıklarının onarımı için belirli miktarlarda bütçe ayırmaktadır. Katkı Payı Fonu, 2005 yılında çıkartılan

yönetmelik sonucu belediyeler tarafından aktarılan paralarla oluşturulmakta ve taşınmaz kültür varlıklarına yönelik kullanılmaktadır. Asıl yükümlük sahibi olan kurum Valiliklerdir, İl Özel İdareleri aslında bu işin yönlendirmesini yada başka bir deyişle sekreterya görevini üstlenmektedir.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

T.T.: Katkı Payı Fonu, belediyeler tarafından toplanan verginin %10'u oranında vatandaşlardan yönetmelik gereği tahsil edilen vergilerle oluşturulmaktadır. Bu oranın yeterli olduğunu düşünüyorum. Zaten emlak vergisini ödeyen vatandaştan ayrıyetten %10 oranında fazla vergi alınmaktadır. Vatandaşlardan daha fazla ne kadar vergi alınabilir ki. Bence uygulanan %10 oranı yeterlidir.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?*

T.T.: Bazı belediyeler aktarması gereken paraları aktarmamaktadır. Bu soruna karşılık tek yaptırımımız ise; belediyelere İller Bankasındaki genel vergi gelirlerinden ayrılan paylara haciz konulması işlemidir. Ancak bu miktarlar az olduğu için yaptırımlarımız da çok kısıtlı olmaktadır.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma gibi zorunluluklar getirilebilir mi?*

T.T.: Koruma çalışmaları için harcanan ödeneğe karşılık uygulama sonucunda kazanılan değer düşünüldüğünde belli bir kısmının geri dönüşü olabilir. Yine de her durumda eski eserin korunması gerekliliğini düşünmek gerekmektedir.

5.1.4 Görüşme-3

Görüşme-3; İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürü ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

F.M.T.: Elbette yeterli değildir. Sağlanan ekonomik desteğin miktarı taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında yetersiz kalmaktadır. Özellikle Anadolu'da birçok tarihi eserin var olmasıyla birlikte, çoğu ülkeden daha fazla eski eser yapıya sahip konumdayız. Eserlerin fazla olması ve desteklerin ekonomik anlamda yetersiz olması büyük bir sorun. Dolayısıyla var olan desteklerin güçlendirilmesi, ayrıca çeşitliliğin sağlanması gerekmektedir.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

F.M.T.: Katkı Payı Fonu, yönetmeliğe bağlı devam etmektedir. Vali başkanlığında oluşturulan komisyon yılda 2 defa, Ocak ve Haziran aylarında toplanmaktadır. İlçelerde toplanan emlak vergisi üzerinden belirli bir oranda bütçemize aktarılmaktadır. Fondan yararlanmak için belediyelere kamu kurumları ve şahıslar başvuru yapmaktadır. Değerlendirmeler sonucunda kabul edilen başvurular fondan yararlanabilmektedir.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

F.M.T.: İstanbul için şuan yeterli değil. Ancak belediyeler aktarması gereken kısımları aktarırsa yeterli olabilir. Emlak vergilerinden toplanan %10'luk kısmın %15'lere çekilmesi taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında önemli ölçüde etkili olacaktır. Ancak verginin kullanıldığı başka bölümler var. Düzenleme zor, ancak yapılabilirse eski eserlerimize katkısı büyük olacaktır.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla*

karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?

F.M.T.: Katkı Payı Fonu'nun en önemli sorunu budur. Belediyeler, topladıkları vergilerden aktarması gereken payları İdaremize zamanında aktarmamaktadır. Bütçelerinin kısıtlı olması yüzünden farklı alanlarda kullanımlar olmaktadır. Ancak yönetmelik gereği bu payların aktarılması gerekli. Sorunların çözümü ve taşınmazların korunabilmesi için belediyelerin günü gününe payları aktarması gerekmektedir.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma zorunluluğu getirilebilir mi?*

F.M.T.: Evet, taşınmazlar şüphesiz değer kazanmaktadır. Katkı Payı Fonu'ndan şahıslara ödenen paralar destek amaçlıdır, yapının korunması için verilmiştir. Anayasaya göre devletin görevleri arasında taşınmaz kültür varlıklarının korunması yer almaktadır. Yönetmelik doğrultusunda destek amaçlı sağlanan paraların devlete geri dönüşünün sağlanması için şahısların kazanılan değer artış kazancı yüzünden evlerinde belirli bir sürede oturma zorunluluğunun getirilmesi mülkiyet hakkına müdahale etmektir. Bildiğim kadarıyla bir belediye bunu yapmaya çalışmıştır, ancak başarılı olamamıştır.

5.1.5 Görüşme-4

Görüşme-4; İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser Teknik Proje Şefi ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

A.B.: Koruma kavramı yüksek maliyetler gerektirmektedir. Gerek sivil mimarlık örnekleri gerekse anıtsal yapı sahipleri için bu maliyetler oldukça fazladır. 2010 yılı Kültür Başkenti ile verilen destekler artırılsa da kültür varlıkları açısından oldukça önemli bir mirasa sahip olan ülkemizde verilen destekler restorasyon çalışmaları için yeterli değildir.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

A.B.: Fonun kullanımı belediyeler aracılığı ile öncelikli olarak anıtsal yapıların restorasyon çalışmasında kullanılmaktadır. Yıllık ödenek miktarına ve talebe göre sivil mimarlık örneklerine de ödenek çıkmaktadır. Projeler için yüzde 50, uygulamalarda ise yüzde 80'lere kadar geri ödemesi olmayan ödenekler çıkmaktadır.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

A.B.: Belediyeler tarafından yapılan başvurular değerlendirildiğinde fonun yeterli gelmediği görülmektedir. Sadece emlak vergisi değil yapılan diğer harcamalar üzerinden de fona katkıda bulunulabilir. Tekstil ürünleri alanındaki tüketimi düşünürsek bu alanda yapılan harcamalardan da fona kaynak oluşturulabilir.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?*

A.B.: Aktarılmadığını biliyorum ama detayları hakkında bilgim yok. Bu ödemelerin düzenli bir şekilde yapılması gerekmektedir.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma gibi zorunluluklar getirilebilir mi?*

A.B.: Kullanıcı profiline göre geri dönüşüm yada verilen katkı oranı değiştirilebilir. Kullanıcı, ekonomik açıdan belirli bir düzeye sahipse yapılan restorasyon sonrasında yada verilen yüzde düşürülerek geri dönüşüm sağlanabilir.

5.1.6 Görüşme-5

Görüşme-5; İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser biriminde çalışan Konservatör ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

A.Ş.: Ödemeler, kurumlar ve belediyeler tarafından düzenli yapılırsa yeterli, yapılmıyorsa yeterli değildir. Çünkü Kültür Bakanlığı, İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Vakıflar gibi kurumların bütçeleri tarihi taşınmazlara her sene belli bir meblağ harcamaktadır. Fakat bu kurumlara ödemeler düzenli ve sağlıklı bir şekilde olmayabilmektedir.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

A.Ş.: Katkı payı hesabında toplanan miktar, belediyelerce taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projelerin maliyetinin veya kamulaştırma bedelinin %49'unu aşmamak üzere belediyelerin sınırları içindeki mevcut taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, ilin kültürel değerlerine katkısı dikkate alınarak valilik tarafından hakkaniyet ölçüsünde kullandırılır.

Ancak, planlama, projelendirme ve bunların uygulamalarına münhasır olmak üzere, gerekli görülen hallerde bu oranı büyükşehir belediyeleri için %60'a, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyeleri ile ilk kademe belediyeleri için %80'e, büyükşehir belediyeleri dışındaki il belediyeleri için %85'e ve diğer belediyeler için %95'e kadar artırmaya vali yetkilidir.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

A.Ş.: Bence emlak vergilerinin %10'u ciddi bir bütçedir ve de yeterli bir bütçedir. Tabi belediyeler tarafından aktarımlar düzenli bir şekilde yapılırsa yeterli durumdadır. Bu durumda oluşturulan Katkı Payı Fonu da yeterli durumdadır.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?*

A.Ş.: Belediyeler katkı payı hesabına ödemelerini düzenli yapmamaktadır. Bu da bütçe sıkıntısına neden olmaktadır. Bütçe yeterli olmayınca da kısıtlı eserlere ödenek ayrılabilmektedir. Bence borçlarını ödemeyen belediyelerin başvuruları bütçeden kısıtlı miktarlarda faydalanmalıdır. En azından yüzde oranı olarak düşük değerler verilebilir.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma zorunluluğu getirilebilir mi?*

A.Ş.: Devlete illa bir geri dönüş sağlanacak diye bir düşüncem yok. Çünkü emlak vergisi zaten vatandaştan alınmaktadır ve bu durumda da vatandaşların nitelikli ve önem arz eden yapıları bu bütçeden karşılanmalıdır. Şahsın evine değer kazandırmayalım düşüncesi zaten yanlıştır. Sonuçta o değerleri korumak devletin de menfaatinedir.

5.1.7 Görüşme-6

Görüşme-6; İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser biriminde çalışan Sanat Tarihçisi ile yapılmıştır.

- *Soru-1: Ülkemizde yer alan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait destekler sizce yeterli midir?*

E.Y.A.: Türkiye'nin sınırları içerisinde yer alan tespiti yapılmış eserlerin tamamı düşünüldüğünde, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik yapılan yardımların yeterli olduğunu düşünmüyorum.

- *Soru-2: İl Özel İdareleri bütçesinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına yönelik oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımı konusunda kısaca bilgi verir misiniz?*

E.Y.A.: Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında toplanan emlak vergilerinin %10 u İl Özel İdarelerine aktarılmaktadır. Oluşan bu fon bütçesi ile kamulaştırma, proje ve uygulama alanlarında Ocak ve Haziran dönemlerinde başvurular değerlendirilmektedir. Ocak ve Haziran aylarının sonunda Valilikçe yapılan toplantılarında fondan yararlanacak başvuruların tespiti yapılmaktadır.

- *Soru-3: Belediyeler tarafından emlak vergilerinin %10'u oranında toplanan vergilerin aktarılmasıyla oluşturulan Katkı Payı Fonu sizce yeterli midir? Yeterli değilse %10 oranının artırılması bir çözüm olabilir mi veya başka bir öneriniz var mıdır?*

E.Y.A.: Toplanan emlak vergilerinin %10'unun Belediyeler tarafından zamanında aktarılması halinde yeterli olacaktır. Bu sayede fona başvurulan taşınmaz kültür varlıklarının ihtiyacına göre değerlendirilmesi zamanında sağlanmış olacaktır.

- *Soru-4: Belediyeler Katkı Payı Fonu kapsamında oluşturulan bütçeye düzenli bir şekilde ödemelerini aktarıyor mu? Bu hususta ne gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır? Karşılaşılan sorunlara yönelik yaptırımlar veya öneriniz var mıdır?*

E.Y.A.: Bu ödemeleri vaktinde yapılıp yapılmadığı konusunda çok bilgim yok, ancak yukarıda da değindiğim gibi zamanında toplanan fon, o dönem için projesi çizilecek, onarımı yaptırılacak eserlerin sayısını belirlemektedir. Böylece asıl sorun ulaşılması gereken eserlere vaktinde müdahalede gecikme yaşanmasına neden olmaktadır. Böyle durumda ciddi hasara uğramış eserlerin kurtarılması ile anıt eserlerin onarımları esas alınabilir.

- *Soru-5: Katkı Payı Fonu kapsamında kaynak aktarılan şahıs mülkiyetindeki yapılar değer kazanmaktadır. Kamu yararı dışında kullanılan bu mülklerden sizce devlete geri dönüş sağlanmalı mıdır? Şahıslara, kazanılan değer artışının ranta dönüştürülmemesi için belirli bir süre oturma zorunluluğu getirilebilir mi?*

E.Y.A.: Bu soru beraberinde "şahıs mülkiyetinde olan sivil mimarlık örnekleri "maddi anlamda kamuya yarar sağlayamıyor" diye gözden çıkarılması ve yok olmalarına göz yumulması ne kadar doğrudur?" sorusunu beraberinde getirir. Kültür varlıkları, kamuya kendi varlıkları ile zaten büyük değer katmaktadır.

Bugün Süleymaniye'de, Zeyrek'te ve daha birçok noktada var olan sivil mimarlık örnekleri bu topraklarda yaşanan mimari dönemlerin, sanat biçimlerinin, yaşanan kültürlerin belgeleridir. İstanbul'da maalesef onca sivil mimarlık örneği yapı her gün silinip gidiyor. Restorasyon uygulamalarının pahalı olması ve şahısların kendi başlarına koruma çalışmalarını yapamaması nedeniyle yapılar kaybolup gidiyor. Bilgimiz yalnızca ada parsel üzerinde bir dönem önce var olduğu şeklinde kalıyor. Bu topraklardaki en küçük kültür varlığına sahip çıkılmalı ve hayatta kalmaları için gerekli ve doğru uygulamalar ile ele alınmalıdır.

5.2 Görüşmelerin Genel Değerlendirmesi

Ülkemizde yer alan korumaya yönelik destekler ve özellikle "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" kapsamında İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu hakkında bilgi alınması üzere İstanbul İl Özel İdaresi yetkilileri ile yapılan görüşmelerde fona ait genel bilgiler ve sorunlar ele alınmıştır.

Çizelge 5.1 : Yapılan Görüşmelerin Genel Değerlendirmesi

	Ülkemizdeki koruma destekleri yeterlimi? (1.Soru)	Katkı Payı Fonu yeterlimi? (3. Soru)	Belediyeler düzenli ödeme yapıyor mu? (4. Soru)	Devlete geri dönüş sağlanılması için şahıslara yönelik zorunluluklar getirilmeli? (5.Soru)
1. Görüşme	Yeterli	Yeterli	Hayır	Hayır
2. Görüşme	Yeterli değil	Yeterli	Hayır	Olabilir
3. Görüşme	Yeterli değil	Yeterli değil	Hayır	Hayır
4. Görüşme	Yeterli değil	Yeterli değil	Hayır	Olabilir
5. Görüşme	Yeterli değil	Yeterli	Hayır	Hayır
6. Görüşme	Yeterli değil	Yeterli	Bilgi yok	Hayır

Çizelge 5.1'de görüldüğü üzere, yapılan görüşmelerde ülkemizde eski eserlerin sayısının çok olması ile korumaya yönelik finansal yardımlar göz önüne alındığında, sağlanan desteklerin genelde yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Katkı Payı Fonu kullanıcı ve şartları yetkililer tarafından tanımlandıktan sonra karşılaşılan en önemli sorun olarak, emlak vergilerinden aktarılması gereken payların belediyeler tarafından düzenli şekilde aktarılmaması gösterilmektedir.

İstanbul'da yer alan eski eserlerin korunması çalışmalarına yapılacak yardımlar kağıt üzerinde yeterli gözükse de belediyelerin kendi sorumluluklarını yerine getirmemesi

sebebiyle taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarında kaynak yetersizliği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Belediyeler tarafından toplanan emlak vergilerinden aktarılması gereken paraların bütçeye zamanında yatırılmaması beraberinde çeşitli yaptırımları getirse de çalışmaların aksaması konusunda halen ciddi bir sorun konumundadır.

Kültür varlıklarına yapılan destekler ile özellikle şahıs mülkiyetindeki sivil mimari örneklerinin değer kazancından ilk bakışta devlete geri dönüşünün olması gerektiği düşünülse de yetkililerin genelde bu taşınmaz kültür varlıklarını "korunulması gereken miras" olarak görmesi bu zorunluluğu ortadan kaldırmaktadır.

Rantın kaybedilmesi veya azaltılması için taşınmaz sahiplerine getirilecek "belirli süre oturma şartı" daha önceleri uygulanmaya çalışılsa da başarılı olamadığı göz önüne alındığında, asıl olan yapının korunarak yeni nesillere aktarılması gerekliliğidir.

Sonuç olarak; koruma sürecinde her kurum, kuruluş veya birey kendi üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekmekte, taşınmaz kültür varlıklara "rant" aracından çok "ortak miras" gözüyle bakarak korunması gerekmektedir.

5.3 Örnek Alan İncelemesi

5.3.1 Örnek alanların belirlenmesinde seçim kriterleri

Örnek alanlar, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında İstanbul İl Özel İdaresi'nin Katkı Payı Fonu'ndan ödenek aktarılmış ve tamamlanmış olan şahıs kullanımındaki *Sivil Mimari Örneği Uygulama Örnekleri* arasından seçilmiştir. Çünkü, koruma çalışması sonucu taşınmaz kültür varlıklarının kazandığı değerin incelenebilmesi için uygulaması tamamlanmış olan Sivil Mimari Örneklerinin incelenmesi anlamlıdır.

Örnek Alan incelemelerini oluşturan çalışmalara dair başvurular, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğinin 10. maddesinde yer alan kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama kapsamında değerlendirilmiştir.

Örnek Alan seçimlerinde, tamamlanmış şahıs kullanımındaki Sivil Mimarliği Örneklerinin Tablo-4.8'de belirtildiği üzere toplam 12 örnek arasından alansal dengenin sağlanması için İstanbul'un her iki yakasından seçilmiştir.

Seçilen örnek alanlarına ait alansal bilgiler belirtilerek konumlarına ait fotoğrafların yanında taşınmaz kültür varlıklarının uygulama öncesinde, uygulama safhasında ve uygulama sonrasındaki dönemsel fotoğraflarından da yararlanılmıştır.

Taşınmaz kültür varlıklarına ait harcanmış fon bilgileri yanında, taşınmazlarda kazanılan değerdeki değişimin incelenebilmesi için taşınmazların bulunduğu alandaki emlakçılarla yapılan görüşmelerde taşınmaz kültür varlıklarının koruma çalışmaları öncesinde ve sonrasındaki hallerine emsal oluşturucak yapıların değerleri göz önüne alınmıştır. Çevreye olan ekonomik etkisinin değerlendirilebilmesi için belediyelerden taşınmazların bulundukları sokak rayiç bedellerinin her iki döneme (yapının tamamlandığı yıl ve bir önceki yıl) ait veriler elde edilmiştir. Bu veriler ışığında yapının ekonomik değerindeki değişimin gözlemlenmesi hedeflenmiştir.

Seçilen projelere aktarılan ödenek bilgileri ve yapıya ait fotoğraflar İstanbul İl Özel İdaresi, Etüt Proje Müdürlüğü'nün 23/11/2010 tarih, 33337-1736 sayılı yazısı ekinden temin edilmiştir (Ek-5).

5.3.2 Örnek alan-1

Örnek Alan-1 incelemesinde Heybeliada, 10 pafta, 50 ada, 2 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığı yer almaktadır.

5.3.2.1 Başvuru safhası ve kriterler

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere göre; Heybeliada, 50 ada, 2 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığına ait başvuru Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 8. maddesi kapsamında ilgili belediyesi olan Adalar Belediyesi tarafından 2009 yılı Ocak döneminde yapılmış olup, aynı dönemde yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında fondan yararlanmaya hak kazanmıştır.

Başvuru, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 9. maddesinde belirtilen belgeler ile *Tek Yapı/Uygulama* kapsamında yapılmıştır.

5.3.2.2 Alansal bilgi

Heybeliada, 50 ada, 2 parsel üzerinde bulunan taşınmaz kültür varlığı Bahriye Hamamı Sokak'da yer almaktadır.

Şekil 5.1 : Heybeliada 50 ada, 2 Parseldeki Taşınmazın Konumu

Şekil 5.2 : Heybeliada 50 ada, 2 Parseldeki Taşınmazın Konumu

5.3.2.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar

Şekil 5.3 : Heybeliada 50 ada, 2 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Öncesi Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.4 : Heybeliada 50 ada, 2 Taşınmazın Uygulama Aşaması (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.5 : Heybeliada 50 ada, 2 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Sonrası Hali

5.3.2.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler

Çizelge 5.2'de görüldüğü üzere Heybeliada, 10 pafta, 50 ada, 2 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının uygulama işi sözleşme bedeli 340.000 TL'dir.

Çizelge 5.2 : Alan-1 Katkı Payı Fonu Kullanımı (İstanbul İl Özel İdaresi)

BAŞVURAN KURUM	DÖNEM	İŞİN ADI	PAFTA	ADA	PARSEL	TÜR	ÖDENEK (TL)
ADALAR BELEDİYESİ	2009 OCAK	Heybeliada 50 ada 2 parseldeki Eski Eser Yapının Restorasyon Projesi Uygulama İşi.	10	50	2	Uygulama/ Tek Yapı	**340.000**

Çizelge 5.3 : Alan-1 Sokak Rayiç Değişimi (Adalar Belediyesi)

2009 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)	2010 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)
342	620

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan veriler doğrultusunda Heybeliada, 50 ada, 2 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının 2009 yılı içerisinde tamamlandığı göz önüne alınarak Adalar Belediyesi'nden alınan şifai bilgilere göre yapının bulunduğu Bahriye Hamamı Sokağında m2 rayiç bedellerinde Çizelge 5.3'deki gibi bir değişim olmuştur. Çizelge 5.3 incelendiğinde, Katkı Payı Fonundan aktarılan ödenek ile tamamlanan taşınmaz kültür varlığının Bahriye Hamamı Sokağına ait m2 rayiç bedelini önemli derecede artırdığı söylenebilmektedir.

Katkı Payı Fonu kullanımı sonucu yenilenen taşınmaz kültür varlığının değerindeki değişikliğin incelenebilmesi için bölgede yer alan emlakçılar ile görüşülmüştür. Emlakçılardan alınan şifai bilgilere göre; söz konusu yapıya emsal teşkil edebilecek yapılar göz önüne alındığında, eski eser yapının 150.000-200.000 TL civarındaki satış değerinin koruma çalışmaları sonucunda 750.000-850.000 TL arasında bir değer olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Adalar Belediyesi'nden alınan sokak rayiç bedelleri de göz önünde bulundurulduğunda, Katkı Payı Fonu'ndan yararlanan sivil mimari örneğinin satışı halinde değerinin önemli derecede artacağı söylenebilmektedir.

5.3.3 Örnek alan-2

Örnek Alan-2 incelemesinde Kadıköy İlçesi, 126 pafta, 450 ada, 45 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığı yer almaktadır.

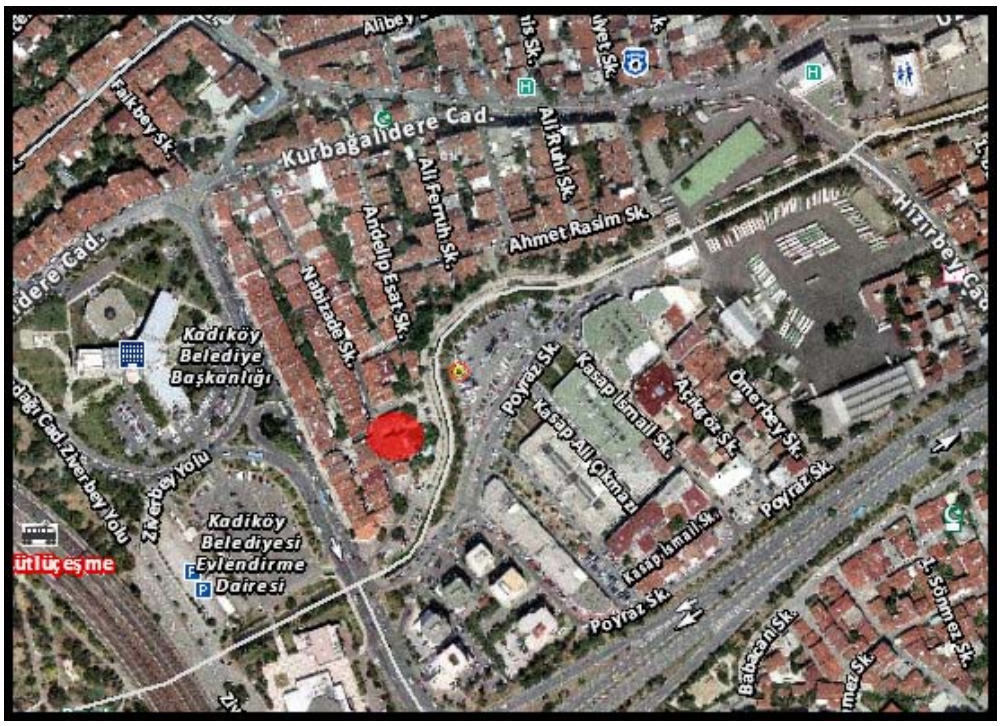
5.3.3.1 Başvuru safhası ve kriterler

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere göre; Kadıköy, 450 ada, 45 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığına ait başvuru Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 8. Maddesi doğrultusunda ilgili belediyesi olan Kadıköy Belediyesi tarafından 2009 yılı Ocak döneminde yapılmış olup, aynı dönemde yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında fondan yararlanmaya hak kazanmıştır.

Başvuru, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 9. Maddesinde belirtilen belgeleler ile *Tek Yapı/Uygulama* kapsamında yapılmıştır.

5.3.3.2 Alansal bilgi

Kadıköy, 450 ada, 45 parsel üzerinde bulunan taşınmaz kültür varlığı Hasanpaşa Mahallesi, Andelip Esat Sokak'da yer almaktadır.

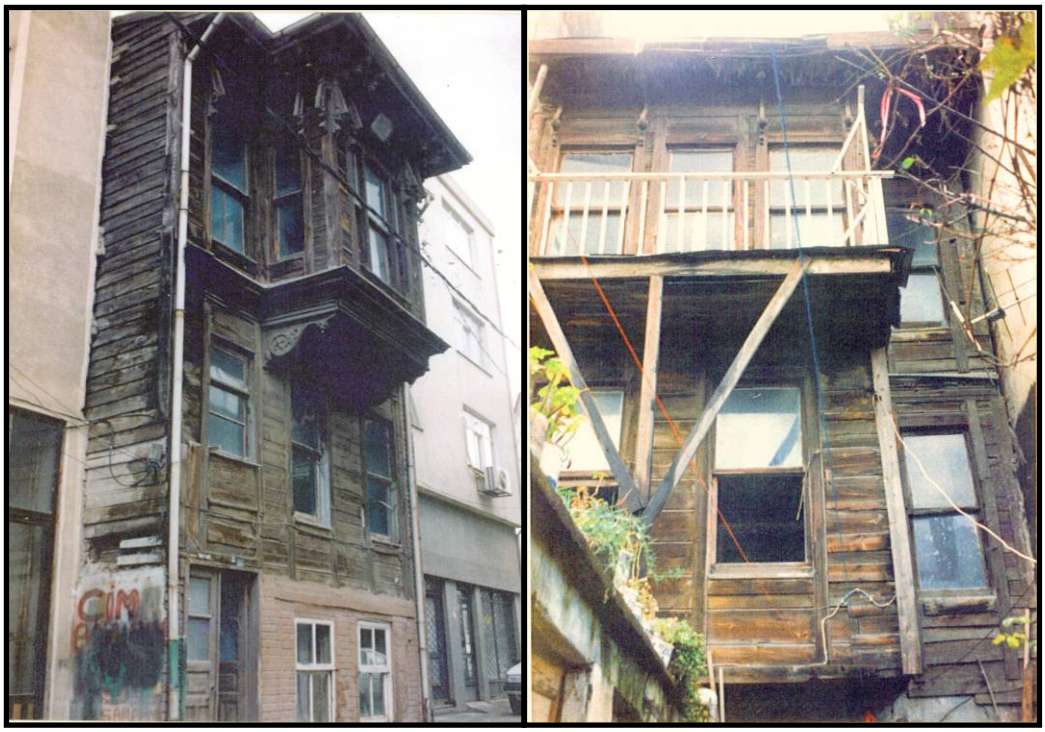

Şekil 5.6 : Kadıköy, 450 ada, 45 Parseldeki Taşınmazın Konumu

Şekil 5.7 : Kadıköy, 450 ada, 45 Parseldeki Taşınmazın Konumu

5.3.3.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar

Şekil 5.8 : Kadıköy, 450 ada, 45 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Öncesi Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.9 : Kadıköy, 450 ada, 45 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Aşaması (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.10 : Kadıköy, 450 ada, 45 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Sonrası Hali

5.3.3.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler

Çizelge 5.4'de görüldüğü üzere Kadıköy, 126 pafta, 450 ada, 45 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının uygulama işi sözleşme bedeli 350.000 TL'dir.

Çizelge 5.4 : Alan-2 Katkı Payı Fonu Kullanımı (İstanbul İl Özel İdaresi)

BAŞVURAN KURUM	DÖNEM	İŞİN ADI	PAFTA	ADA	PARSEL	TÜR	ÖDENEK (TL)
KADIKÖY BELEDİYESİ	2009 OCAK	Kadıköy 450 ada 45 parseldeki Eski Eser Yapının Restorasyon Projesi Uygulama İşi.	126	450	45	Uygulama/ Tek Yapı	**350.000**

Çizelge 5.5 : Alan-2 Sokak Rayiç Değişimi (Kadıköy Belediyesi)

2009 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)	2010 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)
333	650

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan veriler doğrultusunda Kadıköy İlçesi, 126 pafta, 450 ada, 45 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının 2009 yılı içerisinde tamamlandığı göz önüne alınarak Kadıköy Belediyesi'nden alınan şifai bilgileri göre yapının bulunduğu Andelip Esat Sokağında m2 rayiç bedellerinde Çizelge 5.5'deki gibi bir değişim olmuştur. Çizelge 5.5 incelendiğinde, Katkı Payı Fonundan aktarılan

ödenek ile tamamlanan taşınmaz kültür varlığının Andelip Esat Sokağına ait m2 rayiç bedelini önemli derecede artırdığı söylenebilmektedir.

Katkı Payı Fonu kullanımı sonucu yenilenen taşınmaz kültür varlığının değerindeki değişikliğin incelenebilmesi için bölgede yer alan emlakçılar ile görüşülmüştür. Söz konusu yapının rekonstrüksiyon çalışmaları ile yenilendiği bilgisi dahilinde emlakçılardan alınan şifai bilgilere göre; eski haline emsal teşkil edebilecek yapılar göz önüne alınarak eski eser yapının 160.000-180.000 TL civarındaki satış değerinin koruma çalışmaları sonucunda 730.000-750.000 TL civarında bir değer olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Kadıköy Belediyesi'nden alınan sokak rayiç bedelleri de göz önünde bulundurulduğunda, sivil mimari örneğine ayrılan Katkı Payı Fonu'nun hem bulunduğu sokağa ekonomik anlamda bir değer hem de yapının satışı halinde değerine önemli derecede katkıda bulunduğu söylenebilmektedir.

5.3.4 Örnek alan-3

Örnek Alan-3 incelemesinde Kadıköy İlçesi, 181 ada, 3 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığı yer almaktadır.

5.3.4.1 Başvuru safhası ve kriterler

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere göre; Kadıköy, 181 ada, 3 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığına ait başvuru Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 8. Maddesi doğrultusunda ilgili belediyesi olan Kadıköy Belediyesi tarafından 2008 yılı Ocak döneminde yapılmış olup, aynı dönemde yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında fondan yararlanmaya hak kazanmıştır.

Başvuru, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 9. Maddesinde belirtilen belgeler ile *Tek Yapı/Uygulama* kapsamında yapılmıştır.

5.3.4.2 Alansal bilgi

Kadıköy, 181 ada, 3 parsel üzerinde bulunan taşınmaz kültür varlığı Rasimpaşa Mahallesi, Nakil Sokak'da yer almaktadır.

Şekil 5.11 : Kadıköy, 181 ada, 3 Parseldeki Taşınmazın Konumu

Şekil 5.12 : Kadıköy, 181 ada, 3 Parseldeki Taşınmazın Konumu

5.3.4.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar

Şekil 5.13 : Kadıköy, 181 ada, 3 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Öncesi Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.14 : Kadıköy, 181 ada, 3 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Aşaması (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.15 : Kadıköy, 181 ada, 3 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Sonrası Hali

5.3.4.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler

Çizelge 5.6'da görüldüğü üzere Kadıköy, 181 ada, 3 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının uygulama işi sözleşme bedeli 230.000 TL'dir.

Çizelge 5.6 : Alan-3 Katkı Payı Fonu Kullanımı (İstanbul İl Özel İdaresi)

BAŞVURAN KURUM	DÖNEM	İŞİN ADI	PAFTA	ADA	PARSEL	TÜR	ÖDENEK (TL)
KADIKÖY BELEDİYESİ	2008 OCAK	Kadıköy 181 ada 3 parseldeki Eski Eser Yapının Restorasyon Projesi Uygulama İşi.	-	181	3	Uygulama/ Tek Yapı	**230.000**

Çizelge 5.7 : Alan-3 Sokak Rayiç Değişimi (Kadıköy Belediyesi)

2008 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)	2009 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)
1209	1282

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan veriler doğrultusunda Kadıköy İlçesi, 181 ada, 3 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının 2008 yılı içerisinde tamamlandığı göz önüne alınarak Kadıköy Belediyesi'nden alınan şifai bilgileri göre yapının bulunduğu Nakil Sokak'da m2 rayiç bedellerinde Çizelge 5.7'deki gibi bir değişim olmuştur. Çizelge 5.7 incelendiğinde, Katkı Payı Fonundan aktarılan ödenek ile tamamlanan

taşınmaz kültür varlığının Nakil Sokağına ait m2 rayiç bedellerini çok fazla etkilemediği söylenebilmektedir.

Katkı Payı Fonu kullanımı sonucu yenilenen taşınmaz kültür varlığının değerindeki değişikliğin incelenebilmesi için bölgede yer alan emlakçılar ile görüşülmüştür. Emlakçılardan alınan şifai bilgilere göre; söz konusu yapıya emsal teşkil edebilecek yapılar göz önüne alınarak, eski eser yapının 200.000 TL civarındaki satış değerinin koruma çalışmaları sonucunda 950.000 TL civarında bir değer olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Kadıköy Belediyesi'nden alınan sokak rayiç bedelleri de göz önünde bulundurulduğunda, Katkı Payı Fonu sonucu restorasyonu tamamlanan sivil mimari örneğinin daha önceki örneklerde olduğu kadar m2 rayiç bedellerine etki etmediği, ancak satışı halinde yapının satış bedeline önemli derecede katkıda bulunacağı söylenebilmektedir.

5.3.5 Örnek alan-4

Örnek Alan-4 incelemesinde Fatih İlçesi, 2712 ada, 21 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığı yer almaktadır.

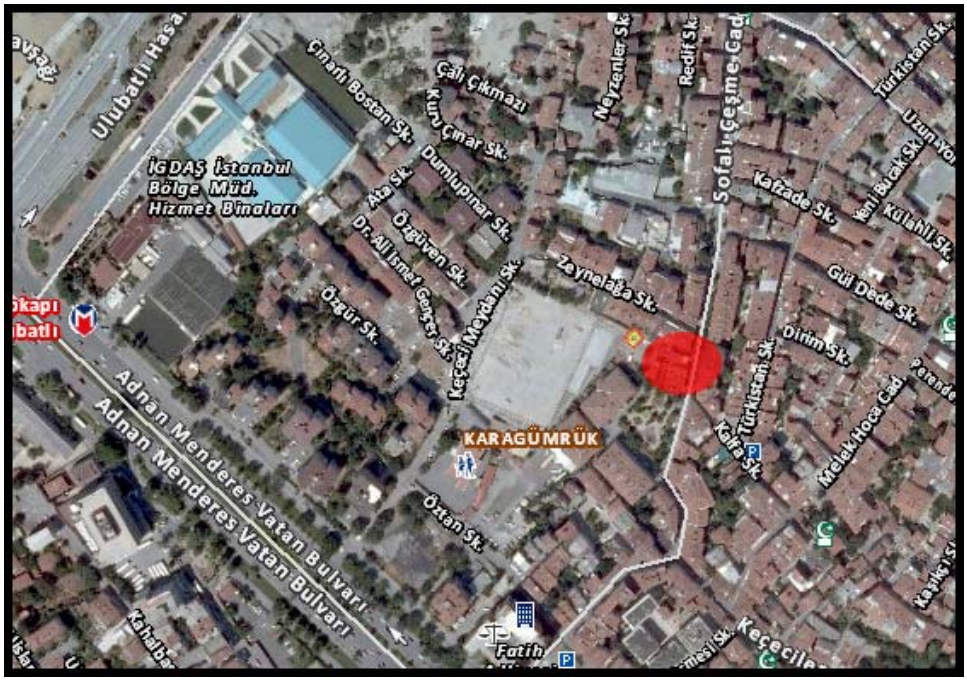
5.3.5.1 Başvuru safhası ve kriterler

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere göre; Fatih, 2712 ada, 21 parselde yer alan taşınmaz kültür varlığına ait başvuru Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelikğin 8. Maddesi doğrultusunda ilgili belediyesi olan Kadıköy Belediyesi tarafından 2008 yılı Haziran döneminde yapılmış olup, aynı dönemde yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında fondan yararlanmaya hak kazanmıştır.

Başvuru, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 9. Maddesinde belirtilen belgeler ile *Tek Yapı/Uygulama* kapsamında yapılmıştır.

5.3.5.2 Alansal bilgi

Fatih, 2712 ada, 21 parsel üzerinde bulunan taşınmaz kültür varlığı Karagümrük Mahallesi, Sofalı Çeşme Sokak'da yer almaktadır.

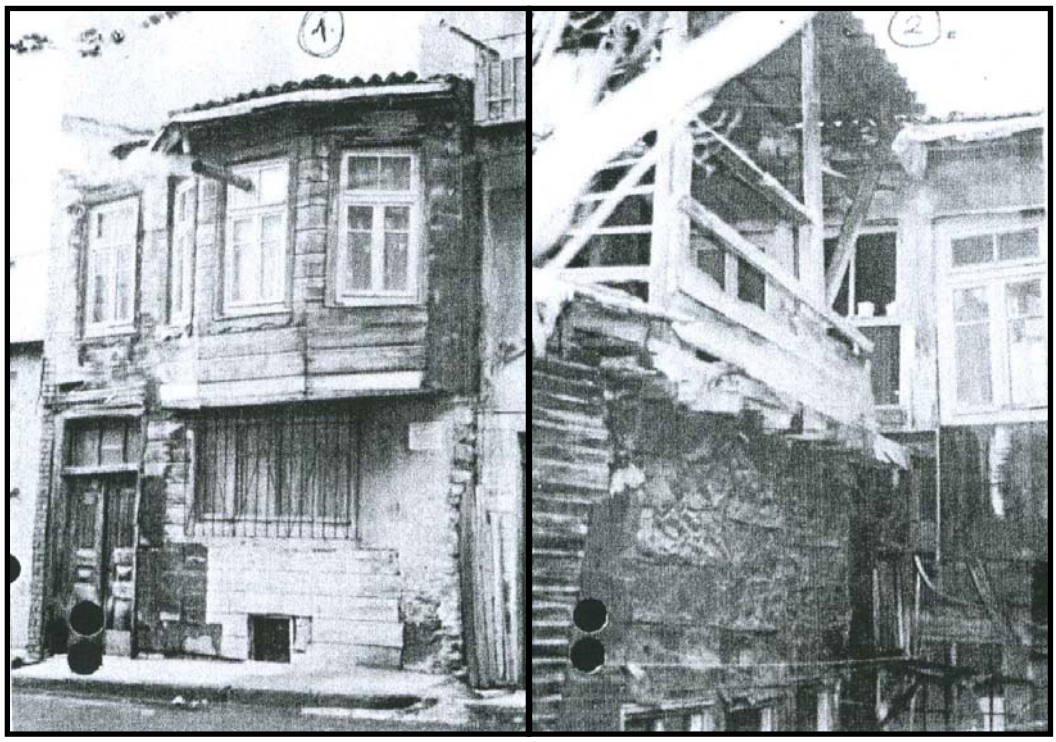

Şekil 5.16 : Fatih, 2712 ada, 21 Parseldeki Taşınmazın Konumu

Şekil 5.17 : Fatih, 2712 ada, 21 Parseldeki Taşınmazın Konumu

5.3.5.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar

Şekil 5.18 : Fatih, 2712 ada, 21 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Öncesi Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.19 : Fatih, 2712 ada, 21 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Sonrası Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

5.3.5.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler

Çizelge 5.8'de görüldüğü üzere Fatih, 2712 ada, 21 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının uygulama işi sözleşme bedeli 178.122 TL'dir.

Çizelge 5.8 : Alan-4 Katkı Payı Fonu Kullanımı (İstanbul İl Özel İdaresi)

BAŞVURAN KURUM	DÖNEM	İŞİN ADI	PAFTA	ADA	PARSEL	TÜR	ÖDENEK (TL)
FATİH BELEDİYESİ	2008 HAZİRAN	Fatih 2712 ada 21 parseldeki Eski Eser Yapının Restorasyon Projesi Uygulama İşi.	-	2712	21	Uygulama/ Tek Yapı	**178.122**

Çizelge 5.9 : Alan-4 Sokak Rayiç Değişimi (Fatih Belediyesi)

2009 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)	2010 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)
342	1260

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan veriler doğrultusunda Fatih İlçesi, 2712 ada, 21 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının 2009 yılı içerisinde tamamlandığı göz önüne alınarak Fatih Belediyesi'nden alınan şifai bilgileri göre yapının bulunduğu Sofalı Çeşme Sokak'da m2 rayiç bedellerinde Çizelge 5.9'daki gibi bir değişim olmuştur. Çizelge 5.9 incelendiğinde, Katkı Payı Fonundan aktarılan ödenek ile tamamlanan taşınmaz kültür varlığının Sofalı Çeşme Sokağına ait m2 rayiç bedelini önemli derecede artırdığı söylenebilmektedir.

Katkı Payı Fonu kullanımı sonucu yenilenen taşınmaz kültür varlığının değerindeki değişikliğin incelenebilmesi için bölgede yer alan emlakçılar ile görüşülmüştür. Söz konusu yapının eski halinin oturulmayacak durumda olduğu ve yapının rekonstrüksiyon çalışmaları ile yenilendiği bilgisi dahilinde emlakçılardan alınan şifai bilgilere göre; eski haline emsal teşkil edebilecek yapılar göz önüne alınarak, eski eser yapının 230.000-250.000 TL civarındaki satış değerinin koruma çalışmaları sonucunda 850.000 TL civarında bir değer olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Fatih Belediyesi'nden alınan sokak rayiç bedelleri de göz önünde bulundurulduğunda, Katkı Payı Fonu sonucu rekonstrüksiyon çalışmaları tamamlanan sivil mimari örneğinin hem bulunduğu sokağa ait m2 rayiç bedellerine hem de satışı halinde yapının satış bedeline önemli derecede katkıda bulunacağı söylenebilmektedir.

5.3.6 Örnek alan-5

Örnek Alan-5 incelemesinde Eyüp İlçesi, 41 pafta, 51 ada, 33 (eski:25-26) parselde yer alan taşınmaz kültür varlığı yer almaktadır.

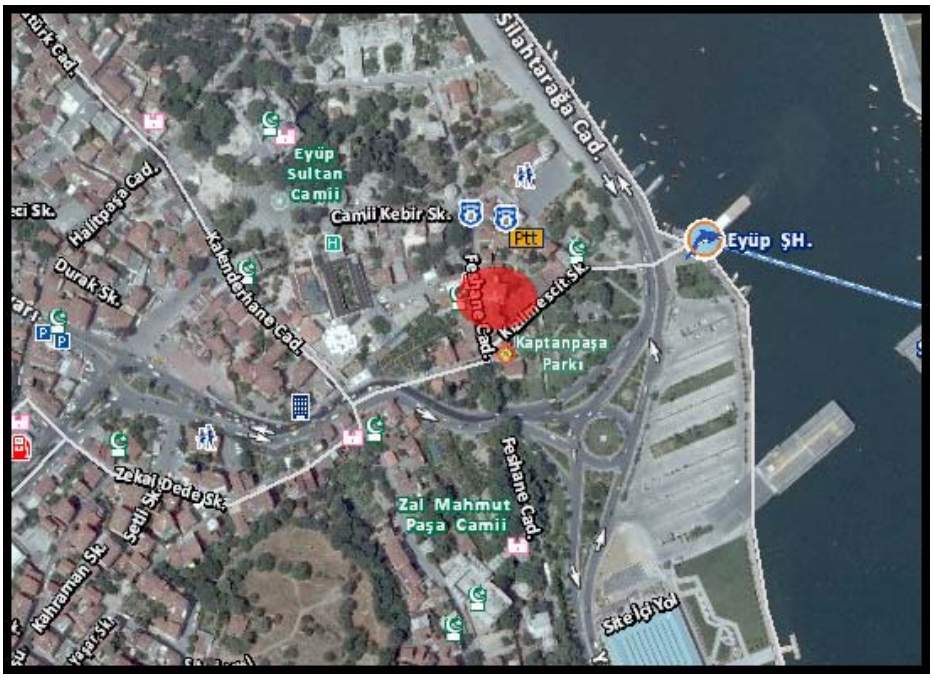
5.3.6.1 Başvuru safhası ve kriterler

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilerin incelenmesi sonucunda; Eyüp İlçesi, 41 pafta, 51 ada, 33 (eski:25-26) parselde yer alan taşınmaz kültür varlığına ait başvurular, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 8. Maddesi kapsamında ilgili belediyesi olan Eyüp Belediyesi tarafından 2006 yılı Mart, 2007 yılı Ocak ve 2008 yılı Ocak dönemlerinde yapılmış olup, aynı dönemlerde yönetmeliğin 10. maddesi kapsamında fondan yararlanmaya hak kazanmıştır.

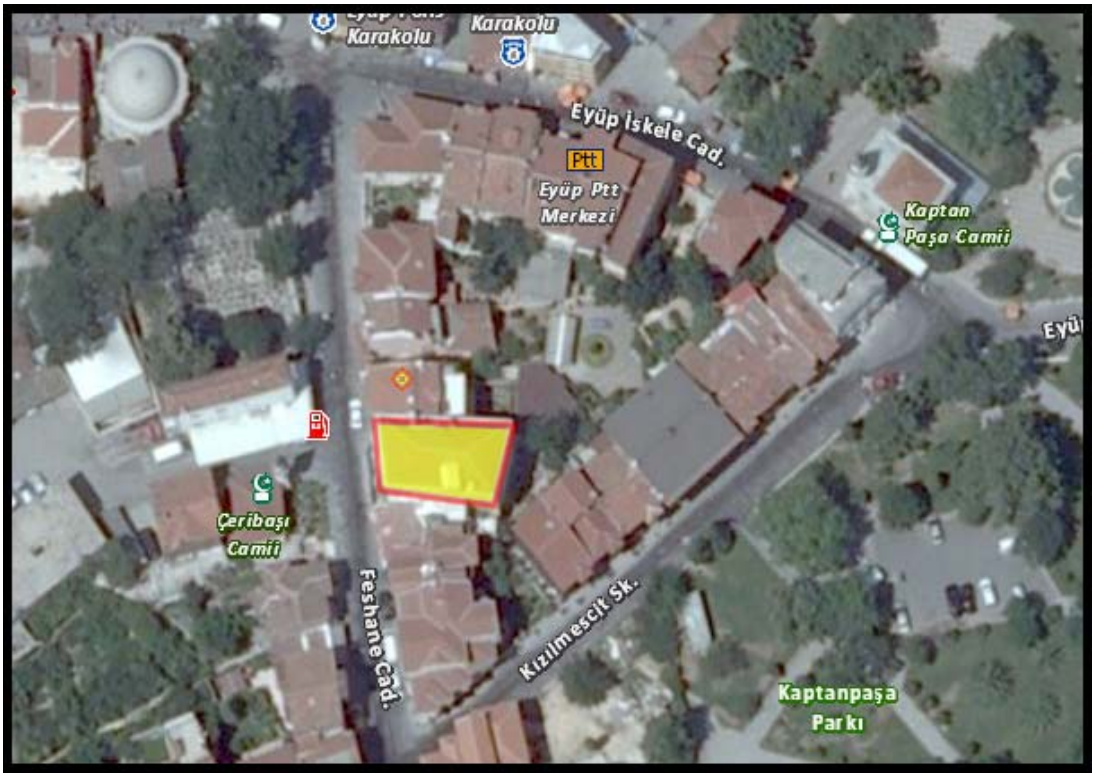
Başvurular; Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmeliğin 9. Maddesinde belirtilen belgeleler ile 2006 yılı Mart döneminde *Kamulaştırma*, 2007 yılı Ocak döneminde *Tek Yapı/Proje* ve 2008 yılı Ocak döneminde *Tek Yapı/Uygulama* kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

5.3.6.2 Alansal bilgi

Eyüp İlçesi, 51 ada, 33 parsel üzerinde bulunan taşınmaz kültür varlığı Eyüp Mahallesi, Feshane Caddesi'nde yer almaktadır.

Şekil 5.20 : Eyüp, 51 ada, 33 Parseldeki Taşınmazın Konumu

Şekil 5.21 : Eyüp, 51 ada, 33 Parseldeki Taşınmazın Konumu

5.3.6.3 Yapıya ait dönemsel fotoğraflar

Şekil 5.22 : Eyüp, 51 ada, 33 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Öncesi Hali (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.23 : Eyüp, 51 ada, 33 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Aşaması (İstanbul İl Özel İdaresi)

Şekil 5.24 : Eyüp, 51 ada, 33 Parseldeki Taşınmazın Uygulama Sonrası Hali

5.3.6.4 Fon bilgileri ve değerlendirmeler

Çizelge 5.10'da görüldüğü üzere Eyüp, 41 pafta, 51 ada, 33 parselin kamulaştırılması işi sözleşme bedeli 142.688 TL, taşınmaz kültür varlığına ait proje çalışmaları işi sözleşme bedeli 100.000 TL ve uygulama işi sözleşme bedeli 575.000 TL'dir.

Çizelge 5.10 : Alan-5 Katkı Payı Fonu Kullanımı (İstanbul İl Özel İdaresi)

BAŞVURAN KURUM	DÖNEM	İŞİN ADI	PAFTA	ADA	PARSEL	TÜR	ÖDENEK (TL)
EYÜP BELEDİYESİ	2006 MART	51 Ada 25-26 Parselin Kamulaştırılması	41	51	33 (eski 25-26)	Kamulaştırma	**142.688**
EYÜP BELEDİYESİ	2007 OCAK	51 Ada 25-26 Parselde bulunan SMÖ yapının projeleri ve zemin etüdü yapılması.	41	51	33 (eski 25-26)	Proje/ Tek Yapı	**100.000**
EYÜP BELEDİYESİ	2008 OCAK	Eyüp 51 ada 25-26 (yeni:33) parseldeki Eski Eser Yapının Uygulama İşi.	41	51	33 (eski 25-26)	Uygulama/ Tek Yapı	**575.000**

Çizelge 5.11 : Alan-4 Sokak Rayiç Değişimi (Eyüp Belediyesi)

2008 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)	2009 - M2 RAYİÇ BEDELİ (TL)
430	456

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan veriler doğrultusunda Eyüp, 41 pafta, 51 ada, 33 parsel üzerinde bulunan eski eser yapının 2008 yılı içerisinde tamamlandığı göz önüne alınarak Eyüp Belediyesi'nden alınan şifai bilgileri göre yapının bulunduğu Feshane Caddesinde m2 rayiç bedellerinde Çizelge 5.11'deki gibi bir değişim olmuştur. Çizelge 5.11 incelendiğinde, Katkı Payı Fonundan aktarılan ödenek ile rekonstrüksiyon çalışmaları ile tamamlanan taşınmaz kültür varlığının Feshane Caddesine ait m2 rayiç bedelini önemli derecede etkilediği söylenememektedir.

Katkı Payı Fonu kullanımı sonucu yenilenen taşınmaz kültür varlığının değerindeki değişikliğin incelenebilmesi için bölgede yer alan emlakçılar ile görüşülmüştür. Söz konusu yapının eski halinin oturulmayacak durumda olduğu ve yapının rekonstrüksiyon çalışmaları ile yenilendiği bilgisi dahilinde emlakçılardan alınan şifai bilgilere göre; tamamlanan yapıya emsal teşkil edecek yapıların durumları göz önüne alındığında satış değerinin 2.800.000-3.000.000 TL civarında bir değer olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Eyüp Belediyesi'nden alınan sokak rayiç bedelleri de göz önünde bulundurulduğunda, Katkı Payı Fonu'nun her aşamasından yararlanan sivil mimari örneğinin konumu da göz önünde alındığında satışı halinde değerinin önemli derecede artacağı söylenebilmektedir.

5.4 Örnek alan incelemesinin genel değerlendirmesi

Katkı Payı Fonu doğrultusunda koruma çalışmalarının tamamlandığı sivil mimari örnekleri incelendiğinde, fondan yararlanan taşınmaz kültür varlıkların ekonomik değerinin önemli derecede arttığı söylenebilmektedir.

Çizelge 5.12 : Örnek Alan İncelemeri

	İŞİN ADI	HARCANAN ÖDENEK (TL)	YAPIMDAN ÖNCEKİ SOKAK RAYİÇ BEDELİ (TL)	YAPIMDAN SONRAKİ SOKAK RAYİÇ BEDELİ (TL)	YAPIMDAN ÖNCEKİ SATIŞ DEĞERİ (TL)	YAPIMDAN SONRAKİ SATIŞ DEĞERİ (TL)
1	Heybeliada, 50 ada 2 parseldeki Eski Eser	340.000	342	620	150.000 - 200.000	750.000 - 800.000
2	Kadıköy, 450 ada 45 parseldeki Eski Eser	350.000	333	650	160.000 - 180.000	730.000 - 750.000
3	Kadıköy, 181 ada 3 parseldeki Eski Eser	230.000	1209	1282	200.000	950.000
4	Fatih, 2712 ada 21 parseldeki Eski Eser	178.122	342	1260	230.000 - 250.000	850.000
5	Eyüp, 51 ada 33 parseldeki Eski Eser	142.688	430	456	n.a.	2.800.000 - 3.000.000

(n.a.: veri yok)

Taşınmaz kültür varlıklarında kazanılan değerdeki değişim için alınan emsal değerler incelendiğinde eski eserlerin satış değerlerinde 3-4 kat artış olduğu gözlemlenmektedir (bkz. Çizelge 5.12).

Koruma çalışmaları sonucu kullanıma hazır hale gelen taşınmaz kültür varlıkları kendi değerlerinin yanısıra bulunduğu çevreye de ekonomik bir değer katmaktadır. Örnek alan incelemelerinde de görüldüğü üzere yenilenen taşınmaz kültür varlıklarının çoğu bulunduğu sokağa ait m2 rayiç bedelini de artırmıştır.

İncelenen örneklerde sokak rayiç bedellerinde genelde önemli derecede artış olmasının sebepleri arasında ülkemizde son yıllarda emlak değerlerindeki artışlar ve vergilerdeki zamların da unutulmaması gerekmektedir. Çizelge 5.12'de yer alan

örnek alan incelemelerindeki sokak rayiç bedelleri incelendiğinde; 3. örnekteki değişimin az olması; eski eserin zaten konumu itibariyle emlak değerlerinin yüksek olduğu alanda yer alması sebebiyle sokak rayiç bedelini çok fazla etkilememesiyle, 4. örnekteki değişimin çok fazla olması ise; eski eserin bulunduğu alana o dönemde bazı kamu kurum binalarının taşınması ve Sulukule Yenileme Alanına yakın olması ile açıklanabilmektedir.

Sokak m2 rayiç bedellerini artırmanın dışında tarihi değerlere sahip, tarihin izlerini taşıyan sivil mimari örneklerinin oturulabilecek düzeye gelmesi, bulunduğu çevreye birer değer katarak bulunduğu sokakta yer alan diğer binaların da fiziksel olarak toparlanmasına öncü olabilmektedir. Katkı Payı Fonu ile tekyapı ölçeğinde yenilenen taşınmaz kültür varlıklarının artması ile birlikte yapılar hem kendi değerini artırmakta hem de bulunduğu çevre değerlerinin iyileşmesini tetiklemektedir.

6. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

6.1 Genel Değerlendirme

Küreselleşen dünyada, tarihi çevre ve kültür mirasının korunması, farklı kurum ve kuruluşların sürece dahil olduğu çok aktörlü bir yapı halini almıştır. Şehirler, tarihi alanların ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik çalışmalar ile tarih boyunca edindikleri kimliklerin devamlılığını sağlamakta, taşınmaz kültür varlıklarının korunamaması halinde koruma anlayışının zedelenmesine sebep olarak kendi kimliklerine de zarar vermektedir.

Koruma anlayışı, tarih boyunca farklı ülkeleri ve farklı yöntemleri içine alarak dünya üzerinde ortak bir "dil" oluşturulması sağlanmıştır. Oluşturulan bu ortak "dil"in temel zeminini ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan yasal düzenlemeler teşkil etmektedir. Yasal düzenlemeler doğrultusunda bilimsel veriler ışığında farklı ülkelerde yapılan koruma çalışmaları zamanla birbirlerine örnek olmuş, taşınmaz kültür varlıklarının nitelikleri "ortak miras" ve "kültürel miras" konumlarına getirilmiştir.

Ulusal ölçekte, yürütülen koruma çalışmalarında her ülkenin sürece dahil olan benzer aktörleri yer almaktadır. Dünyada, genel olarak merkezi hükümetlerin edindikleri politikalar doğrultusunda "alışkanlık" ve "sorumluluk" aşamasına gelen koruma çalışmaları, sonraları merkezi hükümetin denetiminde yerel yönetimler tarafından yürütülmeye çalışılmıştır.

İngiltere, İtalya, Hollanda gibi Avrupa ülkeleri koruma çalışmalarına ilk başlayan ülkeler konumunda olup, tamamladıkları çalışmalar ile dünya üzerinde koruma çalışmaları için örnek alınması gereken bir süreç başlatmışlardır. Yaşanan koruma sürecine farklı aktörler dahil edilmiş, maliyeti yüksek olan taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarında farklı finansman kaynakları oluşturulmuştur.

Sınırları dahilinde sayısız eski esere sahip olan ülkeler, kültürel mirasın devamlılığı adına özellikle finans kaynaklarının oluşturulması için yasal düzenlemelere başvurmuştur. Ulusal ölçekte çeşitli kanunlarla taşınmaz kültür varlıklarının

korunması için çeşitli destek, yardım ve fonlar oluşturulmuş, ulusal desteklerin dışında uluslararası kuruluşların sağladığı fonlarla koruma çalışmaları hızlandırılmıştır.

Avrupa Birliği'nin başında geldiği uluslararası kuruluşlar tarafından kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından ekonomik anlamda önemli yardımlar yapılmaktadır. Ülkemiz, özellikle son yıllarda AB, Unesco gibi kuruluşlardan mali destekler almakta, İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti programına dahil olması ile İstanbul'da taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında ekonomik anlamda büyük destekler sağlanmıştır.

Ülkemizde koruma çalışmalarının temeli Avrupa ülkeleri kadar köklü olmasa da yasal düzenlemelerdeki ilk adımı olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde çıkartılan Asar-ı Atika Nizamnameleri gösterilebilmekte, koruma adına ilk kapsamlı kanun 1973 yılında çıkartılan 1710 Sayılı Eski Eser Kanunu kabul edilmektedir.

Dünya ülkelerinin koruma eylemini ortak miras adına yapılan çalışmalar olarak görmesiyle birlikte yasal zeminde oluşturulan korumaya yönelik standartların ülkemizde sağlanabilmesi hedefi ile 1710 sayılı Eski Eser Kanunu yerine 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe sokulmuştur.

2863 sayılı Koruma Kanunu ile 1710 sayılı kanunda yer alan tanım ve kavramlarla birlikte koruma çalışmalarının safhaları avrupai standartlara çekilmiş, koruma sürecine dair "yenileme alanı", "koruma imar planları" gibi kavramlar oluşturularak koruma eylemi geliştirilmiştir. Ülkemizde korumanın temel kanunu durumunda olan 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu beraberinde koruma ve planlamada katılımın sağlandığı çok aktörlü bir süreç getirmektedir.

1983 yılında çıkartılan 2863 sayılı kanunun yenilenmesiyle 14.07.2004 tarihinde kabul edilen 5226 Sayılı "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile uluslararası normlara ulaşılmıştır. 5226 sayılı yasa ile birlikte koruma sürecinin kurumsal yapısı değiştirilerek sivil toplum kuruluşlar ile üniversitelerin katılımının sağlandığı, Toplu Konut İdaresi gibi kurumların sürece dahil olduğu farklı bir yapılanmaya gidilmiştir.

Ülkemizde yerel yönetim adına belediye ve büyükşehir belediyeleri, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi gereği " …, her türlü sosyal donatı alanları

oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak…" ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkilerini belirleyen 7. maddesi gereği " …, sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak,.." görevlerini üstlenmiştir.

Belediye ve büyükşehir belediyelerin dışında İl Özel İdareleri de, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik gereği oluşturulan Katkı Payı Fonunun koruma çalışmalarında kullanılmasını yönlendirmekle ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi kanunu 6. maddesinde belirtilen taşınmazların korunması ile yetkili kılınmıştır.

Türkiye'deki merkezi ve yerel yönetimlerin ve uluslararası aktörlerin yer aldığı koruma süreci, finansman kaynaklarının çeşitliliğinin son yıllarda artırılmasıyla hız kazanmıştır. Koruma sürecinin hız kazanmasında özellikle Avrupa Birliği'nin sağladığı fonlar ve "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" kapsamında İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu büyük önem taşımaktadır.

İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kültüre yönelik projelere sağladığı parasal destekler, vergi indirimleri gibi yardımlar ve TOKİ'nin sağladığı krediler koruma çalışmaları için finansman kaynağı durumundadır.

Ülkemizde sadece merkezi ve yerel yönetimlerin değil, özel sektörün de dahil olduğu bir koruma süreci yaşanmaktadır. Tarihi binaların yer aldığı Ortaköy, Talimhane, Kuzguncuk, Cihangir yenilenme sürecini atlatan, Sulukulenin de içinde yer aldığı Tarihi Yarımadanın çeşitli bölgeleri ve Galata ise halen yenileme sürecini yaşayan tarihi alanlardır. Koruma çalışmaları sonucu yenilenen binaların çevresinde oluşturdukları etki sebebiyle özel sektör girişimleri (mal sahipleri) tarafından koruma çalışmaları kendiliğinden yürütülmekte, özel sektörün gerçekleştirdiği koruma çalışmalarına karşılık kamu sektörü ise bölgelerin altyapısını iyileştirerek katkı sağlamaktadır.

İstanbul, 2010 Avrupa Kültür Başkenti programına dahil olduktan sonra AB'den kültür varlıklarının korunması için önemli miktarlarda finansal destek almakta, 2005 yılında çıkartılan yönetmelik kapsamında son yıllarda İstanbul İl Özel İdaresi

aracılığıyla Katkı Payı Fonu'ndan taşınmaz kültür varlıklarının korunması için diğer fon ve desteklere göre önemli derecede ödeneklerden yararlanmaktadır.

İstanbul İl Özel İdaresi'nden sağlanan bilgiler dahilinde son yıllarda yerel yönetim birimlerinin koruma çalışmalarında merkezi yönetime göre daha sorumluluk sahibi olduğu söylenebilmektedir. Ulusal ölçekte oluşturulan finansal kaynaklar, yüksek maliyetli olan koruma çalışmaları için hayati önem taşımakta olup, koruma çalışmalarının sürdürülebilir olması açısından verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında belediyelerin görev alanlarında kalan taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla emlak vergilerinin %10'u oranında tahsil edilen ve İl Özel İdaresi bütçesine aktarılan paylar, kamu kullanımındaki çeşitli taşınmaz kültür varlıkları ve şahıs kullanımındaki sivil mimari örneklerinin korunması doğrultusunda kamulaştırma, proje, planlama ve uygulama aşamalarında ödenek olarak ayrılmaktadır.

Farklı medeniyetlerin başkentliğini de yapmış olan İstanbul, sınırları içerisinde çok fazla taşınmaz kültür varlığı barındırmaktadır. Son dönemlerde hızlanan koruma çalışmaları doğrultusunda taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik yasa gereği İl Özel İdaresi bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu kullanımına dair İstanbul İl Özel İdaresi yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda; ülkemizde eski eserlerin sayısının çok olması ve finansman çeşitliliğinin az olması sebebiyle korumaya verilen desteğin yetersiz olduğu düşünülmektedir. İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinde yönetmelik doğrultusunda oluşturulan Katkı Payı Fonu için, emlak vergilerinden aktarılması gereken payların belediyeler tarafından düzenli şekilde aktarılmaması koruma çalışmaları için en temel sorun konumundadır. Bu temel soruna yönelik belediyelere İller Bankasındaki genel vergi gelirlerinden ayrılan paylara haciz konulması şeklinde yeterli denilmeyecek boyutta yaptırımların uygulandığı belirtilerek, belediyelerin paylarını düzenli bir şekilde aktarması halinde Katkı Payı Fonunun da yeterli olacağı görüşü belirtilmektedir.

İstanbul İl Özel İdaresi'nden alınan verilere doğrultusunda seçilen örnek alanlar çalışmaları sonucunda sivil mimari örneklerinin çevresine ekonomik anlamda bir

değer kattığı ve satışı halinde taşınmazın değerlerinde birkaç kat artışın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Taşınmazların değer kazancının belirlenmesi için, taşınmazın bulunduğu bölgedeki emlakçılarla yapılan görüşmeler sonucunda emsal yapılar esas alınmış ve satış değerleri belirlenmiştir. Taşınmazların çevresine kattığı ekonomik değerin analiz edilebilmesi için ilgili belediyelerden sokak rayiç (m2) bedelleri öğrenilmiştir.

Tez kapsamında görüşme yapılan İstanbul İl Özel İdaresi yetkililerinin geneli koruma çalışmaları sonucu değer kazanan Sivil Mimari Örneklerini gelecek nesillere aktarılacak "kültürel miras" olarak görmekte ve eski eser yapıların korunması için karşılıksız desteğin sağlanması gerektiğine inanmaktadır. Ancak, taşınmaz kültür varlıklarının korunması adına elde edilen değer kazancının devlete kısmen de olsa geri dönüşünün sağlanabilirliğini sorgulayan ve kazanılan değerlerin ranta dönüştürülmemesi için öneri getirenler de bulunmaktadır.

6.2 Sonuç

Tez kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan genel değerlendirmeler ile ülkemizde taşınmaz kültür varlıklarının sayıca fazla olmasına rağmen koruma çalışmalarına yeterli kaynak aktarılmadığı bilgisine ulaşılmaktadır. Yasal düzenlemeler doğrultusunda korumaya dair ulusal ölçekte sağlanan çeşitli yardımların verimliliğinin artırılması gerekmektedir.

Özellikle, finansman kaynaklarının yetersiz olduğu düşünüldüğünde varolan kaynakların kullanımının sorgulanması gerekmektedir. Bu doğrultuda Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında belediyelerin görev alanlarında kalan taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla emlak vergilerinin %10'u oranında tahsil edilen ve İl Özel İdaresi bütçesine aktarılan payların kullanımına dair yapılan değerlendirmelere göre taşınmaz kültür varlıklarının çevresine olduğu kadar şüphesiz kendi değerini de artırmaktadır.

Taşınmazların koruma çalışmaları sonucu kazandığı değerler ilgili analiz yapmak için;

Çizelge 6.1 : Genel Analiz

<table>
<tr><th>ARTILAR</th><th>EKSİLER</th><th>Öneriler</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Taşınmazın değer kazancı</td><td>Ticari Döngü- Soylulaştırma</td><td rowspan="3">Sivil Mimari Örneği "rant"a dönüşmemesi için:
* Belirli süre oturma zorunluluğu
*Belirli süre taşınmazı satmama zorunluluğu
*Tek şahıs-tek eser</td></tr>
<tr><td>Kurumsal Sorumluluk</td></tr>
<tr><td>Çevresinin değer kazancı</td><td>Sivil Mimari Örneği rantı</td></tr>
<tr><td rowspan="2">"Ortak miras" adına kültür varlığının korunması</td><td>Koruma çalışmalarının maliyetli olması</td><td rowspan="2">Katkı Payı fonunun yeterli duruma getirilmesi için:
* Belediyelere yaptırımların artırılması
* Toplanan emlak vergilerinin (%10) dağıtımı
* Merkezi yönetim desteği</td></tr>
<tr><td>Kaynakların yetersiz olması</td></tr>
</table>

koruma çalışmalarının taşınmaz kültür varlıklarına getirdiği artı ve eksiler belirlenmiş, temel sorunlara yönelik öneriler yapılmaya çalışılmıştır (bkz. Çizelge 6.1).

Genel Analiz çizelgesine göre; taşınmaz kültür varlıklarına yönelik yapılan koruma çalışmaları sonucu taşınmazın ve taşınmazın bulunduğu sokağın rayiç değerlerinin önemli derecede arttığı sonucuna Örnek Alan İncelemelerinde ulaşılmıştır. İstanbul İl Özel İdaresi yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucu oluşan genel algı; fonlar sayesinde koruma uygulaması tamamlanan taşınmazların değer kazancının gözardı edilerek kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılmasının koruma çalışmalarının en önemli artısı olmasıdır.

Koruma çalışmalarının beraberinde getirdiği artılara rağmen bazı eksiler de söz konusudur. Eski eserlerin fazla olmasına oranla kaynakların yetersiz olması ve koruma çalışmalarının maliyetli olması en temel sorunlardır. Bu sorunların yanına bir de “kurumsal sorumluluğu”nu yerine getirmeyen belediyeler eklenince İl Özel İdare bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu yetersiz kalmaktadır.

Koruma uygulamaları sonucu taşınmazların değer kazanması ile şahıslar, oluşan kazancı değerlendirebilmek için taşınmaz kültür varlıklarını satmaktadır. Taşınmaz kültür varlıklarının yüksek gelirli insanların mülkiyeti altına geçmesi, bölgede zamanla ticari döngünün oluşmasını sağlamakta ve beraberinde “soylulaştıma”yı getirebilmekte, taşınmazın özgünlüğü korunmasına karşın “mülkiyet”in özgünlüğü korunamamaktadır.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması sürecinde varolan sorunlara yönelik öneriler getirilirse; başlıca önerinin kaynak yetersizliğine yapılması gerekmektedir. Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan her “taşınmaz kültür varlığı”nın korunması gerekliliği göz

önüne alındığında, merkezi ve yerel yönetim birimlerinin mevcut kaynakları daha verimli kullanması ve alternatif finans kaynakları oluşturması gerekmektedir.

Alternatif kaynakların dışında, İl Özel İdareleri bütçesinde oluşturulan Katkı Payı Fonu'nun daha verimli kullanabilmesi için belediyelerden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik yaptırımların artması gerekmektedir. Yönetmelik gereği belediyelerin sorumluluklarını yerine getirerek aktarmaları gereken paylarda yaşanacak sorunlara karşılık yaptırımların ağır ve caydırıcı olması gerekmektedir. Aksi takdirde zaten korumaya yönelik yeterli olmayan kaynaklar daha kısıtlı hale gelmekte ve eski eserlerimiz yok olup gitmektedir.

Katkı Payı Fonu'na dair bir başka öneri ise; emlak vergilerinin %10'u oranında tahsil edilen payların dağıtılması hususudur. Her ile ait Özel İdarede oluşturulan fon bütçesinin merkeze bağlı bir bütçede toplandığı ve merkez üzerinden taşınmaz kültür varlığı sayısına göre bütçenin illere dağıtılması şekliyle bir sistem yapısı önerilebilir. Bu sayede emlak vergilerinden toplanan paylar, taşınmaz kültür varlığı sayısı az olan illerin Özel İdare bütçesinden, taşınmaz sayısı fazla olan illerin Özel İdare bütçelerine merkezin belirleyeceği oranlar doğrultusunda aktarılarak ülke genelinde kaynakların kullanımı daha verimli bir şekilde gerçekleştirilebilir.

Koruma çalışmaları sonucu sivil mimari örneklerinin kazandığı değerin ranta dönüştürülmemesi için farklı öneriler getirilebilmektedir. Aslında koruma çalışmalarına "rant" gözüyle değil de "kültürel miras" gözüyle bakıldığında kaybedilmiş bir değerin söz konusu olmadığı görülmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarını "miras" yerine "gelir kapısı" olarak görenler için farklı yaptırım önerileri getirilebilmektedir. Koruma çalışmalarının yüksek maliyetli olması sebebiyle vatandaşların eski eser yapılarının onarımını yapamamaları ve fondan yararlanmaları sonucu taşınmaz kültür varlığının değer artışı göz önünde alındığında, kazancın ranta dönüştürülmemesi için şahıslara belirli bir süre oturma veya belirli bir süre taşınmazı satmama şartı getirilebilir. Ayrıca, taşınmaz kültür varlıklarına yönelik fonlardan sürekli yararlanıp taşınmaz kültür varlıklarını satışının ticarete dönüştürülmemesi için her şahısın fondan bir kez yararlanabilme hakkının olması şeklinde öneri de getirilebilir. Her ne kadar rantın önlenebilmesi için bu tip öneriler getirilse de, taşınmaz kültür varlıklarının birer miras olduğu göz önünde alındığında

ülkenin tarihi değerlerinin "rant"tan daha önemli olduğunun unutulmamaması gerekmektedir.

Sonuç olarak; koruma konusunda merkezi yönetim kuruluşları yol gösteren, bilgilendiren ve eşgüdüm sağlayan bir nitelik taşımalı, yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında eşgüdümün sağlanması için sistemli ve etkili bir işbirliği anlayışı ve karar süreçlerine katılım geliştirilmeli, kaynakların verimliliği açısından kurumların üzerine düşen görevleri yerine getirmesi, koruma çalışmaları için alternatif kaynakların oluşturulması gerekmektedir. Fondan yararlanan Sivil mimarlık örneklerinin artan değerleri karşısında rantın önlenebilmesi için yasal kaynaklarda öneriler getirilebilir. Ancak, yasal kaynaklarda taşınmaz kültür varlıklarının birer miras olduğu ve ülkenin tarihi değerlerinin korunmasındaki gereklilik kapsamında devlet teşvikinin önemi de unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z., 1996. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayınevi, s.8-32.

Akay, Z., 1992. 21. Dünya Şehircilik Kolokyumu. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi.*

Akipek, S., 2001. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'nin Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:50, Sayı:4, s.13-40.

Akçura, N. 1973. Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması, *Mimarlık 1973/8.*

Akçura, T., Çapar, M., 1973. İmar Planlarında Tarihi Kent Dokusu ve Tarihi Eserlerle İlgili Tutumların İncelenmesi, *Mimarlık Dergisi 1973/8.*

Akozan, F., 1977. Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, s.25.

Aksoy, T., 2006. Avrupa Birliği Bütçesi, Fonları ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, s.118-123.

Avrupa Mimarlık Kartası, 26 Eylül 1975.

Aysu, E., 1982. Trabzon Kenti Planlama Çalışmaları. *Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi*. ODTÜ.

Binan, C. Ş., 1999. Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci, YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Brandt-Grau, A., 2000. Research In The Field Of Conservaion Of Cultural Heritage, French Ministry Of Culture and Communication.

Council Of Europe, 1965. Criteria and Methods for a Prospective Inventory, Perservation and Development of Groups and Areas of Buildings of Historical or Artistic Interest, Barcelona, s.18.

Çakır, N., 1995. Tek Yapı Koruma ve Onarım Uygulamalarında Sorunların Yasal ve Yönetimsel Yönden Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, s.6-8.

Çeçener, B., Kültür Değeri Olan Yapı Korunması ve İngiltere Mevzuatı, *Mimarlık 1973/8.*

Çelik, D., Yazgan, M. E., 2007. Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa Ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi, *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi* Cilt:9 Sayı:11, s.3.

Çoban, T., 1989. Kentsel Korumanın Yasal Boyutu ve Ülkemizde Yerel Yönetimlerin Bu Konuda Sorunlarına Yardımcı Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, İstanbul, s.24.

Çubuk, M., 1994. Kentsel Korumada Uygulama Sorunları, Yöntemler, Teknikler ve Araçlar, Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokyumu, MSÜ Matbaası.

Dinçer, İ., 2003. Şehir Yenileme ve Koruma Ders Notları, YTÜ, İstanbul.

Dündar, S., 2010. İmar Hakkı Aktarımı İstanbul Üzerine Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, İstanbul. s.9-15.

Eke, F., Özcan, Ü., 1988. Tarihi Dokunun Korunması ve Uluslararası Deneyimler. *Mimarlık Dergisi*, Sayı:2, Ankara, s.34-35.

Erdem, R., 1997. Tarihsel Çevrenin Korunması İçin Ekonomik Destek Yöntemi, *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Konya, s.25-27.

Erder, C., 1977. Venedik Tüzüğü Bir Anıt Gibi Korunmalıdır, *ODTÜ-Mimarlık*, Sayı:2, s.167.

Ergüç Özdemir, G., 2009. The Role Of Institutions In Promoting Public Interest Within The Context Of Cultural And Naturalheritage Conservation: The Case Of Gökova, *Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ, Ankara, s.69-77.

Hasçelik, E., 2004. Avrupa Birliği Bağlamında Kentsel Koruma ve Yenileşme Projelerinde Fon Sağlama Yöntemleri ve Örnek Projeler, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, s.9-33.

İBB Kudeb Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı, 2008. KUDEB Yönetmeliği ve Evrensel Koruma İlkeleri Çerçevesinde Bakım-Onarım İzinleri Kriterleri-Önerileri, s.17.

İzmir Ticaret Odası, 2009. Taşınmaz Kültür Varlıkları.

Karartı, T., Gürsoy, E., 2008. Belediye ve İl Özel İdarelerinin Hazine Taşınmaz Edinme Yolları, Mahalli İdareler Derneği, s.86.

Katipoğlu, S., 2009. Avrupa Kültür Başkentleri, Kütüphaneleri ve İstanbul 2010, *Bilgi Dünyası*, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği, Ankara, s.303-308.

Kaya Altay, İ., 2004. Avrupa Birliği Mekansal Politikaları ve Türkiye Planlama Politikalarına Etkileri, *Doktora Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, s.108.

Korthals Altes, W. K., 2002. Local Government and the Decentralisation of Urban Regeneration Policies in The Netherlands, *Urban Studies*, Vol.39, s.1441,1442.

Kuban, D., 1971. Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar, *Vakıflar Dergisi*, Sayı:8, s.342-350.

Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yem Yayınevi, s.118.

Larkham, P. J., 1996. Conservation And The City, Routledge.

Lichfield, N., 1988. Economics In Urban Conservation, Cambridge University Press.

Madran, E., Özgönül, N., 1981. Planlı Dönemde (1963-1981) Tarihsel Çevrenin Korunması ve Değerlendirilmesinde Kamunun Yaklaşımı, *Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi*, ODTÜ.

Okyay, İ., 1982. Taşınmaz Eski Eseri Koruma Olayı, Kararları, Organları, Koruma Politikası ve Ülkemiz, *Türkiye Birinci Şehircilik Kongresi*, ODTÜ, s.212.

Okyay, İ., 2001. Fransa'da Kentsel Sit Alanlarının Korunması Malraux Yasası, Yem Yayınları, s.38,82-92.

Özden, P. P., 2001. Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği, *İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:24.

Palalı, E., 1992. Neyi Korumak İsteriz?, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi,* Peyzaj Mimarlığı Odası İstanbul Bölge Şubesi.

Program Ofisi, 2004. Fener Balat Semtlerinin Rehabilitasyon Programı.

Resuloğlu, S., 2005. Koruma Olgusu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Yaklaşımı, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, s.31-32.

Şahin, E., 2006. Evaulation Of The Financial Instruments Within The Conservation Activites.

Şahin, İ., 1990. Türkiye'de Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Olayı ve Korumaya Halkın Katılımı Konusunda Yardımcı Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ, İstanbul, s.10.

Şahin, İ., 2004. Türkiye'de Kentsel Koruma Politikalarının Gelişimine Yardımcı Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada, *Doktora Tezi*, İTÜ, İstanbul, s.23.

Şahin, N., 1995. A Study On Conservation And Rehabiliton Problems Of Historic Timber Houses In Ankara, *Doktora Tezi*, ODTÜ, s.3-4.

Şahin, S., 2004. Arastırma Raporu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müfettişliği, Ankara.

Tekeli, İ., 1980. Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri, *Türkiye'de İmar Planlaması*, ODTÜ, s.61.

Tekeli, İ., 1994. The Development of Istanbul Metropolitan Area: Urban Administration and Planning, IULA-EMME, İstanbul.

Toksöz, E., 2001. Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Avrupa Birliği Mevzuat ve Politikalarının Türk Hukuk Sistemine Uyarlanma Koşulları Üzerine Bir Yaklaşım, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, s.10-22.

Unesco-Mimarlar Odası, 1990. Kültürel Gelişmenin Dünya Onyılı ve Türkiye, s.30-54.

Uzer Von Busch, E., 2010. Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: İstanbul-Büyükada Örneği, *Doktora Tezi*, İTÜ, İstanbul.

Ülger, İ. K., 2003. Avrupa Birliği Ansiklopedisi, TURKAB Yayınları.

Ünal, Y., 2008. Türk Şehir Planlama ve İmar Mevzuatının Kentsel Dönüşüm ve Deprem Ağırlıklı İncelenmesi, Yetkin Yayınları, Ankara.

Ünlü, A. İ., 2006. Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Kalkınma Ajansı Bağlamında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişimi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ünver, E., 2006. Sustainability Of Cultural Heritage Management: "Keklik Street And Its Surrounding Conservation And Development Project", *Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ, Ankara.

Yalçın, Ö., 2004. Macaristan'da Kentsel Koruma-Yenileme ve Kültürel Miras: Budapeşte Örneği, *TMMOB Mimarlık Dergisi,* Sayı:318.

Yıldız, H., 2005. Araştırma Raporu. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müfettişliği.

Yılmaz, B., 2006. Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme ve Türkiye, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, s.55-60.

Yılmaz, G., Gürel Üçer, Z. A., 2004. Türkiye'de Kentsel Koruma Sürecinde Kurumsal Yapı ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir Değerlendirme, *Ege Mimarlık/3-51*.

Yücel, C., 2005. Korunacak Kentsel Alanların Planlanmasında Güncel Yaklaşımlar, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* Dergisi, Sayı:2005/1, s.223-235.

Zeren, N., 1981. Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, *Doktora Tezi,* İTÜ, s.23.

Zeren, N., 1984. *Tarihsel Çevre Koruması Seminer Dizisi*. İTÜ Mimarlık Fakültesi.

Zeren, N., 1988. *Planlı Dönemde Türkiye'de Şehirleşme ve Konya Örneği Sempozyumu*, Konya.

Zeren Gülersoy, N., 2001. Kentsel Sit Koruma Ders Notu, İTÜ, s.70.

1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu, 06.05.1973, Resmi Gazete.

19660 No'lu Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit-Tescil ve Sit Alanı İlanı Sırasındaki Müktesep Hakların Korunması İle İlgili Yönetmelik, 10.12.1987, Resmi Gazete.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 23.07.1983, Resmi Gazete.

660 No'lu İlke Kararı, 1999. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları, Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu.

6785 Sayılı İmar Kanunu, 16.07.1956, Resmi Gazete.

7463 Sayılı Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlakı Hakkında Kanun, 13.9.1957, Resmi Gazete.

Url-1 <*http://www.wmf.org/watch/watch-sites-1996*>, alındığı tarih 17.10.2010.

Url-2 <*http://whc.UNESCO.org/en/statesparties/tr*>, alındığı tarih 23.10.2010.

Url-3 <*http://www.globalheritagefund.org*>, alındığı tarih 24.10.2010.

Url-4 <*http://www.toki.gov.tr/page.asp?id=2.*>, alındığı tarih 27.10.2010.

Url-5 <*http://www. mfb.gov.tr*>, alındığı tarih 27.10.2010.

Url-6<*http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Birimler/BogaziciImarMd/Pages/AnaSayfa.aspx*>, alındığı tarih 08.10.2010.

Url-7 <*http://www.istanbul2010.org/KENTSELPROJELER/index.htm*>, alındığı tarih 01.11.2010.

Url-8 <*http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=44644*>, alındığı tarih 02.11.2010.

TEZ KAPSAMINDA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Görüşme-1: Ümit ÜNAL. İstanbul İl Özel İdaresi Genel Sekreter Yardımcısı, 02.12.2010, 15:00.

Görüşme-2: Tülay TAŞÇI. İstanbul İl Özel İdaresi, Bütçe Planlama Daire Başkanı, 06.12.2010, 15:40.

Görüşme-3: F.Murat TURAN. İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürü, 24.11.2010, 09:35.

Görüşme-4: Asuman BUDAK. İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser Proje Teknik Birimi Şefi, 01.12.2010, 15:30.

Görüşme-5: Ayça ŞAKAR. İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser Birimi, Konservatör/Restoratör, 28.11.2010, 14:35.

Görüşme-6: Esengül Yıldız ALTUNBAŞ. İstanbul İl Özel İdaresi, İmar, Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı, Etüt Proje Müdürlüğü, Eski Eser Birimi, Sanat Tarihçisi, 18.11.2010, 16:10.

EKLER

EK 1 : 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

EK 2 : 5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu

EK 3 : Taşınmaz Kültür Varliklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik (13.04.2005 tarih**,** 25785 Sayılı Resmi Gazete)

EK 4 : Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik (15.07.2005 tarih**,** 25876 Sayılı Resmi Gazete)

EK 5 : İstanbul İl Özel İdaresi, Etüt Proje Müdürlüğü'nün 23/11/2010 tarih, 33337-1736 sayılı yazısı.

EK 1

KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU

Kanun Numarası	**: 2863**
Kabul Tarihi	**: 21/7/1983**
Yayımlandığı R.Gazete	**: Tarih : 23/7/1983 Sayı : 18113**
Yayımlandığı Düstur	**: Tertip : 5 Cilt : 22 Sayfa : 444**

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.

Kapsam:

Madde 2 – Bu Kanun; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.

Tanımlar ve kısaltmalar:

Madde 3 – Bu Kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır:

a) Tanımlar:

(1) **(Değişik:14/7/2004 – 5226/1 md.)**"Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

(2) "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

(3) "Sit"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır. (2)

(4) "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.

(5) "Korunma alanı"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.

(6) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/1 md.)** "Değerlendirme"; kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.

(7) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Ören yeri"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.

(8) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Koruma amaçlı imar plânı"; bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır.

(9) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Çevre düzenleme projesi"; ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir.

(10) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Yönetim alanı"; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

(11) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Yönetim plânı"; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

(12) **(Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Bağlantı noktası"; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır.

b) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/1 md.)** Kısaltmalar:

(1) "Bakanlık"; Kültür ve Turizm Bakanlığını,

(2) "Koruma Yüksek Kurulu"; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunu,

(3)**(Değişik:14/7/2004 – 5226/1 md.)** "Koruma Bölge Kurulu"; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu,

İfade eder.

Haber verme zorunluğu:

Madde 4 – Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler veya yeni haberdar olan malik ve zilyetler, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar.

Bu gibi varlıklar, askeri garnizonlar ve yasak bölgeler içinde bulunursa, usulüne uygun olarak üst komutanlıklara bildirilir.

Böyle bir ihbarı alan muhtar, mülki amir veya bu gibi varlıklardan doğrudan doğruya haberdar olan ilgili makamlar, bunların muhafaza ve güvenlikleri için gerekli tedbirleri alırlar. Muhtar, aynı gün alınan tedbirlerle birlikte durumu en yakın mülki amire; mülki amir ve diğer makamlar ise on gün içinde, yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına ve en yakın müze müdürlüğüne bildirir.

İhbar alan Bakanlık ve müze müdürü bu Kanun hükümlerine göre,en kısa zamanda gerekli işlemleri yapar.

Devlet malı niteliği:

Madde 5 – Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir.

Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları:

Madde 6 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoklar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

Tespit ve tescil:

Madde 7 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/2 md.)

(Değişik birinci fıkra : 26/5/2004-5177/26 md.) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır.

Yapılacak tespitlerde, kültür ve tabiat varlıklarının tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin imkanları gözönünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma bölge kurulu kararı ile tescil olunur.

Tespit ve tescil ile ilgili usuller, esaslar ve kıstaslar yönetmelikte belirtilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese han, hamam, mescit, zaviye, sebil, mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, envarterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır.

Tescil kararlarının ilanı, tebliği ve tapu kütüğüne işlenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Korunma alanı ile ilgili karar alma yetkisi:

Madde 8 – Yedinci maddeye göre tescil edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tesbiti ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapıllamayacağı konusunda karar alma yetkisi Koruma Kurullarına aittir. Koruma Kurullarının kararına 61 inci maddenin ikinci fıkrasına göre itiraz edilebilir.

Korunma alanlarının tespitinde, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, görünümlerinin ve çevreleri ile uyumlarının muhafazası için yeteri kadar korunma alanına sahip olmaları dikkate alınır. Bu hususlarla ilgili esaslar. Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikte belirtilir.

İzinsiz müdahale ve kullanma yasağı:

Madde 9 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/3 md.)

Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşaî ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılamaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler inşaî ve fizikî müdahale sayılır.

Yetki ve yöntem:

Madde 10 – Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması,Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanmasında, gerektiğinde, Kültür ve Turizm Bakanlığının teknik yardımı ve işbirliği sağlanır.

Milli Savunma Bakanlığının idare ve denetiminde veya sınır boyu ve yasak bölgede bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Milli Savunma Bakanlığınca yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanması, Milli Savunma Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında düzenlenecek protokol esaslarına göre yürütülür.

(Değişik: 17/6/1987 - 3386/4 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, mevlevihane, çeşme ve benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülür.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi, bu Kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların bütçelerine her yıl bu maksatla konacak ödeneklerle yapılır.

Bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bütçesine her yıl yeteri kadar ödenek konur.

(Mülga sekizinci fıkra:14/7/2004 – 5226/4 md.)

(Ek: 17/6/1987 - 3386/4 md.) Araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi Bakanlığa aittir.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/4 md.)Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/4 md.) Belediyeler belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde, valilikler ise bu sınırlar dışında yetkilidir.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/4 md.) Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar plânı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/4 md.) Alanın özelliği göz önüne alınarak, bu büroların hangi uzmanlık dallarından teşekkül edeceği, çalışma, izin usul ve esasları; Bakanlık ve İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Hak ve sorumluluk:

Madde 11 – Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığının bu Kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu Kanunun bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. **(Değişik ikinci cümle: 22/5/2007-5663/1 md.)** Ancak, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarınca birinci grup olarak tescil ve ilan edilen kültür varlıklarının bulunduğu taşınmazlar ile birinci ve ikinci derece arkeolojik sit alanlarındaki taşınmazlar zilyetlik yoluyla iktisap edilemez.

Malikler bu varlıkların üzerindeki mülkiyet haklarının tabii icabı olan ve bu Kanunun hükümlerine aykırı bulunmayan bütün yetkilerini kullanabilirler.

Bu Kanunun belirlediği bakım onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri, usulüne göre kamulaştırılır. Mazbut veya mülhak vakıf varlıkları bu hükme tabi değildir.

Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görmesi ile, Vakıflar Genel Müdürlürğü, il özel idareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, yukarıda sözü geçen maliklere lüzum görülen hallerde, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma, bakım ve onarımlarına, teknik eleman ve ödenekleri ile yardımda bulunabilirler.

Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı

Madde 12 – Özel hukuka tabi gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının; korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığınca ayni, nakdi ve teknik yardım yapılır (...).

(Mülga ikinci ve üçüncü fıkralar: 21/2/2001 - 4629/6 md.)

(Mülga 4 üncü fıkra: 14/4/2004 - 5226/6 md.)

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) Bu amaçla, Bakanlık bütçesine yeterli ödenek konulur. Bakanlıkça yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

(Değişik altıncı fıkra : 4/2/2009-5835/1 md.) Belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmak üzere 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin % 10'u nispetinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir.

(Değişik yedinci fıkra : 4/2/2009-5835/1 md.) Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır. Bu miktar; il özel idaresince ve belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılmak üzere il özel idaresine ve il sınırları içindeki belediyelere vali tarafından aktarılır ve bu pay valinin denetiminde kullanılır. İl özel idarelerince yapılan projeler için kullanılan miktar özel hesabın % 30'unu geçemez.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) Bu madde uyarınca tahakkuk eden katkı payları hakkında 1319 sayılı Kanunun üçüncü kısmı hükümleri uygulanır. Katkı paylarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı ile Bakanlık tarafından belirlenir.

(Ek fıkra: 28/12/2006-5571/22 md.) Yukarıdaki hükümlere göre, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı payı olarak tahsil olunan miktarlar tahsil edildiği ayı takip eden ayın onuncu günü akşamına kadar il özel idarelerine bir bildirim ile beyan edilerek aynı süre içinde ödenir. Tahsil ettikleri katkı payını yukarıda belirtilen süre içinde il özel idarelerine yatırmayan belediyelerden, bu katkı payları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gecikme zammı tatbik edilerek tahsil edilir.

(Ek fıkra: 28/12/2006-5571/22 md.) Belediye başkanları, belediyelerin tahsil ettikleri paylardan il özel idarelerine ödemeleri gereken taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına katkı paylarının, zamanında ve tam olarak ödenmesini sağlamakla yükümlüdür. Ödenmeyen paylar, ilgili il özel idaresinin talebi üzerine ilgili belediyenin İller Bankasından aldığı genel bütçe vergi gelirleri payından kesilerek talep eden özel idareye gönderilir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/6 md.) 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullandırılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca müştereken belirlenir.

Devir yasağı:

Madde 13 – Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dahilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzelkişilere satılamaz, hibe edilemez.

Kullanma:

Madde 14 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir.

Anılan varlıklardan, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetim ve denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflarla, 7044 sayılı Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğüne Devrine Dair Kanunla yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen vakıf mallarının kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve kamu yararına çalışan milli derneklere, belirli sürelerle, intifa haklarının bırakılması veya gerçek ve tüzelkişilerce karakterine uygun kullanılmak şartı ile kiraya verilmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yetkisindedir.

Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu Kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdürler.

Kamulaştırma:

Madde 15 – Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:

a) Kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerle mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak proğramlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur.

(Ek: 17/6/1987 - 3386/5 md.; Değişik:14/7/2004 – 5226/7 md.) Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahallî idare birlikleri tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler.

b) Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğüce yapılır. Bu maksat için Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konur.

c) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa bunların belediyelerce; sair kamu kurum ve kuruluşlarının bakım ve onarım ile görevli oldukları veya kullandıkları bu gibi kültür varlıklarının korunma olanlarının ise, bu kurum ve kuruluşlarca, kamulaştırılması esastır.

d) Kamulaştırmalarda bedel takdirinde,taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz.

e) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/5 md.)** Kamulaştırma işlemleri, bu Kanun hükümleri ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yapılır.

f) **(Ek: 17/6/1987 - 3386/5 md.; Değişik: 25/6/2009-5917/24 md.)** Sit alanı ilan edilen ve 1/1000 ölçekli onanlı koruma amaçlı imar planında kesin inşaat yasağı getirilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusu ve karşılığında önerilen parsellerin tamamının kabulü koşuluyla, başka Hazine arsa veya arazileri ile müstakil veya hisseli olarak değiştirilebilir. Sit alanı ilan edildiği tapu kütüğüne şerh edilen taşınmazları, miras ve ölüme bağlı tasarruflar dışında, sonradan edinenlerin talepleri değerlendirilmez. Ancak, Bakanlık izniyle gerçekleştirilen kazıların yapıldığı alanlarda bulunan parsellerde, maliklerin başvurusu ve kabulüne ilişkin koşul parsele yönelik uygulanır ve 1/1000 ölçekli onanlı koruma amaçlı imar planı şartı aranmaz. Bu parsellerin üzerinde bina veya tesis varsa malikinin başvurusu üzerine rayiç bedeli, 2942 sayılı Kanunun 11 inci maddesi hükümlerine göre belirlenerek

ödenir. Bu bentle ilgili usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

Bu hükümle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Ruhsatsız yapı yasağı:

Madde 16 – Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsızolarak inşaat yapmak yasaktır. Buralarda ruhsatsız olarak yapılacak inşaatlar ile, koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılır.

Madde 17 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/8 md.)

a) Bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur. Sit alanının etkileşim çevresine ilişkin varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilerek ilgili idarelerce onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır. İki yıl içinde koruma amaçlı imar plânı yapılmadığı takdirde, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulanması, koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar durdurulur.

Bu iki yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plân yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulunca bu süre bir yıl daha uzatılabilir.

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma plânları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir.

İlgili idareler, koruma amaçlı imar plânını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar da değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle plânlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Altmış gün içerisinde onaylanmayan plânlar kesinleşerek yürürlüğe girer. Koruma amaçlı imar plânının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan ortadan kalkar.

Ören yerlerinde çevre düzenleme projesi yapımı ve değişiklikleri, ilgili koruma bölge kurulunun uygun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinde yapılacak değişiklikler yukarıdaki usullere tabidir.

Koruma amaçlı imar plânları; müellifi şehir plâncısı olmak üzere; alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, gösterimi, uygulaması, denetimi ve plân müelliflerinin yeterliliği ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlık ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için ödenek ayırırlar.

Koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen yerlerde; bu kararın ilanından önce imar mevzuatına ve onanlı imar plânlarına uygun olarak alınmış yapı ruhsatı ve eklerine göre

subasman seviyesi tamamlanmış yapıların inşasına devam edilebilir, ancak bu maddenin (c) bendi uyarınca yapılanma hakkı aktarımını re'sen uygulamaya da ilgili idareler yetkilidir. Subasman seviyesi tamamlanmamış yapıların yapı ruhsatları iptal edilir. Kesin yapılanma yasağı bulunan sit alanlarında bu madde hükümlerinden faydalanılamaz.

b) Koruma amaçlı imar plânlarıyla kesin yapılanma yasağı getirilen sit alanlarında bulunan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar malikin başvurusu üzerine, belediye ve il özel idaresine ait taşınmazlarla takas edilebilir.

c) Yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli taşınmaz kültür varlıklarına veya bunların koruma alanlarında bulunan ya da koruma amaçlı imar plânlarıyla yapılanma hakları kısıtlanan taşınmazlara ait mülkiyet veya yapılanma haklarının kısıtlanmış bölümünü, imar plânlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanı olarak ayrılmış, mülkiyetlerindeki veya üçüncü şahıslara ait alanlara, aktarımdan yararlanacak öncelikli hakları belirleyerek bir program dahilinde aktarmaya, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyeler, bunların dışında valilikler yetkilidir.

Aktarım işleminde Sermaye Piyasası Kurulunca onaylı gayrimenkul değerleme şirketlerince yapılacak rayiç değer denkleştirmesi esastır. Ancak aktarıma konu hak tescilli taşınmaz kültür varlığına ilişkin ise yapı değeri dikkate alınmaz.

Bu taşınmazlar için, kısıtlanmış yapılanma haklarının, imar plânlarıyla aktarım alanı olarak ayrılmış yapılanmaya açık diğer alanlarda kullanılmasını sağlayacak ve bu hakkı hamiline yazılı menkul kıymete dönüştürecek belgeler düzenlemeye, bu belgeleri yapılanma hakları kısıtlanmış alan olarak gösterilen ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlardaki taşınmaz sahiplerinden hak sahibi olanlara vermeye, imar plânında aktarım alanı olarak ayrılmış ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlarda ise ruhsat vermek için toplamaya ilgili idareler yetkilidir. Menkul kıymetlerin basılması, saklanması, el değiştirme işlemlerinin onaylanması ve veri tabanının oluşturulması ve denetlenmesi İller Bankasınca yapılır.

Bu alanlarda kesin yapılanma yasağı gelmesi nedeniyle yapılanma hakkının tamamen aktarılması halinde, yapılanma hakkı kısıtlanan taşınmaz, mütemmimi ile birlikte ilgili idare mülkiyetine geçer ve parseller ilgili idare adına tescil edilir ve hiçbir koşulda satışa konu edilemez.

Aktarıma konu parselde malikin korunabilir yapılanma hakkı kalması halinde ise yapılanma hakkı kısmen aktarılır. Bu durumda, malikin yapılanma hakkı kısıtlanmış alandaki mülkiyeti devam eder.

Ancak, aktarıma konu hak, tescilli taşınmaz kültür varlığı üzerinde ise, malikin bu varlığın korunması ve yaşatılması için gerekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmasını, ilgili idare ile imzalanacak protokole uygun olarak menkul kıymetleri teslim almasını müteakip başlatarak tamamlaması zorunludur. Aksi halde, ilgili idare teslim edilen menkul kıymet bedelini faiziyle birlikte malikten tahsile yetkilidir. Bu hususlar ve protokol menkul kıymet tesliminden önce ilgili idarece tapuya her türlü harçtan ve damga vergisinden muaf olarak şerh edilir.

Kısıtlanmış hakların bulunduğu belediye sınırları içerisinde, aktarım alanı tespit edilmesinin mümkün olamaması halinde, ilgili idareler ortak program yürütmeye yetkilidir.

Yukarıdaki fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yapı esasları:

Madde 18 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/7 md.)

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerinin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde koruma bölge kurulunca yapılır. Gruplandırılan taşınmaz kültür varlıkları, tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir. Gruplandırma yapılmadıkça, onarım ve yapı esasları belirlenemez.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri ve bunların uygulanmasında restoratör mimar veya mimarın bulunması zorunludur. Bunlardan I. grup kapsamında olanların rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinin uygulama çalışmaları, yapının özelliğine göre kalem işleri, ahşap, demir, taş işleri ve restorasyon konularında uzmanlaşmış kişilerce yapılır.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Sit alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarında onaylı plân ve proje dışı uygulama yapan veya yapılmasına yol açan sorumlularının, koruma bölge kurulları ile ilgili konularda plân ve proje düzenlemesi ve uygulama sorumluluğu yapması beş yıl süre ile yasaklanır. Uygulama sorumlularının denetimi, ilgili belediye veya valilikçe yapılarak aykırı hareket edenler, Bakanlığa ve ilgili meslek odasına bildirilir.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Proje uygulanması safhasında herhangi bir nedenle uygulama sorumlusunun ayrılması halinde bu husus Bakanlığa bildirilir, yenisi tayin edilmedikçe uygulamaya devam edilemez.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/9 md.) Yapı esasları, denetim ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Mahalli idareler, taşınmaz kültür varlığı parselinde, ek veya eklenti suretiyle yapılacak veya yeni inşa edilecek yapılara ait koruma bölge kurulunca verilen kararlarda veya onaylanmış kültür varlığı projelerinde değişiklik yapamazlar. Ancak,inşa edilecek yapının fen ve sağlık şartlarının mevzuata uygunluğunu kontrol ederler.

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parselleri,taşınmaz kültür varlıklarının maliyetine tesir edecek şekil ve surette ayrılamaz ve birleştirilemez.

Maliklerin izin verme yükümlülüğü:

Madde 19 – Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığınca görevlendirilmiş uzmanlara, gerektiği zaman, varlığın kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölevesinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi, kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve gereken kolaylığı göstermeye mecburdurlar. Ancak, görevliler konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal etmeyecek tarzda faaliyetlerini yürütürler.

Taşınmaz kültür varlıklarının nakli:

Madde 20 – Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, bulundukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak, bu taşınmaz kültür varlıklarının başka bir yere nakli zorunluluğu varsa veya özellikleri itibariyle nakli gerekli ise, Koruma Bölge Kurullarının uygun görüşü ve gereken emniyet tedbirleri alınmak suretiyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca istenilen yere nakledilebilir. Kültür varlığının nakli dolayısıyla taşınmazın maliki bir zarara maruz kalmışsa, Kültür ve Turizm Bakanlığınca oluşturulacak bir komisyonun tespit edeceği tazminat zarar görene ödenir.

İstisnalar ve muafiyetler:

Madde 21 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/8 md.)

(Mülga birinci fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.

(Mülga birinci fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.

Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan ve I inci ve II nci grup olarak gruplandırılmış bulunan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerine kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Kültür varlıklarının korunması maksadıyla tespit, proje, bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Savunma Bakanlığı, Bakanlıkça ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce dışardan getirilecek her

türlü araç, gereç, makine, teknik malzeme ve kimyevi maddeler ile altın ve gümüş varak, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Koruma bölge kurulları kararına uygun olarak bu taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işleri Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesnadır.

(Ek fıkra: 14/7/2004-5226/27 md.) Bu Kanun kapsamında tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları için 29/6/2001 tarihli ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

Madde 22 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları:

Madde 23 – Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) **(Değişik: 17/6/1987 - 3386/9 md.)** Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (religue'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar.

Yönetim ve gözetim:

Madde 24 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/10 md.)

Devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmeleri Devlete aittir. Bu gibi varlıklardan gerçek ve tüzelkişilerin ellerinde bulunanlar, değeri ödenerek Bakanlık tarafından satın alınabilir.

23 üncü maddenin (a) bendinde belirtilen etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurt içinde alımı, satımı ve devri serbesttir. Alımı, satımı serbest bırakılacak etnoğrafik eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartları bir yönetmelikle belirlenir.

Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nca satın alınabilir.

Ancak, bu tip eserlerden her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkarılacakların kontrolü, Bakanlığa bağlı müzelerce yapılabileceği gibi bazı gümrük çıkış kapılarında bulundurulacak ihtisas elemanlarınca da yapılabilir. Hangi kapılarda ihtisas elemanı bulundurulacağı bir yönetmelikte belirlenir.

Yapılan kontrol sonunda bu tip eserlerden yurt dışına çıkmasında sakınca görülenler tespit edilerek değerlendirilmeleri yurt içinde yapılmak şartıyla, sahiplerine iade edilirler.

Bu maddede belirtilen ve alım, satımı serbest bırakılan eserlerde Devletin rüçhan hakkı mahfuzdur.

Müzelere alınma:

Madde 25 – Dördüncü maddeye göre Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile 23 üncü maddede belirlenen korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bilimsel esaslara göre tasnif ve tescile tabi tutulurlar. Bunlardan Devlet müzelerinde bulunması gerekli görülenler, usulüne uygun olarak müzelere alınırlar.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tasnifi, tescili ve müzelere alınmaları ile ilgili kıstaslar, usuller ve esaslar yönetmelikte belirlenir.

Türk askeri tarihini ilgilendiren her türlü silah ve malzemenin bulundukları veya ihbar edildikleri yerde, tarihi niteliklerinin araştırılması, incelenmesi ve değerlendirilmesi Genelkurmay Başkanlığınca yapılır.

Tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzelere alınması gerekli görülmeyenler, sahiplerine bir belge ile iade olunurlar. Belge ile iade olunan kültür varlıkları üzerinde, sahipleri her türlü tasarrufta bulunabilirler. Bir yıl içinde sahipleri tarafından alınmayanlar, müzelerde saklanabilir veya usulüne uygun olarak Devletçe satılabilir.

Müze, özel müze ve koleksiyonculuk:

Madde 26 – Bu Kanunun kapsamına giren kültür ve tabiat varlıklarına ait müzelerin kurulması, geliştirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindendir.

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler. Ancak, gerçek ve tüzelkişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirerek, Kültür ve Turizm Bakanlağınca verilecek izin belgesinde belirlenir.

Gerçek ve tüzelkişilerce kurulacak müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirlenen konu alanlarına inhisar etmek şartı ile, taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzeler de, taşınır kültür varlıklarının korunması hususunda Devlet müzeleri statüsündedirler.

Anılan müzelerin kuruluş amacı, görevi ve yönetim şekil ve şartları ile, gözetim ve denetimi yönetmelikle belirlenir.

Devlet müzeleri içerisinde özel bir ihtisas ve araştırma müzeleri olan askeri müzelerin kurulması, yaşatılması, malzemenin ve uğraş konularının tayin ve tespiti Genelkurmay Başkanlığına aittir. Bu müzelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma düzenleri, Milli Savunma Bakanlığının, Kültür ve Turizm Bakanlığıyla birlikte hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.

Gerçek ve tüzelkişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler.

Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar.

Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri onbeş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Kültür varlığı ticareti:

Madde 27 – Yirmibeşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılır.

Bu ticareti yapmak isteyenler, Kültür ve Turizm Bakanlığından ruhsatname almak zorundadırlar. Bu ruhsatnameler üç yıl için geçerlidir. Bu sürenin bitiminden bir ay önce ruhsatname yenilenebilir. Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir.

İkametgahını ticarethane olarak gösterme yasağı:

Madde 28 – Kültür varlığı ticareti yapanlar belli bir ticaret yeri göstermek mecburiyetindedir. Ancak, ikametgahlarını hiçbir zaman, ticarethane veya depo olarak gösteremezler.

Ticarethane ve depoların kontrolü:

Madde 29 – Kültür varlığı ticareti yapanların işyerleri ve depoları yönetmelikte belirlenen esaslar dahilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerince denetlenir.

Haber verme zorunluluğu:

Madde 30 – Kamu kurumu ve kuruluşları (Belediyeler ve il özel idareleri dahil, vakıflar, gerçek ve tüzelkişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzeyedelerdeki satışlara konu olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile koleksiyonları, önce Devlet müzelerine haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarından meydana getirilen koleksiyonları kuracağı komisyonun takdir edeceği bedel üzerinden satın alabilir. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunurlar.

Birinci fıkrada sözü edilen, kamu kurumu ve kuruluşları, vakıflar, gerçek ve tüzelkişiler satacakları veya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları müzayedelerdeki satışlara konu olan askeri tarihimize ait kültür varlıkları ile silah ve askeri malzeme koleksiyonlarını Genelkurmay Başkanlığına haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu kültür varlıklarından hazineya intikal etmiş olup askeri müzelerin koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Milli Savunma Bakanlığına devrolunurlar.

Madde 31 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Yurt dışına çıkarma yasağı:

Madde 32 – Yurt içinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamaz. Ancak, milli çıkarlarımız dikkate alınarak, bunların hertürlü hasar, zarar, tehdit veya tecavüz ihtimaline karşı, gideceği ülke makamlarından teminat almak ve sigortalanmak şartı ile, yurt dışında geçici olarak sergilendikten sonra geri getirilmelerine; Kültür ve Turizm Bakanlığınca teşkil edilecek yükseköğretim kurumlarının Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dallarının başkanlarından oluşan bilim kurulunun kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Türkiye'deki kordiplomatik mensupları, Türkiye'ye girişlerinde beyan ederek beraberlerinde getirdikleri yabancı kökenli kültür varlıklarını, çıkışlarında beraberlerinde götürebilirler.

Yurt dışına geçici olarak sergilenmek üzere kültür ve tabiat varlıkları gönderilmesi esasları ile, Türkiye'deki kordiplamatik mensuplarına beraberlerinde getirdikleri bu tür varlıkların giriş ve çıkışlarında yapılacak işlemler, istenecek belgeler ve ilgili diğer hususlar Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığının birlikte düzenleyecekleri yönetmelikte belirtilir.

Yurt dışından getirme:

Madde 33 – Yurt dışından kültür varlığı getirmek serbesttir.

Kopya çıkarma:

Madde 34 – Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı ören yerleri ve müzelerdeki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının öğretim, eğitim, bilimsel araştırma ve tanıtma amacı ile fotoğraflarının ve filmlerinin çekilmesi, mulaj ve kopyalarının çıkartılması Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.

Bu hususlarla ilgili esaslar, yönetmelikte tespit olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Araştırma, Sondaj, Kazı ve Define Arama

Araştırma, sondaj ve kazı izni:

Madde 35 – Bu kanun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını meydana çıkarmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı, sadece Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Bilimsel ve mali yeterliği Kültür ve Turizm Bakanlığınca takdir ve kabul olunan Türk ve yabancı heyet ve kurumlara araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından; sondaj ve kazı yapma izni Kültür ve Turizm Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu kararı ile verilir, Kültür ve Turizm Bakanlığı elemanları veya bu Bakanlıkça görevlendirilecek Türk bilim adamları tarafından yapılacak araştırma, sondaj ve kazılar, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır. Askeri yasak bölgelerde yapılacak araştırma, sondaj ve kazı için gerekli ruhsatname, Genelkurmay Başkanlığının iznini müteakip, sözü geçen heyet ve kurumların göstereceği uzmanlar adına düzenlenir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca haklı görülebilecek sebep olmadıkça heyet ve kurumlar ruhsatnamedeki üyelerini değiştiremezler.

Su altında korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu bölgeler, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak Kültür ve Turizm Bakanlığınca tespit edilir ve Bakanlar Kurulu kararı ile yayımlanır. Bu bölgelerde, sportif amaçlı dalış yapmak yasaktır, ikinci fıkra hükümlerine göre izin almak şartıyla araştırma ve kazı yapılabilir.

Maliklerin mülkleri içinde yapılacak kazılar:

Madde 36 – Taşınmaz kültür varlığı sahiplerinin kendi mülkleri içinde kültür varlığı aramak maksadı ile araştırma, sondaj ve kazı yapmaları da bu Kanunun 35 ve 41 inci maddeleri hükümlerine tabidir.

Kazı izninde usul:

Madde 37 – Aynı kazı heyetine veya şahsa, aynı süre içinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılan kurtarma kazıları dışında, birden fazla yerde kazı ve sondaj izni verilemez. İzin verilmesi, araştırma, sondaj ve kazının yapılması, elde edilecek kültür ve tabiat varlıklarının muhafaza şartları, bu eserler üzerinde araştırma, sondaj, ve kazı sahiplerine tanınacak diğer haklar bir yönetmelikte tespit olunur.

Kazı izninin devredilmeyeceği:

Madde 38 – Türk ve yabancı bilim kurumlarına veya onların adına hareket eden kişilere verilen kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Araştırma, sondaj ve kazı izninin hükümsüzlüğü:

Madde 39 – Kültür ve Turizm Bakanlığınca kabul edilen haklı bir sebep gösterilmeden, ruhsatname tarihinden itibaren, en çok altı ay içinde başlanılmayan araştırma, kazı ve sondajlara ait izin ve ruhsatnameler, hükümsüz sayılır. Araştırma, sondaj ve kazı çalışmaları, makul bir sebep gösterilmeksizin iki aydan fazla tatil edilemez. Bu süreyi geciktirenlerin izin ve ruhsatnameleri iptal edilmiş sayılır. Ayrıca, bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri iptal edilir ve bu gibilere, daha sonra izin ve ruhsat verilmez.

Araştırma, sondaj ve kazı izninde süre:

Madde 40 – Kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni bir yıl için geçerlidir. Ruhsatname ve izin süresinin sonunda heyet başkanı kazıya, sondaj ve araştırmaya devam edildiğini, yazılı olarak bildirdiği takdirde, bu hak her yıl müracaat şartı ile gelecek yıllarda da müracaatçı için saklı tutulur.

Kazıdan çıkan eserlerin müzelere nakli:

Madde 41 – Kazılarda meydana çıkan bütün taşınır kültür ve tabiat varlıkları, kazı yapan heyet ve kurumlar tarafından her yıl yapılan kazı sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığının göstereceği Devlet müzesine naklolunur. Kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen insan ve hayvan iskeletleri ile bütün fosiller, Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görüldüğü takdirde, tabiat tarihi müzeleri ile üniversitelere veya ilgili diğer Türk bilim kurumlarına verilebilir. Ayrıca, kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen askeri tarihle ilgili her türlü taşınır kültür varlığı, Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü ile, Kültür ve Turizm Bakanlığınca askeri müzelere devredilir.

Zarar vermede tazminat yükümlülüğü:

Madde 42 – Kazı ve sondaj izni alanlar, bu çalışmayı sahipli arazide yaptıkları takdirde, kazı, sondaj ve araştırma bölgesindeki arazi sahiplerinin zararlarını tazmin ile yükümlüdürler, Arazi sahipleri Kültür ve Turizm Bakanlığının oluşturacağı komisyonca takdir edilecek tazminat karşılığında, kazı ve sondaj veya araştırmaya izin vermeye mecburdurlar.

Bu gibi yerler, gerektiğinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca kamulaştırılabilir. Yabancı bilim kurumlarınca yapılan kazılarda, bu kamulaştırmanın bedeli kazı sahipleri tarafından ödenir. Hazine adına tescil edilecek yerin kamulaştırma bedelinin takdirinde genel kamulaştırma hükümleri uygulanır. Bu madde gereğince ödenecek tazminat ve kamulaştırma bedellerinin takdirinde, kazı, sondaj ve araştırma faaliyetlerinden önce, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri ile, bu faaliyetler sonucu bulunan kültür varlıklarının değeri, dikkate alınmaz.

Yayım hakkı:

Madde 43 – Kazı, sondaj ve araştırmalarda, meydana çıkacak olan varlıkların yayım hakkı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri gereğince, kazı, sondaj ve araştırma izni alan heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırmayı fiilen idare edenlere aittir. Kazı başkanları, her kazı dönemi sonunda, Kültür ve Turizm Bakanlığına bilimsel bir rapor vermekle yükümlüdürler. Kazının bitiminden itibaren, kazı dönemi çalışmalarına ait bilimsel raporlarını en geç iki yıl, nihai bilimsel raporlarını ise beş yıl içinde yayımlamayan kazı heyetlerinin kazı, sondaj ve araştırmalarda buldukları kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki her türlü yayım hakkı Kültür ve Turizm Bakanlığına geçer.

Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yapılan kazı, sondaj ve araştırmalara ait bilimsel raporlar, kazı başkanlığınca, yayımlanacak şekilde hazırlanır. Kültür ve Turizm Bakanlığı bunlardan gerekli görülenleri yayımlar.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görülecek mazeretler dışında, yukarıda açıklanan süre içinde son raporlarını yayımlamamış bulunan heyet ve kişilere yeni bir kazı için ruhsatname verilmez.

Giderler:

Madde 44 – Kazı, sondaj ve araştırma yapılan saha ile, kazı,sondaj ve araştırmadan çıkan kültür varlıklarının yerinde korunmasını sağlamak maksadıyla, kazı yerinde geçici olarak çalıştırılacak bekçilerin ücret ve masrafları ile kazı yerinin eski haline getirilmesinin gerektirdiği giderleri karşılamak, kazı sırasında meydana gelebilecek zararları tazmin ve bunlarla ilgili bütün giderler, düzenlenecek yönetmeliğe göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ruhsat verme veya süre uzatma sırasında, kazı sahiplerinden tahsil edilerek emaneten mal sandığına yatırılan paralardan ödenir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından finanse edilen konularda, gider karşılıklarının mal sandığına yatırılması zorunlu değildir.

Korunma ve çevre düzenlemesi:

Madde 45 – Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılan kazılarda ortaya çıkan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım, onarım ve çevre düzenlemeleri ile taşınır kültür ve tabiat varlıklarının bakım ve onarımları kazı başkanlığınca yapılır.

Araştırma, kazı ve sondajların geçici olarak veya tamamen durdurulması:

Madde 46 – Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak yapılan kazı, sondaj ve araştırmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca geçici olarak veya tamamen durdurulur.

Tesislerin devri:

Madde 47 – Heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırma yapan şahıslar tarafından, işe başlamak için veya çalışmaların devamı sırasında muhtelif şekillerde satın alınan veya inşa edilen depo, lojman ve benzeri tesisler ve malzeme, kazının sonunda bedelsiz olarak, Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunur. Bu tesislerin kullanış şekillerinin tayinine Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir.

Araştırma, kazı ve sondajda görevlendirilenler:

Madde 48 – Yabancı heyet ve kurumlar tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlarda Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü uzmanlarından bir veya birkaç temsilci bulunur. Türk heyet ve kurumlarınca yapılan araştırma, kazı ve sondajlara Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yetkili bir uzman katılır. Temsilci ve uzmanların seçimi ve görevleri, yönetmelikle belirlenir.

Türk heyet ve kurumlarınca yapılan kazılara katılacak Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarının yol masrafları, yevmiyeleri ve zaruri giderleri, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Yabancı kurum ve heyetler tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlarda görevlendirilecek Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcilerine ödenecek olan yol masrafları, yevmiye, temsil ödeneği ve su altı dalış tazminatı, kazı başkanlığından Kültür ve Turizm Bakanlığınca peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır. Temsil ödeneğinin miktarı, her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığınca tayin edilir.

Araştırma, kazı ve sondaj izin yasağı:

Madde 49 – Türkiye'deki elçilik ve konsolosluklar mensuplarına, araştırma, kazı ve sondaj izni verilmez.

Define arama:

Madde 50 – Define aramak isteyenlere, bu Kanunun 6 ncı maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak belirtilen yerler ile tespit ve tescil edilen sit alanları ve mezarlıklar dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığınca define arama ruhsatnamesi verilebilir.

Define aramak isteyenlere aynı süre içinde birden fazla yerde arama izni verilemez. Define arama izni, başkalarına devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Define aramada, Kültür ve Turizm Bakanlığından ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci olarak gönderileceklerin yolluk ve yevmiyeleri ile zaruri giderleri arayıcı tarafından

karşılanır. Bu iş için gerekli olan ödenek, Bakanlıkça, define arayıcısından peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır.

Arama ruhsatının verilmesi, define arayıcıdan istenecek belgeler, aramanın yapılması, çıkan defineden arayıcıya tanınacak haklar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının birlikte düzenleyeceği yönetmelikte belirtilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Bölge Kurulları

Kuruluş, görev, yetki ve çalışma şekli:

Madde 51 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/11 md.)

Yurtiçinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere, Bakanlığa bağlı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu" ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları" kurulur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır;

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonuyla ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,

b) Koruma bölge kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,

c) Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak.

Koruma Yüksek Kurulu yılda en az iki defa toplanır. Bakanlık gerekli gördüğünde kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

Koruma Yüksek Kurulu salt çoğunlukla toplanır, toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oyları ile karar verir.

Koruma Yüksek Kurulunun çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle düzenlenir.

Madde 52 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Koruma Yüksek Kurulu üyeliği:

Madde 53 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/12 md.)

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu aşağıda belirtilen üyelerden oluşur.

Üyeler;

(1) Bakanlık Müsteşarı,

(2) Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı,

(3) Bakanlığın ilgili Müsteşar Yardımcısı,

(4) Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü,

(5) Turizm Genel Müdürü,

(6) Bayındırlık ve İskan Bakanlığının İlgili Genel Müdürü veya yardımcısı,

(7) Orman Genel Müdürü veya Yardımcısı,

(8) Vakıflar Genel Müdürü veya Yardımcısı,

(9) Koruma bölge kurulları başkanlarından Bakanlıkça seçilecek altı üye.

(10) **(Ek: 26/5/2004-5177/27 md.)** Maden İşleri Genel Müdürü veya Yardımcısı,

(11) **(Ek: 26/5/2004-5177/27 md.)** Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürü veya Yardımcısı.

Koruma Yüksek Kurulunun başkanı, Bakanlık Müsteşarıdır.

Müsteşar bulunmadığı zaman yardımcısı Kurula başkanlık eder.

Temsilci üyelerin nitelikleri

Madde 54 – Koruma Yüksek Kurulunun temsilci üyelerinin,yükseköğretim görmüş olmaları ve 53 üncü maddede belirlenen bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihan yurt içinde veya yurt dışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır.

Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulu üyeliğinin sona ermesi, süresi ve huzur hakkı:

Madde 55 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/10 md.)

Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerinin üyelikleri kurumlarındaki görevleri süresince devam eder.

(Değişik ikinci fıkra : 4/2/2009-5835/2 md.) Koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerinin görev süresi üç yıldır.

Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulu üyeleri, görev ve yetki alanlarına giren konularda doğrudan veya dolaylı olarak taraf olamaz ve hiçbir menfaat sağlayamazlar. Aksine davrandığı tespit edilenlerin kurul üyeliği Bakanlıkça sona erdirilir.

(Değişik dördüncü fıkra : 4/2/2009-5835/2 md.) Koruma Yüksek Kurulu üyeleri ile koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerine, ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (5000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda, koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerine ise ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (2000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir.

Herhangi bir nedenle bir yıl içinde yıllık izin, hastalık ve mazeret izinleri hariç dört veya üst üste iki toplantıya katılmayan koruma bölge kurulu üyelerinin üyelikleri sona erer.

Madde 56 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Koruma Bölge Kurullarının görev, yetki ve çalışma şekli:

Madde 57 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/14 md.)

Koruma bölge kurulları, Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde olmak kaydıyla aşağıdaki işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

a) Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,

b) Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,

c) Sit alanlarının tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,

d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip karar almak,

e) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,

f) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,

g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarına ilişkin uygulamaya yönelik kararlar almak.

(Ek fıkra: 4/2/2009-5835/3 md.) 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun uyarınca ilan edilen yenileme bölgelerinde yenileme projelerini onaylamak üzere 5366 sayılı Kanun uyarınca oluşturulan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları da bu maddede belirtilen işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

(Değişik fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurullarının başkan ve yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda kurula, başkan yardımcısı başkanlık eder.

(Değişik fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurulları, toplantıya katılması gereken üyelerin salt çoğunluğuyla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alırlar. Ancak karar yeter sayısı Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üye sayısının salt çoğunluğundan az olamaz. Alınan kararlar bu Kanun ve ilke kararlarındaki dayanakları ile bilimsel gerekçeleri belirtilerek yazılır.

(Değişik fıkra: 4/2/2009-5835/3 md.) Koruma bölge kurullarının teknik ve idari hizmetleri, koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından yürütülür. Üçten fazla koruma bölge kurulu bulunan illerde, kurullar arasında teknik ve idari işlerde koordinasyonu sağlamak üzere koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğü kurulur. Koruma bölge kurulu müdürlükleri, koruma bölge kurulları koordinasyon müdürlüğüne bağlı olarak çalışır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Koruma bölge kurulu, belgeleri tam olarak koruma bölge kuruluna ibraz edildiği tarihten itibaren, koruma amaçlı imar plânlarını en geç altı ay, uygulamaya yönelik projeleri ise en geç üç ay içinde karara bağlar.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşaî ve fizikî müdahale koruma bölge kurulunun izni ile yapılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Ancak, koruma amaçlı imar plânı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki inşaî ve fizikî müdahaleler, koruma amaçlı imar plânı hükümleri doğrultusunda, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Vakıflar Genel Müdürlüğü idare ve denetiminde olan mazbut vakıfların veya mülhak vakıfların mülkiyetindeki kültür varlıklarının 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratları, özgün biçim ve malzemeye uygun olarak Vakıflar Genel Müdürlüğünce yaptırılır.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeleri, ilgili idareler ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce ilgili koruma bölge kurulu müdürlüklerine gönderilir.

(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Koruma Bölge Kurullarının oluşumu:

Madde 58 – (Değişik: 17/6/1987 - 3386/15 md.)

Koruma Bölge Kurulları aşağıda belirtilen üyelerden oluşur;

a) Arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek beş temsilci,

b) Yükseköğretim Kurulunca, kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi,

c) Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci,

d) Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünden bir teknik temsilci,

e) Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise Vakıflar bölge müdürü veya teknik temsilcisi,

f) Görüşülecek konu, Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci.

g) **(Ek:14/7/2004 – 5226/12 md.)** Görüşülecek konunun müze müdürlüğünü ilgilendirmesi halinde ilgili müze müdürü.

Ayrıca kurula oy hakkı olmamak kaydıyla danışman uzman çağırılabilir.

(Ek fıkra:14/7/2004 – 5226/12 md.) İlgili meslek odaları koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabilirler.

Madde 59 – 60 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Kararlara uyma zorunluluğu

Madde 61 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.;Yeniden düzenleme:14/7/2004 – 5226/13 md.)

Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır. Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları Resmî Gazetede yayımlanır.

Plânlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler, kurullarca alınmış ve alınacak sit alanı, derecelendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar plânları ve revizyonlarına ilişkin kararlara karşı altmış gün içerisinde Koruma Yüksek Kuruluna itiraz edebilirler.

Bu itirazlar, Koruma Yüksek Kurulunca incelenir ve en geç altı ay içinde karara bağlanır. Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Kurul Üyelerinin yolluk ve gündelikleri:

Madde 62 – Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları üyelerinden umumi harcırah hükümlerine tabi bulunanların kurul toplantıları için memuriyet mahalleri dışındaki seyahatlerinde yol giderleri ve gündelik, tabii üyelere mensup oldukları kurumlarınca; diğer üyelere, Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Kurullarla ilgili yönetmelik:

Madde 63 – Yüksek Kurul ile Bölge Kurullarının görev, yetki ve sorumlulukları ile bu Kurulların kendi aralarındaki ve Kültür ve Turizm Bakanlığıyla olan ilişkileri bir yönetmelikle düzenlenir.

ALTINCI BÖLÜM

İkramiye ve Cezalar

Kültür varlıklarını bulanlara verilecek ikramiye:

Madde 64 – Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer üstünde, yer altında ve su altında bulunan taşınır kültür varlıklarını 4 üncü maddede yazılı makam ve mercilere, aynı maddede yazılı süreler içerisinde haber verenlere:

a) Bulunan varlık, bunların mülkü içinde ise bu Kanunun 24 üncü ve 25 inci maddeleri uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

b) Bulunan varlık başkasının mülkü içinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığınca varlığın değeri dikkate alınarak, takdir olunacak bedelin % 80'i ikramiye olarak bulan ile mülk sahibi arasında yarı yarıya paylaştırılır.

c) Kültür varlığı Devlete ait arazide bulunmuş ise, takdir olunacak bedelin % 40'ı bulana ikramiye olarak verilir.

d) Nerede bulunursa bulunsun haber verilen kültür varlığı korunması gerekli nitelikte olmadığı takdirde haber verenlere bu Kanunun 25 inci maddesindeki işlem uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

e) Nerede olursa olsun yeni bulunup da 4 üncü maddede yazılı süreler içinde haber verilmediğinden dolayı gizlenmiş sayılan kültür varlıklarını haber verenler ile, bunları yakalayan kamu görevlilerine, 1905 sayılı "Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun"da taşınır mallar için gösterilen oranlar dahilinde tespit edilen bedel ikramiye olarak verilir.

f) Yukarıdaki fıkralardan herhangi biri uyarınca kültür varlıklarını bulan, haber veren veya yakalayan kişiler birden fazla ise verilecek ikramiyeler bunlar arasında eşit olarak paylaştırılır.

g) Yukarda belirtilen ikramiyelerin tahakkuk ve tediyesine ait işlemler Maliye ve Kültür ve Turizm bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak yönetmelik esaslarına göre yapılır.

Cezalar:

Madde 65 – (Değişik: 23/1/2008-5728/408 md.)

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarara uğramalarına kasten sebebiyet verenler iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır.

Bu fiiller, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak maksadıyla işlenmiş ise, verilecek cezalar bir kat artırılır.

b) Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır.

c) Bu Kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni veren kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır.

d) Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerden bu Kanunun 57 nci maddesinin altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşaî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar altı aydan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Usulsüz belge verenler, ilan ve tebligat yapanlar:

Madde 66 – (Değişik: 23/1/2008-5728/409 md.)

Bu Kanunun 16 ncı maddesinde yer alan yasaklara aykırı olarak belge verenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile; bu Kanunun 7 nci maddesinde yer alan ilan veya tebligatı bilerek, süresinde usulüne uygun yapmayanlar ise, üç aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Haber verme sorumluluğuna ve kültür varlığı ticaretine aykırı hareket edenler

Madde 67 – (Değişik: 23/1/2008-5728/410 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili olarak bildirim yükümlülüğüne mazereti olmaksızın ve bilerek aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satışa arzeden, satan, veren, satın alan, kabul eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu durumda birinci fıkrada tanımlanan suçtan dolayı ayrıca cezaya hükmolunmaz.

Ticareti yasak olmayan taşınır kültür varlıklarının izinsiz olarak ticaretini yapan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yurt dışına çıkarma yasağına aykırı hareket edenler:

Madde 68 – (Değişik: 23/1/2008-5728/411 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarını bu Kanuna aykırı olarak yurt dışına çıkaran kişi, beş yıldan oniki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.

Tetkik ve kontrole muhalefet:

Madde 69 – (Değişik: 23/1/2008-5728/412 md.)

Bu Kanunun 29 uncu maddesinde yer alan tetkik ve kontrole muhalefet edenler ile 41 inci maddede yer alan nakil işlerine aykırı hareket edenler altı aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Özel mülkiyete konu olanlar:

Madde 70 – (Değişik: 23/1/2008-5728/413 md.)

Bu Kanunun 24 üncü maddesine aykırı hareket edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kazı, sondaj ve araştırmaya ilişkin hükümlere aykırı hareket:

Madde 71 – (Değişik: 23/1/2008-5728/414 md.)

Bu Kanunun 38, 42 ve 43 üncü maddelerine aykırı hareket edenler yüz günden az olmamak üzere adlî para cezasıyla cezalandırılırlar.

Kamu personeline ilişkin kararlar:

Madde 72 – Bu Kanunun uygulanmasında, görevli kamu personeli hakkında yapılacak iş ve işlemler ve alınacak her türlü kararlar ve bu kararlara karşı yapılacak itirazlar, öncelikle incelenir ve sonuçlandırılır.

Özel müze ve koleksiyonculara ilişkin hükümlere aykırı hareket:

Madde 73 – (Değişik: 23/1/2008-5728/415 md.)

Bu Kanunun 26 ve 30 uncu maddelerine aykırı davrananlara, suç daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa üç aydan bir yıla kadar hapis ve adlî para cezası verilir.

İzinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapanlar:

Madde 74 –(Değişik: 23/1/2008-5728/416 md.)

Kültür varlıkları bulmak amacıyla, izinsiz olarak kazı veya sondaj yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Ancak, kazı veya sondajın yapıldığı yerin, sit alanı veya bu Kanuna göre korunması gerekli başka bir yer olmaması halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.

İzinsiz olarak define araştıranlar, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu fiillerin yurt dışına kültür varlıklarını kaçırma amacıyla veya kültür varlıklarının

korunmasında görevli kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza iki katına kadar artırılır.

Kişinin bu maddede tanımlanan suçları işlemek suretiyle bulduğu kültür varlığını soruşturma başlamadan önce mahallî mülkî amire teslim etmesi hâlinde, mahkeme verilecek cezada üçte ikisine kadar indirim yapabilir.

İzinsiz olarak define araştıran kişinin, hakkında kovuşturma başlayıncaya kadar, kendisini bu fiili işlemeye gerekli cihazları temin etmek suretiyle sevk eden kişilerin kimliklerini açıklaması ve yakalanmasını sağlaması hâlinde, mahkeme verilecek cezada indirim yapabileceği gibi, ceza verilmesine yer olmadığına da karar verebilir.

Elkoyma ve müzeye teslim

Madde 75 – (Değişik: 23/1/2008-5728/417 md.)

Bu Kanun kapsamında kalan suçlar nedeniyle elkonulan taşınır kültür ve tabiat varlıkları müzeye teslim edilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Yürürlükten kaldırılan kanunlar:

Madde 76 – 28/2/1960 tarih ve 7463 sayılı "Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin istimlaki Hakkında Kanun"; 25/4/1973 tarih ve 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu"; 2/7/1951 tarih ve 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun" ile 18/6/1973 tarih ve 1741 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 tarihli ve 5805 sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun" yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 – (17/6/1987 tarih ve 3386 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi ile eklenen ek madde hükmü olup teselsül için numaralandırılmıştır.;Değişik:14/7/2004 – 5226/17 md.)

Bu Kanunda yer alan "Koruma Kurulu" ibareleri "koruma bölge kurulu" olarak değiştirilmiştir.

Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu

Ek Madde 2 – (Ek:14/7/2004 – 5226/17 md.)

Yönetim alanlarında alan yönetimi, ulusal nitelikli müzelerde ise müze yönetimi, anıt eserlerde anıt eser kurulu kurulur.

a) Yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler, tek bir belediyenin görevi alanına girmesi halinde ilgili belediye, diğer yerlerde ise Bakanlıkça yönetim plânı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır.

Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulur.

Eşgüdümün sağlanması amacıyla, kentsel sitlerde ilgili belediye diğer yerlerde Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenir. Bakanlıkça belirlenen alan başkanlığı görevini fiilen yürütenlere, Devlet memurları aylık katsayısının (20000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla Bakan tarafından belirlenecek miktarda, damga vergisi hariç

herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her ay başında Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bütçesinden ödeme yapılır.

Yönetim plân taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulur. Alan başkanı, kurulun da başkanıdır. Kurul, bu taslağı inceleyip mutabakata varmak suretiyle yönetim plânını altı ay içerisinde onaylamaya ve bu plânın uygulanmasını denetlemeye yetkilidir.

Kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim plânına uymak, ilgili idareler, plân kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri ayırmak zorundadır.

b) Bakanlıkça belirlenen ulusal nitelikli müzelerde, müze başkanı ve ona bağlı müze müdürü ile işletme müdürü ve müze kurulundan oluşan müze yönetimi kurulur.

Müzelerde; kayıt, tescil, envanter, depolama, eserlerin her türlü bakım ve onarımı, sergilenmesi ve korunması, kültürel, eğitim ve bilimsel faaliyetler müze müdürü tarafından; tanıtım, satış üniteleri yönetimi, etkinlik organizasyonu, ziyaretçi yönetimi, çevre düzenlemesi, bakım-onarım, temizlik işleri işletme müdürü tarafından yürütülür.

Müze başkanı, kendisine bağlı müdürlüklerin faaliyetlerinin eşgüdüm ve denetimi ile müzenin ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde temsiline yetkilidir.

Müze başkanlığı görevini yürütmek üzere; arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, etnoloji, iktisat, işletme, kamu yönetimi gibi dallarda eğitim görmüş kimseler arasından Bakanlıkça bir müze başkanı atanır.

Tüm müzelerde o müzeye münhasıran ayrıca müze kurulu oluşturulur. Müze kurulu müzenin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile müzeye bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kişilerden oluşur. Müze kurulu, bünyesinden bir başkan seçer.

Müze kurulunun görüşleri doğrultusunda müze için mekansal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eser, koleksiyon korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlanır. Koruma ve geliştirme projesi kapsamında uygulamaları denetlemek, müzenin tanıtımını yapmak, müzeye bağış toplamak, onursal müze dostu ödülü vermek müze kurulunun yetkisindedir. Müze kurulu müzenin işleyişine dair her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. Bakanlık bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

c) Taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki anıt eserler için ise, o esere münhasır anıt eser kurulu oluşturulur. Kurul; eserin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kimseler ile bu eserler için tasarruf yetkisine sahip idarenin temsilcisinden oluşur. İlgili idarenin temsilcisi bu kurulun başkanıdır.

Kurul, eser için mekansal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eserin korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlar. Koruma ve geliştirme projesi kapsamındaki uygulamalar, anıt eserin tanıtımını yapmak, anıt eser için bağış toplamak, onursal ödüller vermek anıt eser kurulunun yetkisindedir. Kurul; eserin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesine ilişkin her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. İlgili idareler bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Ek Madde 3 – (Ek:14/7/2004 – 5226/17 md.)

383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanunu ile belirlenen alanlarda ek-2 maddenin (a) fıkrası hükümleri uygulanmaz.

Geçici Madde 1 – Bu Kanunun 7 nci maddesine göre tespit ve tescil işlemleri yapılırken, 19 uncu yüzyıl sonuna kadar olan döneme ait taşınmaz kültür varlıklarının malikleri, bunların korunmalarına gerek olmadığının tespitini Kültür ve Turizm Bakanlığından isteyebilirler. Kültür ve Turizm Bakanlığı yönetmeliğe uygun bilgileri içeren bu başvuruları, görevlendirdiği uzmanlara incelettirerek, en geç üç ay içinde, Yüksek Kurula iletir. Yüksek Kurul en geç altı ay içinde konuyu inceleyip karara bağlar.

Geçici Madde 2 – Gerçek ve tüzelkişiler, koleksiyoncular, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde,ellerinde bulunan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını, menşe göstermeksizin, 24 ve 25 inci maddelere göre Devlet müzelerine satabilir veya envanter defterlerine kayıt ederek en yakın müzeye onaylatmaları şartıyla Kanunun 24 üncü maddesi hükmünden yararlanabilirler.

Geçici Madde 3 – (Değişik: 14/7/2004 - 5226/16 md.)

Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulları, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarına, kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurulu büro müdürlükleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüklerine dönüşür.

Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde çıkarılır. Bu düzenlemeler yapılıncaya kadar mevcut yönetmeliklerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 4 – (Mülga: 17/6/1987 - 3386/18 md.)

Geçici Madde 5 – Bu Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımlanmasından itibaren en geç altı ay içinde hazırlanarak yürürlüğe konur.

Bu yönetmelikler Resmi Gazetede yayımlanır.

Geçici Madde 6 – Genel Kadro Kanunu çıkıncaya kadar, bölge kurulları için bu Kanuna ekli bulunan kadro cetveli uygulanır.

Geçici Madde 7 – (Ek: 22/5/2007-5663/2 md.)

Kadastrosu devam eden taşınmazların sınırlandırma ve tespiti işleri ile devam eden davalarda da bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Sınırlandırma ve tespitleri henüz askı ilanına alınmamış taşınmazların kadastro tutanakları kadastro komisyonuna intikal ettirilmek suretiyle bu Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasına uygun hale getirilir. 27/7/2004 tarihinden itibaren yapılan kadastro çalışmaları sonucu zilyetlik şartları oluştuğu halde sit alanlarında kalması nedeniyle Hazine adına tespit ve tescili yapılmış taşınmazlardan 1 ve 2 nci derece arkeolojik sit alanları dışında kalan sit alanlarındaki taşınmazların kadastro tutanaklarında zilyet veya hak sahibi olarak belirtilen kişilerin veya mirasçılarının, Kanunun yayımı tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde mahalli Maliye kuruluşlarına müracaatları halinde Maliye kuruluşunun talebi ile harca tâbi olmadan re'sen ilgilisi adına tescilleri yapılır.

Geçici Madde 8 – (Ek: 4/2/2009-5835/4 md.)

11/3/2005 tarihinden önce bir şekilde koleksiyoncular tarafından edinilmiş ve bağlı bulunduğu müzedeki envanter defterine kaydı yaptırılmış taşınmaz kültür varlıkları, koleksiyoncular arasında hiçbir surette değiştirilemez ve satılamaz. Ancak bu taşınmaz

kültür varlıklarından; müze ve ören yerlerindeki eserlerin bütünleyicisi olduğu tespit edilen parçalar ile müze koleksiyonlarını tamamlar nitelikte olanları Kültür ve Turizm Bakanlığının bedelsiz olarak alma hakkı saklıdır.

Yürürlük:

Madde 77 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 78 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 2

KÜLTÜR YATIRIMLARI VE GİRİŞİMLERİNİ TEŞVİK KANUN

Kanun No : 5225 Kabul Tarihi : 14.7.2004

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. Bu Kanunun amacı; bireyin ve toplumun kültürel gereksinimlerinin karşılanmasını; kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilir kültürün birer öğesi haline getirilmesini; kültürel iletişim ve etkileşim ortamının etkinleştirilmesini; sanatsal ve kültürel değerlerin üretilmesi, toplumun bu değerlere ulaşım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesini; ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması ile kültür merkezlerinin yapımı ve işletilmesine yönelik kültür yatırımı ve kültür girişimlerinin teşvik edilmesini sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2. Bu Kanun; münhasıran bu Kanunun amacına yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere kurulan yerli veya yabancı tüzel kişilerin yatırım veya girişimlerinin teşvik edilmesi, belgelendirilmesi ve denetlenmesi işlemlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Tanımlar

MADDE 3. Bu Kanunda yer alan;

a) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,

b) Kültür merkezi: Bireyler arasında sosyal ve kültürel iletişim ve etkileşim ortamlarının kurulması ile ulusal kültürün yaşatılması temel amaçlarına dönük olmak üzere; asli unsur olarak güzel sanatlar, sinema, geleneksel ve çağdaş el sanatları gibi her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerden en az birkaçının üretildiği, sergilendiği, bunların eğitim, öğretim ve bilimsel çalışmalarının yapıldığı bölümler ile sağlık, spor, eğitim ve alışveriş gibi gereksinimlerin karşılandığı birimlerin de bulunduğu yapıları,

c) Kültür varlığı: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını,

d) Somut olmayan kültürel miras: Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini,

e) Kültür yatırımı: Bu Kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezleri ile her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretildiği, sergilendiği, eğitim ve öğretimi ile bunlarla ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı alan, yapı ve mekânların yapımına, teknolojik alt yapıların kurulmasına veya donatılmasına yönelik yatırım faaliyetlerini,

f) Kültür girişimi: Bu Kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezlerinin işletilmesi veya her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretilmesi, sergilenmesi, eğitim ve öğretimi ile bunlara ilişkin bilimsel çalışmaların yapılması faaliyetleri ile bu faaliyetlerin yapıldığı alan, yapı veya mekânların işletilmesini,

g) Kültür yatırımı belgesi: Bu Kanunun amacına uygun yatırım yapanlara Bakanlıkça belli bir dönem için verilen belgeyi,

h) Kültür girişimi belgesi: Bu Kanunun amacı doğrultusundaki girişimlere Bakanlıkça verilen belgeyi,

i) Belgeli kültür yatırımı veya girişimi: Bakanlıkça belgelendirilmiş yatırım veya girişimleri,

İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Teşvik Konuları, Unsurları ve Esasları

Teşvik konuları

MADDE 4. Bu Kanunda belirtilen kültür yatırımı veya girişimi kapsamındaki teşvik veya indirime konu olacak faaliyetler şunlardır:

a) Kültür merkezlerinin yapımı, onarımı ve işletilmesi.

b) Kütüphane, arşiv, müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, film platosu, sanatsal tasarım ünitesi, sanat stüdyosu ile sinema, tiyatro, opera, bale, konser ve benzeri kültürel ve sanatsal etkinliklerin ya da ürünlerin yapıldığı, üretildiği veya sergilendiği mekânlar ile kültürel ve sanatsal alanlara yönelik özel araştırma, eğitim veya uygulama merkezlerinin yapımı, onarımı veya işletilmesi.

c) 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının, bu Kanunun amacı doğrultusunda kullanılması.

d) Kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, belgelendirilmesi, arşivlenmesi, yayınlanması, eğitimi, öğretimi ve tanıtılması faaliyetleri.

Teşvik unsurları

MADDE 5. Bu Kanun kapsamındaki kültür yatırımı ve girişimleri için uygulanacak teşvik unsurları şunlardır:

a) Taşınmaz mal tahsisi; Bakanlık, bu Kanun kapsamında kültür yatırımı ve girişimleri için taşınmaz mal tahsis etmeye yetkilidir. Bakanlıkça tahsisi uygun görülen taşınmaz mallardan;

1. Hazine adına tescilli olanlar Bakanlığın talebi üzerine Maliye Bakanlığının uygun görüşü ile en geç üç ay içerisinde,

2. Mülkiyeti 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (II) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri ile mahalli idarelere ait olanlar, Bakanlığın talebi üzerine ilgili idarenin uygun görüşü ile en geç üç ay içinde bedelsiz olarak Hazine adına tapuya tescil edilerek,

Bakanlığa tahsis edilir.

Hazineye ait olup halen Bakanlığa tahsisli taşınmaz mallar, bu Kanun kapsamında Bakanlıkça tahsis edilebilir.

Bu taşınmaz malların tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde bağımsız ve sürekli üst hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, taşınmaz malın bulunduğu yer itibariyle bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar, Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa bağlı olmaksızın müştereken tespit edilir.

Bu taşınmaz mallar üzerinde bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakları dâhil olmak üzere irtifak hakkı tesisi ve bunlardan alt yapı için gerekli olanlar üzerinde, alt yapıyı gerçekleştirecek kamu kurumu lehine bedelsiz irtifak hakkı tesisi, Bakanlığın uygun görüşü üzerine, Maliye Bakanlığınca belirlenen koşullarla ve bu Bakanlık tarafından yapılır.

Bu Kanuna göre tahsis edilen, ancak tahsisi iptal edilen veya tahsis süresi sona eren taşınmaz mallar üzerinde bulunan yapı, tesis ve müştemilat bedelsiz olarak Hazineye intikal eder. İlgililer, bunlar için herhangi bir hak veya bedel talep edemez.

İl özel idareleri ile belediyeler, mülkiyetlerinde olan taşınmaz malları, Bakanlığın uygun görüşü üzerine bu Kanun hükümlerine göre tahsis edebilirler.

Bu bendin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ve Bakanlıkça müştereken çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

b) Gelir vergisi stopajı indirimi; bu Kanun uyarınca belge almış kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak kaydıyla % 50'si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak kaydıyla % 25'i, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.

Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.

c) Sigorta primi işveren paylarında indirim; bu Kanun uyarınca belgelendirilmiş kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak şartıyla % 50'si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak şartıyla % 25'i, Hazinece karşılanır.

Bu bendin uygulanması ile yatırım veya işletmenin niteliği dikkate alınarak mükellefin çalıştırabileceği azamî işçi sayısına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlıkça müştereken belirlenir.

d) Su bedeli indirimi ve enerji desteği; kültür yatırımı ve girişimleri; su ücretlerini yatırım veya girişimin bulunduğu yörede uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler. Bu yatırım veya girişimin elektrik enerjisi ve doğal gaz giderlerinin % 20'si beş yıl süreyle Hazinece karşılanır.

Bu bendin uygulanması ile enerji giderlerinin iadesine ilişkin süreler, iadenin nakden veya mahsuben yapılmasına ilişkin usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça müştereken belirlenir.

e) Yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırabilme; belgeli yatırım veya girişimlerde, Bakanlık ve İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen izinle yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırılabilir.

Ancak bu şekilde çalıştırılan yabancı personelin sayısı toplam personelin % 10'unu aşamaz. Bu oran Bakanlıkça % 20'ye kadar artırılabilir. Bu personel, en erken işletmenin faaliyete geçmesinin üç ay öncesinden itibaren çalışmaya başlayabilir.

f) Hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilme; belgeli girişimler ile belge kapsamındaki diğer birimler belgede belirlenen çalışma süresi içinde hafta sonu ve resmi tatillerde de faaliyetlerine devam edebilirler.

Bu maddenin (b), (c) ve (d) bentlerinin uygulanmasında yöresel gelişim farklılıkları, proje türleri ile faaliyetin yapıldığı yerin tescilli taşınmaz kültür varlığı olması dikkate alınarak, bu bentlerde belirtilen oranları yarısına kadar indirmeye veya kanunî oranlarına çıkarmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Teşvik esasları

MADDE 6. Bakanlık, bu Kanunun uygulanmasına yönelik tercih ve öncelikleri belirlemeye yetkilidir.

5 inci maddenin (b), (c) ve (d) bentlerindeki teşvik ve indirim unsurlarından yararlanan kültür yatırım ve girişimleri için başka bir teşvik mevzuatında da benzer teşvik ve indirimlerin bulunması halinde, yatırımcı veya girişimcinin lehine olan hükümler uygulanır.

Kültür yatırımı veya girişimlerine yönelik teşvik ve indirim unsurları ile bunlardan yararlanmaya yönelik diğer usul ve esaslar, Bakanlık ve ilgili bakanlıklar ile Hazine ve Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlıklarınca müştereken tespit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Genel Hükümler

Belge

MADDE 7. Kültür yatırımı belgesi veya kültür girişimi belgesi Bakanlıkça verilir. Belge, yatırım veya girişimin nitelik ve nicelikleri esas alınarak düzenlenir. Belge alanlar, bu Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan diğer teşvik ve indirim unsurlarından yararlanırlar.

Yatırımların Bakanlıkça belirlenen süreler içinde başlaması, tamamlanması ve işletme aşamasına geçilmesi zorunludur. Ancak, mücbir sebeplerden dolayı Bakanlıkça bu süreler uzatılabilir.

Belgelendirme işlemlerinin usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alt yapı hizmetleri

MADDE 8. Kültür merkezlerinin yol, su, kanalizasyon, doğalgaz, elektrik, telekomünikasyon ve diğer altyapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca öncelikle tamamlanması zorunludur.

İzin alma ve bilgi verme zorunluluğu

MADDE 9. Belge sahibi tüzel kişiliğin şirket ana sözleşmesinin, ortaklık statüsü veya yapısının değiştirilmesi, belgeye konu yapı veya tesisin veya aynı amaçlarla kullanılmak üzere devredilmesi, kiraya verilmesi ile girişim konularının kültür girişimi niteliğini koruması kaydıyla kısmen veya tamamen değiştirilmesi Bakanlığın iznine tabidir.

Ancak, tesisin bütünlüğünün bozulmaması ve Bakanlığa bilgi verilmesi kaydıyla, kültür merkezlerinin sınıflandırma ve belgelendirilmeye esas asgarî bölümlerinin dışında kalan birimleri kiraya verilebilir.

Belgeli yatırım ve girişimler, yıllık faaliyet raporlarını bir sonraki yılın ocak ayı içerisinde Bakanlığa bildirmekle yükümlüdürler.

Devir ve faaliyetin sona ermesi hallerinde teşvik hükümleri

MADDE 10. Belgeli yatırımı veya girişimi Bakanlığın izni ile devralanlar da kalan süre için bu Kanun hükümleri çerçevesinde teşvik ve indirim uygulamasından yararlanırlar.

Yatırım veya girişimlere 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirtilen mücbir sebeplerle son verilmesi halleri hariç olmak üzere, bu Kanun uyarınca belge alan yatırımcılar veya girişimcilerin, faaliyetlerini sona erdirmeleri ve bir yıl içinde tekrar başlamamaları halinde, yatırım aşamasında yararlandıkları istisna, muafiyet ve hakların parasal tutarını ilgili mevzuat hükümleri gereğince ödemekle yükümlüdürler. İstisna hallerinde ödeme yükümlülüğünün kaldırılmasına Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça karar verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Denetleme ve Cezalar

Denetleme yetkisi

MADDE 11. Belgeli yatırım veya girişimleri, bunların belgeye esas olan niteliklerini, bu niteliklerini koruyup korumadıklarını denetleme; bulunduğu yerin kültürel gereksinimlerini dikkate alarak kültür merkezlerini sınıflandırma ve belgelendirmeye esas asgarî bölümleri ile diğer bölümleri arasında farklı oranlar belirleme yetkisi münhasıran Bakanlığa aittir.

Bakanlığın gerek görmesi halinde belgelendirme, denetleme ve sınıflandırmaya esas oluşturacak tespitler, Bakanlıkça yetkili kılınacak gerçek veya tüzel kişilere de yaptırılabilir. Ancak, karar alma ve uygulama yetkisi Bakanlığa aittir. Bu kişilerin nitelikleri, seçilme usulleri, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma ile tespite yönelik usul ve esaslar; Bakanlık denetim elemanlarının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.

Cezalar

MADDE 12. Bu Kanuna ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin düzenleyici işlemlere aykırı hareket edenlere diğer mevzuattaki ceza hükümleri saklı kalmak kaydıyla aşağıdaki bentlerde belirtilen uyarma, para ve belge iptali cezaları uygulanır.

a) Uyarma cezası, kültür yatırımı veya girişimlerinin yönetim veya işletilmelerinde görülecek kusur, aksaklık ve eksiklikler için, belge sahibine denetim elemanlarının tespitleri doğrultusunda Bakanlıkça verilir.

b) Belge sahibine, yatırım veya girişimin nitelikleri veya nicelikleri dikkate alınarak, aşağıda belirtilen durumlarda ve miktarlar arasında;

1. Uyarma cezasına rağmen, gerekli düzeltmenin yapılmaması veya ilk cezanın tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde yeni uyarma cezasını gerektiren fiil veya fiillerin tespiti ile bu Kanunda belirtilen veya Bakanlıkça istenilen bilgi veya belgelerin süresi içerisinde verilmemesi veya yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi hallerinde birmilyar lira,

2. Bakanlığa bilgi verilmeksizin, girişim belgeli tesisin tamamının veya kültür merkezlerinde kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü belgelendirmeye esas bölümlerin, bir yıl içinde aralıksız olarak doksan günden fazla süreyle kapalı tutulması halinde birmilyar lira,

3. Yazı, reklâm, afiş, broşür ve benzeri araçlarla Bakanlığın veya üçüncü kişilerin yanıltılması veya yanıltıcı unvan kullanılması veya taahhüt edilen hizmetin verilmemesi veya eksik verilmesi halinde özel hükümler saklı kalmak kaydıyla ikimilyar lira,

4. Belgeli tesiste bulunanların can veya mal güvenliğinin sağlanmasında, belge sahibi veya tesis sahibi veya sorumlusu veya personelin kusuru veya ihmaliyle işletmede suç işlendiğinin tespiti halinde, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla ikimilyar lira,

5. Bu Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan diğer teşvik unsurlarından yararlanan belge sahiplerinin teşvik unsurlarını, amacı dışında kullanmaları halinde ikimilyar lira,

6. Genel sağlık açısından tesisin vasıflarını önemli ölçüde yitirmiş olduğunun tespiti halinde ikimilyar lira,

7. Belgeli yatırım veya girişimin belgelendirmeye esas vasıflarını yitirmiş olduğunun tespiti halinde ikimilyar lira,

8. Bakanlıktan tahsisli yatırım veya girişimin, tahsis koşulları saklı kalmak kaydıyla, izinsiz olarak tümünün veya bir kısmının devredilmesi, kiraya verilmesi, şirket ana sözleşmesinin, ortaklık statüsünün veya yapısının, değiştirilmesi hallerinde ikimilyar lira,

Para cezası uygulanır.

Para cezaları; ilk para cezasının tebliğinden itibaren bir yıl içinde ikinci kez para cezası gerektiren hallerde, uygulanmış olan birinci para cezası ile ikinci para cezası toplamına esas teşkil eden tutar kadar, üçüncü kez para cezasını gerektiren hallerde ise, uygulanmış olan birinci ve ikinci para cezaları ile üçüncü para cezasının toplamı kadar verilir.

Bu maddedeki para cezalarının uygulanmasına dair, denetim elemanları tarafından düzenlenen ceza tutanağı, yedi gün içinde ödenmek üzere, Bakanlıkça ilgili yatırımcı veya girişimciye tebliğ edilir. Bu süre içinde ödenmeyen para cezası, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre Maliye Bakanlığınca tahsil edilir.

Bu bendin (5) numaralı alt bendi uyarınca para cezası verilmesi, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tarhiyat yapılmasına engel teşkil etmez.

Dava açılması para cezasının tahsilini durdurmaz. Bu bentte yer alan para cezalarının tutarı her yıl Maliye Bakanlığınca ilân edilen yeniden değerleme oranında artırılır. Bakanlar Kurulu bu bentte yer alan para cezalarını iki katına kadar artırmaya veya yarısına kadar indirmeye, yatırım veya girişimin nitelik veya niceliklerine göre bu sınırlar arasında farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir. Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

c) Kültür yatırımı veya kültür girişimi belgesi;

1. İlk para cezasının tebliğinden itibaren bir yıl içinde dördüncü kez para cezasını gerektiren bir durumun tespiti,

2. Belgeli tesisin faaliyetine son verilmesi,

3. Bu maddenin (b) bendinin (4) numaralı alt bendindeki şartların gerçekleşmesi ve tesisin açık kalmasının kamu güvenliği açısından sakınca yaratması,

4. Tesisin açık kalmasının veya girişimin sürdürülmesinin kültür varlıkları veya kültürel değerler açısından sakınca yaratması,

5. Bu maddenin (b) bendinin (6) ve (7) numaralı alt bentlerindeki durumlardan birinin gerçekleşmesi sonrasında eksikliğin iki ay içerisinde giderilmemesi,

Hallerinde Bakanlıkça iptal edilir.

Para cezalarına karşı yedi gün içinde Bakanlığa itiraz edilebilir. Bakanlık, itiraz üzerine en geç bir ay içinde denetim elemanlarınca verilen para cezalarını, aynen veya değiştirerek kabul edebilir veya kaldırabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Değiştirilen Hükümler

MADDE 13. a) 16.4.2003 tarihli ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin (h) bendinin sonuna aşağıdaki ibare eklenmiştir.

kültür yatırımları ve girişimlerinin belgelendirme işlemlerini ilgili birimlerin koordinasyonunda yürütmek, bunların faaliyetlerini denetlemek, kültür varlıklarının tahsis, restorasyon, restitüsyonlarıyla ilgili ihale ve kontrollük işlerini yapmak veya yaptırmak,

b) 4848 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin (o) bendinde yer alan "restorasyon, restitüsyon" ibaresi metinden çıkarılmış ve aynı bentteki "kontrollük işlerini yapmak ve yaptırmak" ibaresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

kontrollük işleri ile kültür merkezlerine ilişkin yatırımların ve girişimlerin belgelendirilmesine ve denetlenmesine yönelik işlemleri yapmak veya yaptırmak,

c) 4848 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (f) bendindeki "turist rehberliği kursları açmak, rehberlerin yetiştirilmesini sağlamak" ibaresi ile (j) bendindeki "turist rehberlerinin faaliyetlerini denetlemek" ibaresi madde metninden çıkartılmış ve maddeye aşağıdaki (m) bendi eklenmiştir.

c) Somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, arşivlenmesi, tanıtımı, tescili, bu kapsamda tespit ve tescil kurullarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında bu konuda koordinasyonun sağlanması, işbirliği geliştirilmesi,

m) Rehberlik kursları açmak, rehber adaylarının seçme sınavlarını yapmak, rehberlerin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek, rehberlerin bilgilerinin güncellenmesine yönelik eğitim programları ve diğer çalışmaları gerçekleştirmek, rehberlikte uzmanlaşmayı sağlamak, denetimler yapmak, belgesiz rehberliği önlemek, rehberlik hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine yönelik gerekli tedbirleri almak veya bu görevlerin meslek kuruluşları, üniversiteler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliğiyle veya Bakanlığın denetim gözetimi altında bunlarca yapılması suretiyle yürütülmesini sağlamak.

MADDE 14. a) 19.6.1979 tarihli ve 2252 sayılı Kültür Bakanlığı Döner Sermaye Kanununun 1 inci maddesindeki "50 milyon " ibaresi "üçyüz trilyon", "300 milyon" ibaresi "yediyüz trilyon" olarak değiştirilmiştir.

b) 2252 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasına "ayrıca" ibaresinden sonra gelmek üzere "kültür veya turizm yatırımlarının alt yapı hizmetlerini yapmak" ibaresi eklenmiştir.

c) 2252 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Döner Sermayeden elde edilecek gelirlerden Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü görevini fiilen yürütene her ay, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürünün bir ayda alacağı aylık (ek gösterge dahil), yan ödeme ve her türlü tazminat (makam, temsil ve görev tazminatı hariç) tutarının %100'ünü aşmamak üzere ek ödeme yapılabilir.

d) 2252 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin başına "Her türlü alt yapı katılım payları ile" ibaresi ile aynı maddeye aşağıdaki bent eklenmiştir.

f) Diğer gelirler,

MADDE 15. Bu Kanunda belirtilen yönetmelikler Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde çıkarılır.

GEÇİCİ MADDE 1. Kültür merkezlerinden, halen inşaatı devam etmekte olup bu Kanun kapsamında tahsisi Bakanlıkça uygun görülenlerin, ihale sözleşmeleri feshedilerek tasfiye koşulları uygulanabilir.

Yürürlük

MADDE 16. Bu Kanunun 5 inci maddesinin (b), (c) ve (d) bentleri yayımını izleyen aybaşında, 5 inci maddesinin (a) bendinin (2) numaralı alt bendi 1.1.2005 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 17. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 3

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINA AİT KATKI PAYINA DAİR YÖNETMELİK

Resmi Gazete Tarihi: 13.04.2005 Resmi Gazete No: 25785

BİRİNCİ BÖLÜM : Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, belediyelerin görev alanlarında kalan taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla emlak vergisinin yüzde on (%10) u oranında tarh, tahakkuk ve tahsil edilecek Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payının uygulama esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payının tarh, tahakkuk ve tahsiline, tahsil edilen miktarın il özel idareleri tarafından açılacak banka hesabına aktarılmasına ve bu hesapta toplanan miktarın kullanılmasına ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12 nci maddesinin beşinci fıkrasına dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

Kanun: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu,

Belediye: Büyükşehir, il, ilçe, ilk kademe ve belde belediyelerini,

Katkı payı: Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payını,

Katkı payı hesabı: İl özel idarelerince bu amaçla açılacak banka hesabını,

Tescil kararı: Taşınmazın koruma kurullarınca, taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmesiyle ilgili verilen kararı,

Koruma kurulu: Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurulunu,

Taşınmaz kültür varlığı: 2863 sayılı Kanun kapsamına giren taşınmaz kültür varlıklarını,

Proje maliyeti: Planlama, projelendirme veya uygulama projelerinin ihale bedeli, mal veya hizmet satın alma bedelini,

Tahmini proje maliyeti: İşin ihalesi yapılmadan önce ilgili kurumların birim fiyatlarına veya birim fiyatı bulunmayan iş kalemleri için piyasa fiyatlarına veya teklif edilen fiyatlara göre belirlenen projenin tahmini gerçekleşme maliyetini,

Kamulaştırma bedeli: Anlaşma tutanağı veya asliye hukuk mahkemelerince yaptırılan tespite göre belirlenen kamulaştırma bedelini,

Tahmini kamulaştırma bedeli: Belediyece taşınmaz için takdir edilen kamulaştırma bedelini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM : Katkı Payına ilişkin Esaslar

Katkı payının tarh, tahakkuku ve tahsili

Madde 5 - Katkı payı, bina, arsa ve araziler için, mükellefiyetin başlangıç yılında tespit edilen vergi değeri üzerinden; mükellefiyetin başlangıç yılını takip eden yıldan itibaren ise, her yıl, bir önceki yıla ait vergi değerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerleme oranının yarısı nisbetinde artırılması suretiyle tespit olunacak değer üzerinden, yıllık olarak tarh, tahakkuk ve tahsil edilen emlak vergisinin yüzde on (%10) u oranında, emlak vergisiyle birlikte tarh, tahakkuk ve tahsil edilir.

Katkı payının tarh, tahakkuk ve tahsilinde, 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ile 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Katkı payı hesabı

Madde 6 - Belediyelerce tahsil edilen katkı payları özel bir hesapta izlenir ve en geç tahsilatı takip eden ay sonuna kadar doğrudan il özel idarelerince bu amaçla açılan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı hesabına yatırılır.

Tahsil edilen katkı payının süresi içinde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı hesabına aktarılmasından belediye başkanı ve hesap işleri müdürü birlikte sorumludur.

Katkı payı hesabının sekreterya hizmetleri il özel idarelerince yürütülür. Valilikçe katkı payı hesabının tahsil ve dağıtımına ilişkin gerekli kayıt düzeni kurulur.

Tahsil edilen katkı payının süresi içinde il özel idarelerince açılan hesaba aktarılmaması veya katkı payının başka amaçla kullanılması halinde sorumlular hakkında yasal işlem yapılır.

Katkı payının kullanımı

Madde 7 - Katkı payı hesabında toplanan miktar, belediyelerce taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projelerin maliyetinin veya kamulaştırma bedelinin yüzde kırkdokuz (%49) unu aşmamak üzere belediyelerin sınırları içindeki mevcut taşınmaz kültür varlığı oranı, mevcut durumu, ilin kültürel değerlerine katkısı dikkate alınarak valilik tarafından hakkaniyet ölçüsünde kullandırılır.

Ancak, planlama, projelendirme ve bunların uygulamalarına münhasır olmak üzere, gerekli görülen hallerde bu oranı büyükşehir belediyeleri için yüzde altmış (%60) a, büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyeleri ile ilk kademe belediyeleri için yüzde seksen (%80) e, büyükşehir belediyeleri dışındaki il belediyeleri için yüzde seksenbeş (%85) e ve diğer belediyeler için yüzde doksanbeş (%95) e kadar artırmaya vali yetkilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : Başvuru, Değerlendirme ve Ödemeye ilişkin Esaslar

Başvuru yeri ve zamanı

Madde 8 - Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler için katkı payından yararlanmak amacıyla belediyelerce yapılacak başvurular, iki dönem halinde Ocak ve Haziran ayı sonuna kadar il özel idaresi müdürlüğüne yapılır. Valilerce gerek görülmesi halinde başvuru dönemlerinde değişiklik yapılarak il sınırı içindeki belediyelere duyurulur.

Başvuruda istenecek belgeler

Madde 9 - Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama konularında belediyelerce valiliğe yapılacak başvurularda aşağıda belirtilen belgeler istenir:

a) Projelendirme ve planlama konusunda;

1) Koruma amaçlı imar planı için;

Planlama alanının kentsel sit sınırlarını gösteren Koruma Kurulu kararı ve onaylı pafta,

Teknik rapor,

Belediye meclis kararı,

Tahmini proje maliyeti.

2) Kentsel tasarım ve sokak sağlıklaştırma projeleri için;

Proje alanının sınırlarını ve alandaki korunması gerekli ögeleri gösteren koruma kurulu kararı ve onaylı pafta,

Proje alanını, çevresini ve önemli yapıları gösteren panaromikler ve minumum 9x13 ebadında çekilmiş fotoğrafları,

Tahmini proje maliyeti.

3) Tek yapı ölçeğindeki projeler için;

Yapının tesciline ilişkin koruma kurulu kararı,

Yapının konumunu, çevresini ve yerini gösteren ölçekli harita ve pafta,

Yapının iç, dış ve çevresini gösteren fotoğraflar,

Tahmini proje maliyeti.

b) Uygulama projeleri konusunda;

1) Kentsel tasarım ve sokak sağlıklaştırma projeleri uygulamaları için;

Koruma Kurulunca onaylı uygulama projesi,

Alanın panaromikleri ve 9x13 ebadında fotoğrafları,

İş programı,

Tahmini proje maliyeti:

2) Tek yapı projesi uygulamaları için;

Koruma kurulu onaylı uygulama projesi,

Restorasyon raporu,

İş programı,

Yapının iç dış ve çevresini gösteren fotoğraflar,

Tahmini proje maliyeti.

c) Kamulaştırma konusunda;

1) Kamulaştırılacak taşınmazın tescil kararı,

2) Kesinleşmiş kamulaştırma kararı,

3) Kamulaştırma bedeli.

d) (a), (b) ve (c) bendlerine ek olarak valilikçe gerek görülen bilgi ve belgeler

Yukarıdaki taleplerin tümünde ayrıca mali yıl esasına göre hazırlanmış, yıllara sari işlerde ise her yıl içinde bitirilecek kısımlar için ayrı keşif özetini içeren mali rapor ile başvuruyu yapan belediyece ödenecek miktarı gösteren taahhütname sunulur.

Katkı payı aktarılacak projelerin nitelikleri

Madde 10 - Özel hesapta toplanan katkı payları, taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama konularında aşağıda belirtilen alanlarda kullandırılır:

a) Kamulaştırma alanında;

1) Kanunun 15 inci maddesi ile belediyelere verilen yetkiler kapsamında yapılacak kamulaştırmalar,

2) Koruma amaçlı imar planları veya projelerin uygulanmasında ihtiyaç duyulan kamulaştırmalar,

b) Projelendirme, planlama ve uygulama alanında;

1) Koruma amaçlı imar planlarının,

2) Koruma amaçlı imar planları ile tespit edilmiş özel proje alanlarının projelendirilmesinin,

3) Sokak sağlıklaştırma projelerinin,

4) Çevre düzenleme projelerinin,

5) Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yaptırılması ve bunların uygulanması.

Değerlendirmede öncelik sırası

Madde 11 - Bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesinde sayılan kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulama taleplerinin değerlendirilmesinde aşağıdaki öncelik sırası dikkate alınır.

a) Mevcut durumu nedeniyle aciliyet arz eden taşınmaz kültür varlıkları,

1) Onarımı devam edenler,

2) Malzeme, taşıyıcı sistem ve zemin sağlamlaştırılması gerekenler,

3) Nakil gerektirenler.

b) Koruma amaçlı imar planları,

c) Koruma amaçlı imar planlarında özel proje uygulama alanı olarak ayrılmış yerlerdeki proje ve uygulamalar,

d) Sokak sağlıklaştırma ile çevre düzenleme proje ve uygulamaları,

e) Kentsel sit alanlarındaki kamuya ait taşınmaz kültür varlıkları ve anıt yapılar ile koruma alanlarına ilişkin proje ve uygulamalar,

f) Diğer taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin proje ve uygulamalar,

g) Kamulaştırmalar.

Değerlendirmede öncelik sırası, belediyelerin maliyete katılma oranı da dikkate alınarak vali tarafından belirlenir.

Başvuruların değerlendirilmesi

Madde 12 - Katkı payı aktarılacak projeler, başvuru dönemini takip eden ay sonuna kadar valilerce değerlendirilir. Gerekli görülmesi halinde başvuruların değerlendirilmesi ve projelerin öncelik sırasının belirlenmesi amacıyla vali başkanlığında istişari nitelikte bir komisyon oluşturulur. Bu komisyon, il kültür ve turizm müdürü, il özel idare müdürü ve proje gönderen belediyelerin başkanları ile il genel meclisinden bir üyenin katılımıyla oluşur.

Yıllara sari projeler kapsamında yapılacak işler bölünerek yıl içinde bitirilecek her kısım için ayrıca keşif özeti hazırlanır. Bu durumda keşif özeti bazında değerlendirme yapılır. Takip eden yıllarda işin devamı niteliğindeki keşif özetleri öncelikle değerlendirilir.

Keşif artışları değerlendirmeye alınmaz.

Ödeme

Madde 13 - Katkı payı aktarılmasına karar verilen kamulaştırma, projelendirme, planlama veya uygulama projelerinin maliyet veya kamulaştırma bedelinin, bu Yönetmeliğin 7 nci maddesinde belirlenen oranlarda ödeneceği valilikçe yazılı olarak ilgili belediyelere bildirilir. Valilikçe uygun görülen proje ve kamulaştırmaların tahmini maliyet bedellerine göre belirlenen tutar, katkı payı hesabında bloke edilir.

Ödemeler, kamulaştırmada anlaşma tutanağı veya asliye hukuk mahkemelerince yaptırılan tespite göre, diğer işlerde ise fatura veya hak edişlere göre belediyelerce ödenir. Bloke edilen tutar, proje maliyeti veya kamulaştırma bedelinden fazla ise aradaki fark ilgili belediyeye ödenmez ve katkı payı hesabına aktarılır.

Katkı payı hesabından yapılacak ödemelerde mali yıl esastır. Uygun görülen kamulaştırma ve projeler için Katkı Payı hesabında bloke edilen tutarlar yılı içinde harcanır. Bloke edilen tutarların yılı içinde harcanmayan miktarın ödemesi iptal edilerek bir sonraki yılda değerlendirilecek projelerde kullanılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : Çeşitli ve Son Hükümler

Katkı payından ikinci kez yararlanma

Madde 14 - Projenin uygulanması kapsamında katkı payı aktarılan ve tamamlanan bir iş için ikinci defa katkı payı talep edilebilmesi için, bir önceki işe ilişkin geçici kabulün yapıldığı yılı takip eden yıldan itibaren en az on yıl geçmesi gerekir.

Katkı payı hesabının açık olması

Madde 15 - Başvuruların değerlendirildiği ayın başındaki katkı payı hesabının miktarı, bu hesaptan hangi belediyeye ne kadar ödenek aktarıldığı ve/veya aktarılmak üzere bloke edildiği valilikçe uygun yöntemlerle il sınırları içindeki belediyelere ve kamuoyuna duyurulur.

Valilik, her yıl katkı payı hesabının miktarını, bu hesaptan hangi belediyeye ne kadar ödenek aktarıldığını ve/veya aktarılmak üzere bloke edildiğini gösteren bilgi ve listeleri yıl sonu itibariyle İçişleri Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirir.

Denetim

Madde 16 - Katkı Payı'nın tahsili, özel hesaba aktarılması ve bu hesaptan yapılacak ödemeler valilerce denetlenir.

Yürürlük

Madde 17 - Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 - Bu Yönetmelik hükümlerini İçişleri Bakanı ile Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.

EK 4

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ ONARIMINA YARDIM SAĞLANMASINA DAİR YÖNETMELİK

Resmi Gazete Tarihi: 15.07.2005 Resmi Gazete No: 25876

BİRİNCİ BÖLÜM : Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı, özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için Bakanlıkça yapılacak ayni, nakdi ve teknik yardımların usul ve esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için Bakanlıkça ayni, nakdi ve teknik yardım yapılmasına ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12 nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,

Kanun: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu,

Genel müdürlük: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünü,

Genel müdür: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürünü,

İl müdürü: Kültür ve Turizm Bakanlığı il müdürünü,

Komisyon: Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının onarımına yardım komisyonunu,

Kurul: Kültür ve tabiat varlılarını koruma bölge kurullarını,

Tescil kararı: Koruma bölge kurullarınca taşınmazın korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmesine ilişkin kararı,

Proje: Taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restitüsyon, restorasyonları için gerekli ve kurulca onaylanacak, plan, kesit, görünüş gibi mimarlık ve mühendislik çizimlerinin tümünü,

Proje uygulaması: Tescilli taşınmazlara ilişkin ilgili kurul tarafından onaylanmış projelerin fiilen tatbikini,

Tahmini bedel: Nakdi yardım yapılacak proje ve proje uygulamalarının komisyon kararından önce Genel Müdürlükçe yapılacak araştırma sonucu belirlenen katma değer vergisi hariç bedelini,

Nakdi yardım: Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım ve onarımıyla ilgili proje hazırlanması veya uygulamalarına Bakanlıkça yapılacak parasal yardımı,

Teknik yardım: Proje hazırlanması veya uygulanmasında Bakanlık tarafından sağlanacak her türlü belge, bilgi ve personel desteğini,

Ayni yardım: Bakanlık tarafından mal, eşya veya malzeme olarak sağlanacak her türlü yardımı,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM : Başvuru ve Uygulama

Başvuru

Madde 5 - Mülkiyetinde taşınmaz kültür ve tabiat varlığı bulunan ve bakım ve onarımını gerçekleştirmek için ayni, nakdi veya teknik yardım isteyen gerçek veya tüzel kişiler duruma göre bu Yönetmeliğin 6 veya 7 nci maddelerinde belirtilen belgeler ile birlikte Bakanlık il müdürlüğüne yazılı olarak başvuruda bulunur.

İl müdürleri, başvuru dosyasını inceleyerek varsa eksikliklerini tamamlatırlar ve talep konusu projelerin ilin kültürel değerlerine katkısı ile bu Yönetmelikte belirlenen diğer kriterler yönünden bir ön değerlendirmeye tabi tutarak kanaatleri ile birlikte Bakanlığa gönderirler.

Belge eksiği bulunan başvuru dosyaları Bakanlığa gönderilmez ve talep sahibine iade edilir.

Projeler için istenecek belgeler

Madde 6 - Proje hazırlanması için;

a) Taşınmaza ilişkin tescil kararı,

b) Projenin kapsamına, işin bitirilme süresine ve tahmini bedeline ilişkin rapor,

c) 9 x 13 cm boyutundan küçük olmamak kaydı ile yapının içini, dışını ve çevresini gösteren, net çekilmiş fotoğraf albümü,

d) Çaplı tasarruf vesikası veya tapu örneği,

e) Fotoğraflı nüfus cüzdanı örneği,

f) Kanuni tebligat adresi, istenir.

Proje yardımından faydalanmak istenen yapının mülkiyeti hisseli ise hissedarlardan birinin başvurusu yeterlidir.

Proje uygulamaları için istenecek belgeler

Madde 7 - Proje uygulamaları için;

a) Proje uygulamasının kapsamına, işin bitirilme süresine, uygulama aşamalarına ve tahmini bedeline ilişkin rapor,

b) 9 x 13 cm. boyutundan küçük olmamak kaydı ile yapının içini, dışını ve çevresini gösteren, net çekilmiş fotoğraf albümü,

c) Belediyesinden ve ilgili koruma kurulundan onaylı arsanın ve binanın durumunu gösteren 1/500 ölçekli vaziyet planı,

d) Çaplı tasarruf vesikası veya tapu örneği,

e) Taşınmaza ilişkin tescil kararı, ilgili kurulca onaylı rölöve, restorasyon ve gerekiyorsa restitüsyon projesi,

f) Fotoğraflı nüfus cüzdanı örneği,

g) Kanuni tebligat adresi, istenir.

Proje uygulaması yardımından faydalanmak istenen yapının mülkiyeti hisseli ise hissedarlardan birinin başvurusu yeterlidir.

İnceleme

Madde 8 - İl müdürlüklerince Bakanlığa intikal ettirilen başvuru dosyaları Genel Müdürlükçe incelenir.

Başvuru dosyalarında yer alan tahmini bedeli Genel Müdürlük kendi personeline inceletir. İnceleme raporları, açık ve tereddüt doğurmayacak şekilde hazırlanır. İnceleme sonucuna göre belirlenecek bedel, komisyonca yapılacak değerlendirmelerde ve ödemelerde esas alınır.

Genel Müdürlükçe gerekli görülen hallerde yardım talebinde bulunulan taşınmazlar mahallinde inceletilebilir.

Taşınmaz kültür varlıklarına yardım komisyonunun oluşumu ve görevleri

Madde 9 - Komisyon, Müsteşar başkanlığında, ilgili müsteşar yardımcısı, Genel Müdür, teknik işlerden ve yardım sağlanmasından sorumlu genel müdür yardımcısı, daire başkanı ve şube müdüründen oluşur. Müsteşarın bulunmadığı hallerde komisyona müsteşar yardımcısı başkanlık eder. Komisyon, gerek görmesi halinde uzman kişilerden bilgi veya görüş alabilir. Komisyon kararları salt çoğunlukla alınır ve Müsteşar onayı ile yürürlüğe girer. Komisyonun sekretarya hizmetleri Genel Müdürlükçe yürütülür.

Komisyon, her yılın mart ayında toplanarak gerçek veya tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarına yapılacak ayni, nakdi ve teknik yardım başvurularını bu Yönetmelikte belirlenen kriterlere göre değerlendirerek karar verir.

Komisyon kararlarında yardım yapılacak kişi, tahmini bedeline göre yapılacak yardım miktarı, yardım türü ve ödeme şekli belirtilir.

Komisyon, proje uygulamalarında yardım miktarının yüzde yirmi (%20) sine kadar ön ödeme yapılmasına karar verebilir.

Komisyonca yardım yapılmasına karar verilenlerden yılı içinde yardım yapılamaması hallerine münhasır olmak üzere, tahmini bedelleri toplamı, bütçe ödeneklerinin yüzde on (%10) unu geçmeyecek nisbette yedek liste belirlenir.

Yılı içinde tamamlanamayacak büyük uygulama projeleri için, kısımlara bölünerek sonraki yıllarda yardım talebinde bulunulabilir. Yıllara sari işlerde, işin devamı niteliğindeki başvurular öncelikle değerlendirilir.

Gerek görülen hallerde Başkan komisyonu toplantıya çağırabilir.

Değerlendirme kriterleri

Madde 10 - Değerlendirmede; aşağıda belirlenen öncelik kriterleri dikkate alınır:

a) Projeler,

b) Mevcut durumu itibariyle aciliyet arz eden taşınmazlara ilişkin proje uygulamaları,

c) Mimari ve kültürel açıdan dönemsel ve bölgesel değer teşkil eden proje uygulamaları,

d) Sit alanı içinde, doku bütünlüğü ve karakteri bozulmamış, korunması gerekli sokak veya meydan üzerinde yer alan yapılara ilişkin proje uygulamaları,

e) Yılı içinde tamamlanacak proje uygulamaları,

f) Mülkiyeti gerçek kişilere ait taşınmazlara ait proje uygulamaları,

g) Mülkiyeti Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamuya yararlı derneklere ait taşınmazlara ilişkin proje uygulamaları,

h) Mülkiyeti (g) bendinde belirtilenlerin dışındaki tüzel kişilere ait taşınmazlara ilişkin proje uygulamaları.

Yardım miktarı

Madde 11 - Bakanlıkça yapılacak nakdi yardım miktarı, projeler için ellibin (50.000.-) YTL'yi, proje uygulamaları için tahmini bedelinin yüzde yetmiş (%70) ini ve her halükarda ikiyüzbin (200.000.-) YTL'yi geçmemek üzere komisyonca belirlenir.

Ancak tahmini bedeli ellibin (50.000.-) YTL'yi geçmeyen proje uygulamalarının yüzde yüz (%100) üne kadar yardım yapılabilir. Yıllara sari veya kısımlara bölünen proje uygulamaları için bu fıkradan yararlanılamaz.

Bu tutarlar her yıl, Devlet İstatistik Enstitüsünce yayınlanan genel ÜFE oranında artırılarak Bakanlıkça duyurulur.

Sözleşme

Madde 12 - Bakan onayı ile kesinleşen komisyon kararları, il müdürlüklerine ve istek sahiplerine bildirilir. İller itibariyle yapılacak yardım miktarları ödeme emirleri ile illere gönderilir.

İl müdürlükleri yardım almaya hak kazanan istek sahipleriyle sözleşme imzalar.

Yapılan kontrol sonucunda, yardımın amacına uygun şekilde kullanılmaması veya yanlış bilgi, belge verilmesi veya yanıltıcı beyanda bulunulması halinde, yardımın tamamının veya amacına uygun harcanmayan kısmının, yardım miktarının ödendiği tarihten tahsil edileceği tarihe kadar geçen süre için hesaplanacak yasal faiziyle birlikte bildirim tarihinden itibaren otuz (30) gün içerisinde ödenmesi gerektiği, bu süre içerisinde ödenmemesi halinde genel hükümlere göre tahsil edileceği hususları sözleşmede yer alır.

Sözleşmede yer alacak diğer hususlar Genel Müdürlükçe il müdürlüklerine bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : Ödeme, Denetim ve Geri Alma

Ödeme

Madde 13 - Sözleşmenin imzalanmasını müteakip, komisyonca belirlenen ön ödeme miktarı hak sahibine ödenir.

Genel Müdürlükçe yaptırılacak inceleme sonucunda düzenlenecek denetleme raporlarına göre, proje uygulamasının fiziki olarak en az yüzde elli (%50) sinin gerçekleşmesi halinde komisyonca belirlenen toplam yardım miktarının yüzde otuz (%30) u oranında ara ödeme yapılır.

Nihai ödeme işin tamamlandığına dair denetleme raporuna göre yapılır. Ara ve nihai ödemeler, bir önceki ödemenin mahsuplaştırılması suretiyle yapılır.

Projelere ait ödemeler, projelerin ilgili kurulca onaylanmasından sonra yapılır.

Komisyonca iptal edilen veya sözleşmesi imzalanamayan yardımlara ilişkin artan ödeneklerle, sırasıyla yedek listedeki yardım taleplerine bu Yönetmelik esaslarına göre yardım yapılabilir.

Denetim

Madde 14 - Yardım yapılan proje veya uygulamalar her ödeme safhasında il müdürlüklerince veya gerek görülmesi halinde Genel Müdürlükçe denetlenir. Denetleme sonucu düzenlenecek raporlar Komisyona verilir.

Sözleşmenin feshi

Madde 15 - Sözleşmeler, yardımın amacına uygun şekilde kullanılmaması, yanlış bilgi ve belge verilmesi veya yanıltıcı beyanda bulunulması veya kurul onaylı projeye aykırı uygulama yapıldığının Genel Müdürlükçe tespiti hallerinde Komisyonca feshedilir.

Sözleşmenin feshi halinde, yardımın amacına uygun kullanılmayan kısmının, yanlış bilgi, belge verilmesi veya yanıltıcı beyanda bulunulması veya kurul onaylı projeye aykırı uygulama yapılması halinde yardımın tamamının, yardım miktarının ödendiği tarihten tahsil edileceği tarihe kadar geçen süre için hesaplanacak yasal faiziyle birlikte bildirim tarihinden

itibaren otuz (30) gün içerisinde ödenmesi gerektiği ilgiliye yazılı olarak bildirilir. Bu süre içerisinde ödenmemesi halinde alacak, genel hükümlere göre Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğünce tahsil edilir. Bu durumda ilgililer bir daha yardımdan yararlandırılmaz.

Ancak, sözleşmenin feshi mücbir sebeplere veya kişinin kusuru dışındaki nedenlere dayanıyorsa Komisyon geri ödeme yapılmamasına veya ilgiliye süre verilmesine karar verebilir.

Yardımdan ikinci kez yararlanma

Madde 16 - Taşınmaz kültür varlığının korunmasına yönelik yardımlardan yararlananların, yeniden yardım talep edebilmesi için mücbir nedenler dışında yardımdan yararlandığı yılı takip eden yıldan itibaren en az on (10) yıl geçmesi gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : Çeşitli ve Son Hükümler

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

Madde 17 - 24/6/1985 tarihli ve 18791 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Hukuka Tabi Gerçek ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 - 3/3/2001 tarihinden önce kredi alanlar hakkında sözleşmelerine göre işlem yapılır.

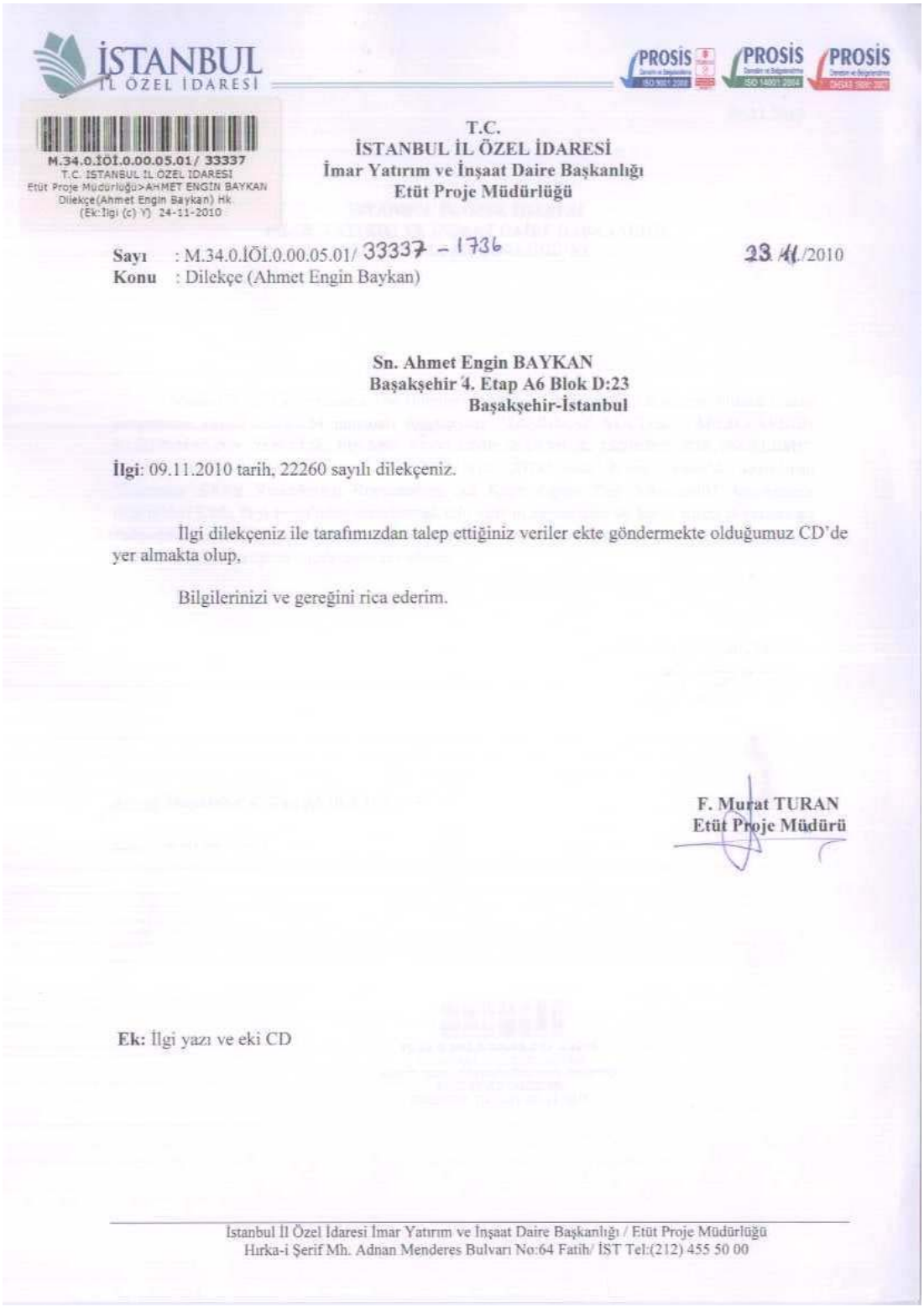
Yürürlük

Madde 18 - Maliye Bakanlığı ve Sayıştay'ın görüşü alınarak hazırlanan bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 19 - Bu Yönetmeliği Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.

EK 5

İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ

PROSİS PROSİS PROSİS

M.34.0.İÖİ.0.00.05.01/ 33337
T.C. İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ
Etüt Proje Müdürlüğü>AHMET ENGİN BAYKAN
Dilekçe(Ahmet Engin Baykan) Hk
(Ek:İlgi (c) Y) 24-11-2010

T.C.
İSTANBUL İL ÖZEL İDARESİ
İmar Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı
Etüt Proje Müdürlüğü

Sayı : M.34.0.İÖİ.0.00.05.01/ 33337 - 1736 23.11.2010
Konu : Dilekçe (Ahmet Engin Baykan)

Sn. Ahmet Engin BAYKAN
Başakşehir 4. Etap A6 Blok D:23
Başakşehir-İstanbul

İlgi: 09.11.2010 tarih, 22260 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ile tarafımızdan talep ettiğiniz veriler ekte göndermekte olduğumuz CD'de yer almakta olup,

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

F. Murat TURAN
Etüt Proje Müdürü

Ek: İlgi yazı ve eki CD

İstanbul İl Özel İdaresi İmar Yatırım ve İnşaat Daire Başkanlığı / Etüt Proje Müdürlüğü
Hırka-i Şerif Mh. Adnan Menderes Bulvarı No:64 Fatih/ İST Tel:(212) 455 50 00

Şekil A.1 : İstanbul İl Özel İdaresi, Etüt Proje Müdürlüğü yazısı.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ahmet Engin BAYKAN

Doğum Yeri ve Tarihi: Vakfikebir – 07.11.1983

Lisans Üniversite: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir Planlama Bölümü